

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

katedra hudební výchovy

**ROZVOJ DĚTSKÉHO HLASU A
HUDEBNOSTI**

**DEVELOPMENT OF A CHILD'S VOICE
AND ITS MUSICALITY**

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jana Veverková

Autor diplomové práce:

Veronika Ponížilová

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Forma studia:

Magisterské prezenční studium

Dokončení diplomové práce:

4. března 2011

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Praha, 4. března 2011

Veronika Ponížilová

Děkuji Mgr. Janě Veverkové za odborné vedení mé diplomové práce, za cenné rady, trpělivost a čas, který mi věnovala.

ANOTACE

Tato diplomová práce si klade za cíl popsat metody, jakými lze rozvíjet dětský hlas a hudebnost v rámci 1. st. ZŠ. Má sloužit jako inspirační didaktická pomůcka pro učitele.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část vychází z odborné literatury a zabývá se hlasovou hygienou, správnou technikou zpěvu (dýchání, postoj, nepřetěžování hlasu). Okrajově se zmiňuje i o poruchách hlasu a správném rozezpívávání. Poznatky z teoretické části chci převést (uplatnit) do podrobně rozpracovaného tematického plánu v části praktické. Závěr teoretické části je věnován rozvoji dětské rytmické tvořivosti.

Praktická část obsahuje sestavený tematický plán na jeden školní rok. Je řazena podle měsíců a obsahuje popis nejrůznějších aktivit, sloužících k naplnění každé vyučovací hodiny hudební výchovy v rámci jednoho školního roku.

ANNOTATION

The aim of the thesis is to describe methods which may be applied to develop a child's voice and its musicality within the first grade of a primary school. The thesis should be used as an inspirational teaching aid for teachers.

The thesis is divided into two parts. The theoretical part is based on scholarly literature and deals with voice hygiene, proper technique of singing (breathing, posture, non-overstraining of voice). Peripherally it also mentions voice disorders and proper voice preparation for singing. I would like to transfer (apply) the knowledge gained in the theoretical part into an elaborately developed theme plan in the practical part. The conclusion of the theoretical part deals with the development of child's rhythmic creativity.

The practical part includes a theme plan compiled for the period of a school year. It is arranged according to particular months and embraces the description of various activities, which are used to fill each music lesson within the period of a school year.

KLÍČOVÁ SLOVA

dětský hlas

zpěv

rytmus

intonace

hudební hry

rytmické hry

tematický plán

hlasová hygiena

KEY WORDS

child's voice

singing

rhythm

intonation

music games

rhythmic games

theme plan

voice hygiene

OBSAH

ÚVOD.....	1
1 Teoretická část.....	3
1.1 Historicky – společenská funkce hudby.....	3
1.2 Dítě zpěv a hudba.....	4
1.3 Dětský hlas a jeho rozsah.....	7
1.3.1 Tvorba hlasu a řeči.....	7
1.3.2 Frekvenční rozsah.....	8
1.3.3 Orientační rozsah dětského hlasu v jednotlivých obdobích:.....	8
1.3.4 Etapy ve vývoji dětského hlasu.....	9
1.4 Hlasová hygiena.....	10
1.4.1 Co to je hlasová hygiena?.....	10
1.4.2 Zásady hlasové hygieny obecně.....	10
1.4.3 Co může znepříjemňovat či znemožňovat mluvený projev.....	12
1.5 Správné dodržování hlasové hygieny.....	13
1.5.1 Tvorba hlasu.....	13
1.5.2 Vnější podmínky a prostředí.....	15
1.5.3 Životospráva.....	15
1.6 Poruchy hlasu.....	16
1.6.1 Co dělat, abychom předcházeli hlasovým poruchám.....	16
1.7 Elementární zásady správné techniky zpěvu.....	17
1.7.1 Správné držení těla při zpěvu.....	18
1.7.2 Pěvecké dýchání.....	18
1.7.3 Fáze dechu.....	19
1.7.4 Hlavový tón.....	20

1.7.5	Artikulace.....	22
1.7.6	Vokalizace (vyrovnávání vokálů):.....	23
1.8	Rozezpívání.....	24
1.8.1	Cvičení dechová.....	24
1.8.2	Fonační cvičení.....	26
1.8.3	Rezonanční cvičení.....	26
1.8.4	Artikulační cvičení.....	27
1.8.5	Měkké nasazení tónu.....	28
1.8.6	Vázání tónu.....	29
1.8.7	Rozšiřování hlasového rozsahu.....	29
1.8.8	Výslovnost koncových souhlásek.....	30
1.8.9	Dělení slov na slabiky.....	30
1.8.10	Kolektivní a individuální prověrka hudebnosti.....	31
1.9	Rozvoj dětské rytmické tvořivosti.....	31
1.9.1	Aktivizační činnosti při rytmickém výcviku.....	33
2	Praktická část.....	43
2.1	Tematický plán hudební výchovy pro druhou třídu.....	43
	Tematický plán – přípravy na hodiny hudební výchovy.....	44
2.2	Září.....	44
2.3	Říjen.....	51
2.4	Listopad.....	58
2.5	Prosinec.....	65
2.6	Leden.....	70
2.7	Únor.....	77
2.8	Březen.....	83
2.9	Duben.....	93
2.10	Květen.....	100

2.11 Červen.....	108
ZÁVĚR	116
LITERATURA	117
PŘÍLOHY	119
Seznam obrázků.....	171

ÚVOD

Téma rozvoj dětského hlasu žáků mladšího školního věku jsem si pro svou diplomovou práci zvolila z několika důvodů. Tím prvním bylo, že mě hudba a zpěv zajímaly již od malička. Hudební výchova byla mým nejoblíbenějším a pro mě nejdůležitějším předmětem. Druhým důvodem bylo zklamání z přístupu většiny učitelů k hudební výchově. Zpětně hodnotím, že nejlepší učitelku hudební výchovy jsme měli v první třídě. Přistupovala k hudební výchově erudovaně a hlavně ji učila s radostí a odhodláním podnítit v nás lásku k hudbě. Právě ona mi dala ten důležitý základ a přivedla mě k hudbě. Poté se nám učitelé hudební výchovy začali hojně střídat. Hudební výchovu brali jako podružný předmět, který se musí odučit v rámci plnění osnov a tím to pro ně končilo. Nebavilo to ani nás, ani vyučující. Když jsem nastoupila na vysokou školu a začala chodit na praxi, překvapilo mě, že tato forma výuky hudební výchovy ve většině škol stále ještě přetrvává.

O dnešní době se říká, že děti čím dál méně zpívají a muzikálnost se vytrácí. Staré české rčení „*Co Čech, to muzikant.*“¹ již zřejmě ztratilo svou platnost. Opravdu se rodí děti méně talentované? Alena Tichá uvádí: „*Předpoklady dětí pro zpěv jsou v posledních letech stejné, jako byly dříve. Změnily se jen vnější společenské podmínky a zájmy dětí.*“² Většina dětí už dnes nemá takovou potřebu zpívat, neprocvičují svůj hlas, a tak se jim hlasové možnosti postupně snižují. Dnešní maminky dětem už tolik nezpívají a přitom jednoduchá písnička zpívaná matkou je dítěti nejbližší. V době, ve které žijeme, jako kdyby nebyl čas na zpěv. Je všeobecně známo, že děti od nejútlejšího věku mají o hudbu přirozený zájem, mají rády rytmus a pohyb. Dítě hudbě naslouchá, pobrukuje si při ní a často se i pohybově vyjadřuje. Píseň, zpívanou přirozeným lidským hlasem, nemůže nahradit ani sebedokonalejší hudební přehrávač. Lidský hlas je dítěti mnohem bližší, a proto ho i více osloví a zaujme. Alena Tichá uvádí: „*Při poslechu reprodukované hudby děti sice vnímají různé zvuky, ale „odosobněná“, vícehlasá hudba je pro ně složitá, nedokážou se v ní orientovat.*“³ V současných rodinách se již téměř nezpívá. Přirozená lidová hudebnost jako by se z nich pomalu vytrácela. V odborných kruzích se často

¹ J. K. Tyl – *Strakonický dudák 1847*

² PaedDr. ALENA TICHÁ Ph.D., *Učíme děti zpívat. Portál 2005. s. 9*

³ PaedDr. ALENA TICHÁ Ph.D., *Učíme děti zpívat. Portál 2005. s. 12.*

diskutuje o problému tzv. pasivní konzumace. Mluvíme o dětech odložených u televize, videa a počítače, mnohdy bez jakékoliv kontroly a zájmu ze strany rodičů. Nově vzniklý termín „*síťové děti*“⁴ je alarmující.

Ve své diplomové práci se chci zabývat hledáním cest k podnícení zájmu dětí o zpěv a probouzet v nich celkovou hudebnost. Chci se pokusit o sestavení materiálů, jež by mohly sloužit k inspiraci pro práci s dětmi v hodinách hudební výchovy. Mým cílem je vytvořit praktickou pomůcku pro učitele, kde by našli informace o tom, jak rozvíjet dětský hlas, hudební citění a jak v dětech probouzet zájem o hudbu. Také by se zde měli dozvědět jak s dětmi pracovat, aby to bavilo nejen děti, ale i vyučující a pro obě strany to byla podnětná a přínosná práce.

⁴ *Síťové děti – děti, které tráví většinu času u počítače.*

1 Teoretická část

1.1 Historicky – společenská funkce hudby

Hudba dnes víc než filosofie každodenně připomíná člověku jeho meze, maličkost, sílu i povinnosti. I tóny mohou kypřit neoraná pole. Tiše a bez bolesti. Proto člověka posílí, když jeho duše pokorně s hudbou poklekne.

Jiří Pilka

Hudba je nedílnou součástí naší historie, je s ní úzce svázána a propletena. Už v pravěku hráli lidé na primitivní nástroje jednoduché rytmy. Zhruba od 7. století se začalo používat více samostatných melodií. Ve století 16. se rozšiřuje vícehlasé myšlení a již plně uvědomělé harmonické citění.⁵ „Historický odkaz hudby je tak zcela nepřehlédnutelný. Když pohlédneme zpět, tak již antičtí filosofové spolu s jejich školami chápali a vyzdvihovali význam hudby pro rozvoj lidské osobnosti. Pythagorejci zase hudbu už ve své době využívali v psychoterapii“.⁶ Z psychoterapie se přibližně před padesáti lety vyvinula muzikoterapie, jejíž hudební terapeutický přístup se využívá k působení na člověka. Muzikoterapie využívá zvuku, hudby nebo hudebních elementů (rytmus, melodie a harmonie). „Když se zaměříme na Platóna, tak ten ve svém výchovném systému prisuzoval hudbě veliký význam, cenil ji nejvýše ze všech umění pro její řád a harmonii rytmů a zvuků, protože pouze nenapodobuje a nezobrazuje, ale vniká do podstaty a řádu věcí. Aristoteles tvrdil, že člověk má vrozený smysl pro rytmus a melodii. Podle Aristotela hudba poskytuje očistu od nepříjemných tísnivých psychických stavů“⁶ V psychice člověka ovlivňuje hudba emocionální oblast, citové stavy a podněcuje fantazii. Působením hudby se člověk vytrhuje z běžných starostí a stereotypu. Pozitivně působí i v oblasti fyziologických procesů.

Hudba provází člověka už od jeho vzniku. Tvořily ji celé lidské generace; zpěv, tanec a hudba provázejí lidstvo už odnepaměti a podílejí se na jeho vývoji. „Naše národní

5 MAZOUREK, J., *Stručné dějiny evropské hudby*, Ostrava 1992.

6 KLAPALOVÁ, M., *Význam hudby pro harmonický rozvoj dítěte*. Konzervatoř EA Olomouc, ZUŠ Žerotín, Olomouc <http://www.zkola.cz/zkedu/pedagogictipracovnici/kabinetspolecenskychvedaumeni/dalsivzdelavani/30353.aspx>

hudební tradice velice silná a zaujímá zcela výjimečnou úlohu. Vždyť právě hudba byla prostředkem, kterým náš lid vyjadřoval své sny, přání a potřeby. Hudba lidem pomáhala a neustále pomáhá v těžkých dobách. Když se vrátíme do minulosti, můžeme vzpomenout například na husitský chorál, symbol husitské revoluce, který měl obrovskou sjednocující sílu, nebo na zcela nedávnou „*Sametovou revoluci*,“⁷ kde „zakázaní“ zpěváci a jejich písně sloužili jako hnací motor jejich nálady.

1.2 Dítě zpěv a hudba

*Nuž on pěl, tak jak měl,
a jak měl, znal i uměl,
na to důraz dát bych chtěl.*

R. Wagner: Mistři pěvci norimberští

Dítě přijde do styku s hudbou již v prenatálním stavu. Prostřednictvím matky vnímá rytmus – tlukot srdce, první melodie. Vnímá, když mu matka zpívá, nebo když sama nějaké hudbě naslouchá. Ucho patří mezi první smyslové orgány, které jsou plně vyvinuty již od poloviny čtvrtého měsíce. Proto vnímání dítěte a jeho první zážitky jsou ovlivněny především sluchem. Dítě již ve čtvrtém měsíci těhotenství dokáže reagovat na hudbu, hlasitost i rytmus. Jestliže se hudba zrychlí, zrychlí se samozřejmě i srdeční tep plodu. Jak se uvádí v časopise *Máma a já*: „*Někteří psychologové se domnívají, že základ lidské obluby rytmů a bubnů pochází právě z doby prenatální, kdy srdeční tep miminka osciluje mezi 120 až 160 tepy za minutu a prokazatelně hudba pulzující v tomto rozmezí je pro ně nejpříjemnější.*“⁸ Matčin hlas je pro dítě tím nejdůležitějším zvukem vůbec. Z matčina hlasu si dítě bere jak pozitivní, tak i negativní pocity. „*Dítě se setkává se zpěvem rodičů, učitelů, poslouchá písně z televize, rádia. Tento úzký kontakt se zpěvem a hudbou ho aktivizuje a motivuje.*“⁹ Dítě má přirozený zájem o hudbu, má rádo zvuky, rytmus a pohyb. Malé děti nakládají s hlasem zcela intuitivně, broukají si, prozpěvují bez nějakého

⁷ *Sametová revoluce - období změn v Československu mezi 17. listopadem a 29. prosincem roku 1989, které vedly k pádu komunistického režimu a přeměně politického zřízení na demokratické principy.*

⁸ časopis *Máma a já*, http://www.mamaaja.cz/ActiveWeb/Article/1588/hudebni_abeceda.html

⁹ HALASOVÁ, J. VELANOVÁ, A. *Breviář k hudební výchově. Brno 1995. s. 2.*

ostychu, uvědomování si, či nedostatků. „*Hudba svou bezprostředností k dítěti proniká a souzní s jeho přirozenou pohyblivostí. Při hudbě si dítě s radostí popoběhne, poskočí, napochoduje či se zatočí v kolečku. Zpěvem a hudbou také rozezná svou „hru na hudbu.“ Hudba a zpěv dokáže dítě rozesmát a pootevřít mu bránu k tvořivému snění ve stále nově objevených zvucích a radostných tónech.*“¹⁰ Zvuky, šumy, tóny, to všechno dítě slyší všude kolem sebe. Vnímá je, když jde s maminkou na vycházku, při nejrůznějších hrách, doma, v obchodě, ve škole, ve školce. Děti se svým hlasem nejrůzněji experimentují. Zpíváním a broukáním si často krátí volnou chvíli. Užívají svůj hlas zcela spontánně, radují se z něj a touží po pochvalě a uznání. „*Čím podnětnější je hudební prostředí, které dítě obklopuje, tím je jeho touha po vlastním hudebním vyjádření silnější. Moudří rodiče a učitelé nešetří chválou a umožňují dětem zpívat a muzicírovat co nejčastěji, každý den, každou volnou chvíli.*“¹¹

Je velice důležité, aby se dítěti už od útlého věku intenzivně věnovalo. Pokud dítě necháme, ať si zpívá samo a nevěnujeme mu pozornost, nemá šanci svůj zpěv nijak dál rozvíjet a zdokonalovat své hlasové možnosti. Neví jak, nemá žádný vzor, žádné srovnání. To může vést k zakrnění jejich hlasu. Zůstane na jednoduché úrovni. S postupem času a s narůstající sebekritičností si dítě začne uvědomovat, že na jeho zpěvu není něco v pořádku, že nezní tak pěkně jako zpěv ostatních a nejhorší případ nastane, když se mu začnou posmívat i ostatní děti. „*Je - li dítě kritizováno, ztrácí jistotu a nakonec i odvahu před kýmkoliv zpívat. Poznámky typu „nezpívej, kazíš nám to“ malého zpěváka zraňují a berou mu poslední zbytky pěveckého sebevědomí. Obava z neúspěchu je nakonec tak silná, že potlačí přirozenou potřebu dítěte zpívat si „jen tak pro radost“*“¹² Z tohoto důsledku pak mnohdy vyplývá, že ani mnozí dospělí pak nechtějí na veřejnosti zpívat. Pronásleduje je obava, že by se mohli svým zpěvem zesměšnit. Zde hodně záleží na práci učitele. Do 1. ročníku nastupuje velká rozmanitost dětí. Spousta z nich je velice talentovaná, ale bohužel stále častěji přichází i mnoho dětí hudebně opožděných. Oběma dvěma by měl učitel věnovat zvýšenou péči. V tom prvním případě učitel dětem pomáhá, aby se co nejvíce

10 BUDÍK, J. *Metodická příručka pro hudební výchovu*, Praha 1977. s. 11.

11 HALASOVÁ, J. VELANOVÁ, A. *Breviář k hudební výchově*. Brno 1995. s. 2.

12 TICHÁ, A. *Učíme děti zpívat*. Portál 2005. s. 11.

rozvinuly a jejich hudební potenciál se co nejvíce využil. Těm druhým naopak pomáhá vyrovnat start v hudebním vyučování a co nejdříve odstranit překážky, které způsobily jejich zpomalený výkon. S nápravou hudebně opožděných dětí je třeba začít co nejdříve. Nemůžeme je nechat jen tak a čekat, že se postupně sami nějak chytí. Co je ještě horší a bohužel se v některých školách děje - učitel méně talentované dítě začne přehlížet, vyčleňovat z kolektivu, aby nerušilo a nekazilo zpěv ostatním. Alibisticky dítě označí, že „nemá hudební sluch“ a tím zakrývá svůj velký dluh, že dítě nenaučil zpívat. Spousta lidí nemá schopnosti na matematiku, český jazyk, cizí jazyky apod. Tyto děti také z výuky a kolektivu nevyčleňujeme s konstatováním, že nemají schopnosti. Je samozřejmé, že všichni lidé nemají stejné hudební schopnosti, ale i přes to nemůžeme žádné dítě označit za tak nehudební, aby se nemohlo naučit zpívat.¹³ Dítě to mrzí a bere mu to poslední zbytky pěveckého sebevědomí. To je to nejhorší, co dítěti učitel může udělat. Z vlastní zkušenosti si pamatuji, když učitelka na hudební výchovu pravidelně říkala mému spolužákovi, ať s námi raději nezpívá, protože nám do toho jen „bručí jako medvěd“. Tím ho zcela odradila od jakéhokoliv zpěvu a hudebních projevů, což mu bohužel zůstalo až dodnes. Má v sobě blok, kterého se už nejspíš nikdy nezbaví. Pokud tímto způsobem učitel opravdu postupuje, mnozí lidé si to pak s sebou nesou celý život. Nezpívají ani v dospělosti, protože mají strach, že by se mohli před někým zesměšnit. Je u nich potlačena přirozená potřeba zpívat jen tak pro radost, stejně jako u mého spolužáka. Tyto děti je právě naopak potřeba stále podporovat a podněcovat je k co největším hudebním činnostem, na které stačí. Ideální je, posadit je do lavice s dobrými zpěváky.¹⁴

Dá se říci, že zpěv je pro většinu lidí přirozená potřeba jako mluva. „*Odborníci si často kladou otázku, co bylo dřív zpěv nebo mluva? Někteří jsou přesvědčeni, že hlasový orgán byl původně předurčen pro zpěv. Vycházejí z toho, že již první hlasové projevy – křik, výskot, smích či hry s hlasem – jsou ve své podstatě zpěvu blízké modulované zvuky, které se pohybují někdy i v rozsahu dvou oktáv. K tomu, abychom vůbec svůj hlas mohli používat, potřebujeme samozřejmě hlasivky. Hlasivky jsou párový sval a jsou uloženy v hrtanu. Vzduch, který jimi při výdechu prochází, rozechvívá hlasivkové řasy a tak vzniká samotný hlas. „Hlasivky jsou přírodou připraveny na větší rozsahovou a dynamickou*

¹³ DANIEL, L., *Kapitoly z metodiky hudební výchovy*, Olomouc 1984.

¹⁴ PECHÁČEK, S. VÁŇOVÁ, H. KURKOVÁ, L. VAJSAROVÁ, Ž. a kol. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha : Karolinum, 1991. 282 s. ISBN 80-7066-459-2.

zátěž, než vyžaduje mluva. Mluva je příčinou, proč se původní značné hlasové možnosti postupně omezují. Přetěžování mluvní hlasové polohy může narušit původní jednotu hlasu. V hlase se mohou projevit rejstříky (tj. odlišně znějící řady tónů), na jejichž rozhraní dochází k nápadným hlasovým zlomům.¹⁵ Řeč má své podmíněné podněty dané slovy, modulací mimikou tváře a gestikulací. Hlas je člověku vrozený, ale mluvit a zpívat se člověk musí učit. Řeč má nejen svou modulaci, ale i emocionální a citovou složku a také hudební faktory: intonaci, melodičnost, dynamiku, agogiku a hlasovou barvu. Zpěv je proti řeči dán pravidelností rytmického členění textu, přesným tónovým určením a předpisem melodie. Vnímání a spolehlivé určení tónové výšky je jedním ze znaků hudebnosti, hudebního nadání a pěvecké aktivity dítěte. Toto vnímání lze podnítit a vytvářet už od 9. měsíce života dítěte do dvou let.¹⁶

1.3 Dětský hlas a jeho rozsah

1.3.1 Tvorba hlasu a řeči

Lidský zpěv je umění tvořit tóny prostřednictvím hlasu. Zpěv má hodně společného s řečí. Zvuk, který při řeči či zpěvu vydáváme, tvoříme pomocí hlasového aparátu. Pro mluvní projev je typické tvoření tónu pomocí tzv. hrudního rejstříku, jde o nižší hlasovou polohu - fl a níže.

Obrázek 1: Stupnice sestupná f1 – c1

Hlas v této poloze zní pěkně plně a barevně. V této poloze je důležité netvořit hlas silou, protože potom zní drsně a nekultivovaně.

Pro zpěv je pak typické tvoření tónu pomocí tzv. hlavového rejstříku, jde o vyšší hlasovou polohu - fl a výše.

¹⁵ TICHÁ, A. *Učíme děti zpívat. Portál 2005. s. 15.*

¹⁶ LÝSEK, F. *Dětský hlas/výzkum jeho znaků a vývoje. Brno 1977. s. 22 – 23.*

Obrázek 2: Stupnice vzestupná fl a výš.

Hrudní rejstřík je tedy typický pro tvoření tónu v nižší hlasové poloze – mluvu, hlavový rejstřík je určen pro tvoření hlasu ve vyšší poloze – zpěv.

Vzhledem k tomu, že děti nemají dostatek podnětů k pěveckým činnostem a je u nich zdůrazňována především výchova mluvního projevu, hlavový hlas je zanedbáván. Postupem času se může i vytratit. Při zpívání ve vyšší hlasové poloze pak děti namísto zpěvního hlasu využívají mluvní tón. Výsledkem je nesprávné zatěžování hlasového aparátu a vznik hlasových poruch. (Více o hlasových poruchách uvádím v kapitole 1. 6). Příčinou vymizení hlavového tónu je i nesprávný zpěv v nižších polohách (fla níže). Hlavový rejstřík se v této poloze nemá možnost uplatnit. Dětský pěvecký hlas se liší od hlasu dospělého a mění se s rozvojem a dospíváním dítěte.

1.3.2 Frekvenční rozsah

Hlasový rozsah je u každého člověka individuální. Záleží na tom, zda má hlas školený, či nikoliv. Neškolený hlas dospělého člověka má rozsah asi 1,5 oktávy. Je samozřejmé, že stejně jako se vyvíjí člověk, tak se vyvíjí i jeho hlas a s věkem se mění. Když se dítě narodí, jeho hlasový rozsah je nejnižší. V pubertě dochází k mutaci, to znamená, že výška hlasu klesá. Abychom řeči rozuměli a byla pro nás srozumitelná, musí frekvenční rozsah ležet v oblasti 1 – 3 kHz. Vyšší frekvence se podílejí především na barvě hlasu. Při řeči je velice důležitá artikulace, kterou ovlivňuje mluvcí polohou mluvidel (jazyka, rtů, zubů).

Rozsah dětského hlasu závisí na věku a na tom, jak je dítě rozezpíváno. Dále samozřejmě i na jeho individuálních hlasových, tělesných a psychických dispozicích.

1.3.3 Orientační rozsah dětského hlasu v jednotlivých obdobích:

Uvádím zde průměrné hodnoty rozsahu dětského hlasu podle Aleny Tiché. V ostatní literatuře, se uvádí rozsah dětského hlasu přibližně stejně.

- kojenci a děti do 3let: $g^1 - c^2$
- předškolní věk: $f^1, g^1 - d^2, e^2$
- mladší školní věk: $c^1 - f^2$ ¹⁷

Dítě v předškolním věku má rozsah hlasu $f1 - e2$. U některých dětí děti je hlasový rozsah menší, a to je důsledkem nerozezpívání, nebo nedostatkem pěveckých zkušeností. Děti zpívají především hrudním rejstříkem, a proto bychom se měli snažit o propojení hrudní a hlavové rezonance.

Protože pracuji jako učitelka na základní škole, ke které je přidružena i škola mateřská, měla jsem možnost vyzkoušet si, jak jsou na tom s hlasovým rozsahem naše děti. V mateřské škole máme 28 dětí. Z toho 17 holčiček a 11 chlapečků. Po krátkém rozezpívání a uvolnění, se na tón e^2 dostaly relativně bez námahy 4 holčičky. Pro zbytek to bylo moc vysoko a při zpívání vysokých tónů se škrtily a tóny zněly falešně. Průměrný tónový rozsah, ve kterém holčičky bez námahy a relativně čistě intonovaly, byl od e^1 po h^1 . Co se týká chlapců, tak z těch se na tón e^2 dostal jen jeden. Jinak byl jejich tónový rozsah v rozmezí od e^1 do h^1 .

Ve škole jsem hlasový rozsah zjišťovala u dětí druhé a třetí třídy. Na f^2 se z obou tříd dostalo jen 5 holčiček a 1 chlapec. Ostatní intonovali v rozmezí od c^1 do c^2 .

1.3.4 Etapy ve vývoji dětského hlasu

1. **Mladší školní věk (6 – 10 let)** – jasný, zvonivý, nosný hlas.
2. **Přemutační období (11 – 12 let)** – ztráta barvy hlasu, snížený rozsah.
3. **Mutační období (12 – 14 let)** – mohutný růst hrtanu a hlasivek, poruchy hlasové polohy, u dívek ztráta lesku a síly.
4. **Pomutační období (14 – 17 let)** – dotváření hlasu, nárůst osobité barvy.

Ve škole se u dětí stále častěji setkáváme s dočasným nebo trvalým poškozením hlasivek, které je způsobeno opakovaným porušováním pravidel hlasové hygieny. Náprava a léčba poškozených hlasivek, je velice obtížná a problematická. Bohužel se velice často setkáváme s tím, že hlasových poruch si rodiče a mnohdy ani učitelé nevšimnou. To je velká chyba, protože včasným zásahem a vhodnou léčbou můžeme některé poruchy

¹⁷ TICHÁ, A. *Učíme děti zpívat*. Portál 2005. s. 21

alespoň zmírnit nebo jim předejít. Děti, které mívají problémy s poruchami hlasivek, v žádném případě nijak nevyčleňujeme, ale naopak jim dáme možnost jiného uplatnění v hudební výchově. Např. hra na hudební nástroje, pohybové vyjádření. Nesmíme je nutit zpívat v poloze pro ně nepřírozené, a pokud budeme zpívat vícehlasý zpěv, zařadíme je do nižšího hlasu. Stejně se řeší i hlasové problémy chlapců a dívek v období mutace.¹⁸

1.4 Hlasová hygiena

1.4.1 Co to je hlasová hygiena?

Hudba velmi prospívá zdraví, když ji náležitě užíváme.

Pythagoras

Pod pojem „hlasová hygiena“ si mnozí lidé nic konkrétního nevybaví. Pokud bychom jim pojem hlasová hygiena chtěli alespoň částečně objasnit, řekli bychom, že je to způsob, jak svůj hlas používají. Důležité také je, jak s dechem a hlasem zachází a v neposlední řadě záleží hodně i na tom, v jakém prostředí se nejčastěji pohybují a svůj hlas používají. Protože dlouhodobé používání hlasu v nevhodných podmínkách (zakouřené, hlučné prostory), nešetření hlasu při pocitech únavy a jiné nehygienické zacházení s hlasem, může vést až ke vzniku hlasových poruch. Povědomí o tom, jak se o svůj hlas správně starat a neškodit mu, by měl mít každý a zvláště ti, kteří se svým hlasem živí a působí jím na ostatní lidi.

1.4.2 Zásady hlasové hygieny obecně

Klasické zásady hlasové hygieny platí pro všechny lidi stejně. Je tomu stejně jak pro děti, tak pro dospělé, tak i pro ty, pro něž hlas slouží jako obživa. Každý by měl vědět, že správné dodržování hygienických zásad mluvního hlasu, ovlivňuje celkový rozvoj hlasu zpěvního. Naopak to platí samozřejmě také. Správná technika zpěvu upevňuje a zkvalitňuje hlas mluvní. S péčí o hlas, kromě hlasové hygieny, ale souvisí i hygiena duševní. Ke každému zpívání, i když se třeba jen rozezpíváváme, bychom měli přistupovat v celkově dobré pohodě, protože sebemenší stres, nebo nepohoda se nám na zpěvu

¹⁸ HALASOVÁ, J. – VELANOVÁ, A. *Breviář k hudební výchově. Brno 1995 s. 4*

negativně projeví. Platí to zvláště u zpěváků neprofesionálů. Z toho důvodu je dobré se před samotným výkonem nejprve uklidnit. Pomáhá čerstvý vzduch a pomalé hluboké dýchání.

Ze zásad hlasové hygieny tedy vyplývá, že je dobré si občas dopřát hlasový odpočinek. Pomůže to jak hlasu zpěvnímu, tak i hlasu mluvnímu. Hlasivky tedy záměrně nepřetěžujeme a při pocitech poškození hlasu, neodkladně vyhledáme lékařské vyšetření.¹⁹

Šestero hlasové hygieny

1. Dbejte na to, aby Váš hlas rezonoval v obličejových dutinách a na horním rtu
2. Vyhýbejte se mluvení v prašném a zakouřeném prostředí
3. Zbytečně nezvyšujte hlas
4. Při delším slovním projevu si vezměte k ruce vlažný nápoj bez bublinek
5. Nepřecházejte onemocnění dýchacích cest
6. Jste-li v hlasové indispozici, mluvte co nejméně a potichu²⁰

Pro srovnání dávám americké zpracování stejného tématu a zásady hlasové hygieny podle dětského pěveckého sboru Cantabile .

1. Dobře dýchej
2. Používej jen volný relaxovaný způsob tvorby hlasu
3. Používej klidnou a nenásilnou mluvní techniku
4. V řeči užívej optimální výšku a intenzitu hlasu
5. Chraň svůj hlas
6. Rozcvič si hlasivky před zpěvem nebo přednáškou
7. Vypij 8-10 sklenic vody denně
8. Starej se o správnou vlhkost prostředí (40-50%)
9. Udržuj si dobré zdraví
10. Běž k lékaři, pokud jsi nemocný
11. Znej dobře své léky a jejich vliv na hlasové ústrojí²¹

¹⁹ <http://martas93.blog.cz/0705/obecne-zasady-hlasove-hygieny>

²⁰ Opakovaný návod v českých masmédiích (*Idnes, Zdraví*)

Podle dětského sboru Cantabile

1. Zpívej vždy ve vyvětrané nepřetopené místnosti
2. Ve zpěvu nepřepínej hlasovou sílu
3. Nepoužívej vyrážený tón
4. V parnech nejez zmrzlinu a nepij studené nápoje
5. Před zpěvem neodkašlávej naprázdno
6. Dodržuj pitný režim
7. Otužuj se
8. Nekuř
9. Udržuj při zpěvu přiměřenou individuální dynamiku
10. Nešetři hlas šeptáním²²

1.4.3 Co může znepríjemňovat či znemožňovat mluvený projev

Každý člověk by si sám měl vypořádat, které potraviny nebo tekutiny ho dráždí a zabraňují tak dobré kvalitě mluveného projevu. Obecně je známo, že by se mělo dávat pozor na příliš ostrá jídla, která mohou podráždit sliznici hltanu. Jako další dráždivina mohou působit oříšky a kokosové ořechy. Hlasivkám škodí i mezi lidmi tolik oblíbená černá káva, což ví jen málo lidí. Co se týká alkoholických nápojů, tak zvláště koncentrovanější alkohol dráždí sliznice. Pozor by se mělo dávat i na léky. Řada z nich může vyvolávat pocity suchosti v hrdle. Vyloučit bychom měli samozřejmě i pití ledových a příliš horkých nápojů, zejména po větší hlasové zátěži. Nejen že to nedělá dobře na zubní sklovinu, ale působí to neblaze i na hlasové ústrojí. Pokud nám okolnosti nedovolí jinak a my jsme nuceni pobývat ve znečištěném prostředí, snažíme se mluvit co nejméně, dýchat nosem, který slouží jak filtr. Vydechujeme za pomoci břišních svalů a nadechujeme zlehka a krátce. Dýchání ústy v mrazivém vzduchu nebo na studeném větru se opět nedoporučuje. Lépe je dýchat nosem a příliš nehovořit a nezpívat. Na hlas nepříznivě působí kouření a pobyt v zakouřených prostorách. Vyloučit by se mělo i návykové pokašlávání, které je velice často způsobeno nervozitou a rozpaky, které se pokašláváním snažíme skrýt. Toto

²¹ www.marshfieldclinic.org

²² Dětský pěvecký sbor Cantabile (Přerov, Hranice)

pokašlávání totiž zbytečně zatěžuje hlasové ústrojí. Při mluvení bychom samozřejmě neměli zbytečně křičet a zvyšovat hlas.²³

1.5 Správné dodržování hlasové hygieny

1.5.1 Tvorba hlasu

a) Hlasová technika:

Sebekontrola techniky tvorby hlasu. Důležité je volit skladby odpovídající naší hlasové poloze. Na hlas bychom neměli zbytečně tlačit, nesnažit se za každou cenu všechno zazpívat, vyzpívat, protože bychom ho trvalým opakováním mohli nenávratně poškodit. Není vhodné volit na začátky písní tvrdé nasazování tónů. Tvrdé nasazení tónu znamená vyslovování hlasivkového rázu před samohláskou, což je zcela špatně. Hlasivkový ráz vzniká proražením sevřených hlasivek výdechem, jako když vyslovujeme několik samohlásek za sebou „a-a-a“, nebo i uprostřed slov (trojslabičně na-u-ka, oproti dvojslabičnému bez hlasivkového rázu lou-ka). Na začátku slov začínajících samohláskou si kladení rázu odvykneme. Nácvik je snadný. Představíme si, že před samohlásku chceme vyslovit souhlásku **h**, ale nevyslovíme ji, takže hrdlo zůstane otevřené a zazní přímo samohláska: Ach, synku, Adámku náš, Ivánku náš, Ej, Ó, Velvary, U panského dvora.²⁴ Rezonujeme do obličejových dutin. Místem, kde se lidský hlas stává hlasem, jsou rezonanční dutiny. Tvoření hlasu se účastní dutina ústní, nosní a hrdelní; tvorbě pevného hlasu však nestačí. Je zapotřebí ještě připojit horní hlasové dutiny a spodní rezonanční dutiny (prostor pod hlasivkami).

Správné dýchání: Dýchání je činnost, kterou provádíme bez přestání po celý svůj život. Dýcháme zcela samovolně, a přes to ale můžeme při zpěvu dýchat špatně. Určitě stojí za to věnovat dýchání větší pozornost. Při dýchání je třeba, aby byly vdechy a výdechy pravidelné (rytmické) a aby rychlostí i hloubkou odpovídaly aktuálním potřebám organismu. Zdravé dýchání zahrnuje harmonickou koordinaci svalů. Vdech se uskutečňuje pomocí stahů bránice a mezižeberních svalů, díky kterým se zvětší objem hrudní dutiny. Při dýchání je potřeba zapojovat brániční svaly. Bránice je hlavní dýchací sval, který

²³ FROSTOVÁ, J., VANIÁKOVÁ, M. *Základy hlasové výchovy pro učitele*. Brno 2000.

²⁴ http://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/401/hlasovy_vycvik.pdf

odděluje hrudní dutinu od břišní. Účelem procvičování bráničního dýchání je dosáhnout větší rovnováhy ve způsobu dýchání. V ideálním případě by mělo být dýchání jemné a nehlukné s velmi malým pohybem horní části hrudníku. Do správného dýchání bychom měli zařadit i správné tempo řeči. Při souvislém, plynulém projevu, mluvě, se i pravidelně dýchá. Naopak pokud mluvíme „jako o závod,“ dech nám nestačí, musíme přidechovat. Celkový projev působí nepřírodně a dechově nezvládnutě. I když by se dalo říci, že všeobecně platné tempo řeči neexistuje. Tempo řeči ovlivňují dva faktory: Jedním je počet slabik, které se vyprodukují za minutu, a tím druhým jsou přestávky v řeči.

Uvolnění svalstva: Pro správnou tvorbu hlasu, je potřeba dostatečně uvolnit všechno svalstvo, jak svalstvo obličejové, tak svalstvo ramen, krk a samozřejmě celé tělo.

Využití vlastních zkušeností: Pokud sami cítíme, že máme s hlasivkami nějaký problém (šustíme, chrapíme, často ztrácíme hlas), je nutné vyhledat hlasového pedagoga, který by nám odborně poradil. Pokud nám hlasové problémy přetrvávají, nebo jsou vážnějšího charakteru, měli bychom navštívit foniatra. Před vystoupením je vhodné, zvláště pro neprofesionální zpěváky, rozcvičit hlas (rozezpívat se, rozmluvit se) a zklidnit po něm.

b) Nepřetěžování hlasu: Pokud máme nějakou hlasovou indispozici, měli bychom zpívat a mluvit jen po nezbytně nutnou dobu, nebo nejlépe vůbec. Při delším hlasovém vypětí je důležité účelně zařazovat přestávky, aby si hlasivky stihly odpočinout. Lepší je zpívat denně po kratší dobu, než jen občas a dlouho. Abychom hlasivky co nejvíce chránili, neměli bychom mluvit v přílišném hluku a chladu.

c) Zlozvyky při tvorbě hlasu: Řada z nás má při mluvě či zpěvu různé zlozvyky. Je potřeba odvyknout si suché pokašlávání, šeptání, křičení a celkové přepínání hlasivek.

d) Onemocnění horních cest dýchacích: Pokud víme, že jsme nemocní nebo nachlazení, máme chřipku a kašel, vůbec bychom neměli hlas namáhat, natož pak zpívat. Pokud musíme kašlat, pak jemně a klidně.

1.5.2 Vnější podmínky a prostředí

Klidné a esteticky vyvážené prostředí: Správné podmínky pro zpěv tvoří i vhodná volba místnosti. Ta by měla být vyvětraná, nepřetopená a měla by mít pokud možno dobrou akustiku.

Vnější vlhkost: Ideální vlhkost prostředí pro zpěv je (40-50%). Je lepší zpívat v místnosti bez klimatizace, protože klimatizace vysušuje a může dráždit hlasivky.

Dráždiviny: Při zpěvu bychom se měli vyhýbat prostředí, které nám dráždí hlas. Patří tam: zakouřené prostředí, smog a chemické výpary, prašné prostředí a přílišný chlad (silný mráz).²⁵

1.5.3 Životospráva

a) Fyzická

Pozitivní doporučení: Ke správné životosprávě patří celkově vyvážený denní režim. Do něj bychom měli určitě zařadit a velký důraz klást na vyváženou a pestrou stravu. Dále nesmíme opomenout pravidelný pitný režim. Denně bychom měli vypít 2 – 3 litry tekutin. Ke správné životosprávě patří i pravidelná fyzická cvičení, aktivní odpočinek a samozřejmě dostatek spánku.

Negativní doporučení: Vyvarovat bychom se určitě měli kouření, drogám, nepít příliš chlazené nápoje, alkohol, kávu a nápoje s kofeinem.²⁶

b) Duševní

Psychický klid: Předcházet bychom měli nervozitě, rozčilení a stresu. Správným hlubokým dýcháním bychom se měli pokusit zvládnout trému. Neměli bychom mluvit rozzlobení a při hovoru s druhou osobou je dobré sedět, protože mluvení vestoje vede k napjatému a urgentnímu sdělení.

25 E. Bártková, P. Weberová, M. Lejska, R. Havlík, *Hlasová hygiena – obsah pojmu 1. díl. Audio – Fon-centr., Brno.*

26 <http://www.celostnimedicina.cz/vyvazena-strava.htm#ixzz0vSWskihg>

1.6 Poruchy hlasu

Zpěv je práce hlavou, nikoli svalová záležitost.

Francesco Lamperti

K základním poruchám hlasu patří jakákoliv patologická změna hlasu (chrapot, přeskokování hlasu, změna výšky atd.)

Hyperkinetická dystonie: Podkladem vzniku je nadměrné přetěžování hlasivek mluvním nebo zpěvním hlasem, většinou při špatné hlasové technice. U neškolených hlasů je příčinou příliš hlasité a nadměrné mluvení nebo křik.

Dysfonie či afonie: Ztráta zvučnosti hlasu. Jsou to psychogenní poruchy. Vznikají buď náhle - bez předchozích úvodních hlasových obtíží, nebo např. po zánětech horních cest dýchacích, kdy po úplném vyléčení přetrvává chrapot. Hlas je buď zcela nezvučný, anebo velmi slabý a výrazně dyšný, většinou bez hrubšího chrapotu. Typické je zachování zvučného hlasu při smíchu, kašli, eventuálně křiku.

Afázie: Ztráta vyvinuté řeči při poškození mozku.

Mutismus: Mluvní negativismus, dočasné výběrové mlčení, obranná reakce, odmítnutí mluvit s určitými lidmi nebo v určitém prostředí (např. ve škole) za některých okolností.²⁷

1.6.1 Co dělat, abychom předcházeli hlasovým poruchám

Důležité je, naučit děti správně používat svůj hlas (dech, rezonanční dutiny a mluvidla). A právě proto je potřeba znát správnou techniku mluveného projevu. Psychická vyrovnanost nám pomáhá dosáhnout dobré kvality mluveného projevu. K dosažení psychické vyrovnanosti nám pomůže pomalé, pravidelné a vyrovnané dýchání. Hlavní je, aby si dítě uvědomilo důležitost kvalitního výdechu, který vede k potřebnému nádechu a k uvolnění napětí. Měli bychom také děti učit správnému držení těla ve stoje, při chůzi i vsedě, protože správné držení těla otvírá prostor hrudního koše a krku. Děti bychom také

²⁷ <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2120>

měli seznámit s funkcí „*bráničního svalu*“²⁸. Naučit je vnímat bránici a vědomě ji používat jako oporu při zpěvu. S funkcí bráničního svalu bychom děti mohli začít seznamovat zhruba od šesti let, po nástupu do první třídy.

Na udržení dobré hlasové funkce se podílí i hygiena prostředí, pokud je hlas v klidu, nemluvíme, je vhodné dýchat pouze nosem, protože, jak už jsem zmínila, nos funguje jako filtr a zvlhčovač. Také bychom měli dbát na dostatečnou vlhkost vzduchu v prostředí, kde dlouhodobě pobýváme a dostatečné množství spánku. Velice důležitý je dostatek tekutin, nejlépe čisté vody. Před větší hlasovou zátěží je dobré se řádně rozdýchat a lehce rozezpívat ve střední hlasové poloze. Před rozsáhlejším mluveným projevem je potřeba si důkladně procvičit mluvidla. Dobrá artikulace hlasivkám ulehčuje a zvyšuje kvalitu srozumitelnosti. Vhodná jsou k tomu rezonanční cvičení. Pokud pocítujeme hlasovou únavu, můžeme si pomoci masírováním krku, palcem ruky, v místě kořene jazyka. Neměli bychom zanedbávat onemocnění hlasového ústrojí a měli bychom poctivě dodržovat správná léčebná opatření. Při onemocnění hlasu se v žádném případě nedoporučuje šeptání, které hlas velmi namáhá.²⁹

1.7 Elementární zásady správné techniky zpěvu

Prozatím neexistuje jednotný metodický postup, který by uspořádal výcvik jednotlivých pěveckých dovedností. Je to nejspíš z toho důvodu, že si každý učitel vytváří své vlastní postupy, které přizpůsobuje na míru dětem, jež učí. Ve své práci uvádím základní pěvecké dovednosti, podle nichž by se mohlo postupovat na 1. st. ZŠ. Při důsledné kontrole a opakování se správné pěvecké návyky stanou pro děti samozřejmostí. Pěstování správných návyků vyžaduje značnou trpělivost. Ale i drobné nepřesnosti, chyby je potřeba neustále opravovat, aby si to dítě uvědomilo. Špatné návyky se totiž už jen velice těžko odstraňují a přeučují. Vytvoření základních pěveckých dovedností chce dlouhodobou a systematickou práci.

28 *Brániční sval, neboli bránice. Odděluje dutinu hrudní od dutiny břišní a pracuje jako hlavní dýchací sval, vykonává 60–80 % práce při nádechu.*

29 FROSTOVÁ, J. VANIÁKOVÁ, M. *Základy hlasové výchovy pro učitele. Brno 2000.*

1.7.1 Správné držení těla při zpěvu

Stoj by měl být přirozený, vzpřímený, mírně rozkročený, tak aby váha spočívala na obou chodidlech. Spodní polovina těla má být vždy stabilní, horní polovina je naopak uvolněná. Ruce jsou volně svěšeny podél těla (nejsou v kapsách, nedržíme se vepředu ani za zády, neopíráme se o lavici.) Při sedu sedíme pohodlně na celém sedadle, zády se neopíráme o opěradlo, hlavu držíme vzpřímeně, ruce máme položeny na kolenou nebo v klíně. Důležitá je i správná výška židle (chodidla se musejí opírat o zem). Ramena nejsou křečovitě zvednutá, ale uvolněná a přirozeně dole. Hlava je vzpřímená a krk zůstává volný.

K dosažení nejdůležitějšího pocitu uvolněnosti celého těla se dá dosáhnout uvolňovacími cviky. Pro krční svalstvo kývání hlavou vpřed, vzad, do stran a otáčení hlavy. Pro uvolnění paží kroužení zápěstím v předpažení, nebo upažení, kroužení předloktím a kroužení celými pažemi. K uvolnění dolních končetin pohupování ze špiček na paty, přenášení váhy z jedné nohy na druhou. Další jednoduchý cvik na uvolnění: rovný postoj, posed, ramena současně zatlačíme dopředu. Ruce jsou volně spuštěny podél těla. Ramena zvedáme, co nejvýše to jde, vrátíme zpět do původní polohy a nakonec spustíme dolů. Motivace: Představte si, že jste dřevění panáčky a ruce máte k tělu připevněny hřebíčky. Loutkoherec by tak mohl s vašimi rukama pohybovat pomocí provázků.

1.7.2 Pěvecké dýchání

Dýchání je pro každého z nás takovou samozřejmostí, že si je ani neuvědomujeme. Naučit se správně hospodařit s dechem při řeči či zpěvu je dalším úkolem pro pěveckou výchovu. Při nádechu i výdechu zůstávají ramena v klidu, nezvedají se, (představa nádechu do břicha). Rozlišujeme dva základní typy dýchání – hrudní (žeberní) a břišní (bránicové). V praxi se nevyskytují samostatně, ale vždy se kombinují. Mluvíme tedy o dýchání kombinovaném. Před začátkem fráze bychom měli udělat dlouhý nádech nosem a dech cítit na horním patře. Uprostřed fráze můžeme krátce přidechnout ústy (představa úleku). Nadechujeme jen tolik vzduchu, kolik budeme potřebovat (nepřefukujeme se). Důležitý je regulovaný výdech.

Dechová cvičení: Provádíme ve stoje, ve vyvětrané místnosti v uvolněném postoji. Př: na tři doby nadechujeme nosem, na tři doby vydechujeme ústy. Dobu nádechu postupně zkracujeme, výdech mírně prodloužíme. Hlasitě dětem u dýchání počítáme. Další

cvičení můžeme provádět navozením představy čichání ke květině. Výdech provádíme ústy bezzvučně, nebo na slabiku ách.

1.7.3 Fáze dechu

Dýchání při zpěvu prochází třemi fázemi:

a) **Vdech:** Hluboký vdech nacvičujeme dýcháním nosem a ústy současně. Můžeme děti motivovat představou, že čichají ke květině. Vdech by měl probíhat rytmicky a měl by být neslyšný a vydatný.

b) **Zadržetí dechu:** Při zadržování dechu bychom si měli rytmicky počítat. Ze začátku zadržovat dech jen na dvě doby. Postupně můžeme zadržovaný dech prodlužovat.

na na na na zadržet dech nu nu nu nu zadržet dech

vi vi vi vi vi zadržet dech vo vo vo vo vo zadržet dech

ja na ja na ja na ja na zadržet dech ja na ja na ja na ja na zadržet dech

Obrázek 3: Notový zápis nácvik zadržování dechu.

c) **Prodloužený výdech:** Prodlužování výdechové fráze je jedním z hlavních úkolů dechových cvičení. Prodloužený výdech by měl být rovnoměrný, nepřerušovaný, plynulý a dlouhý.

Motivovat děti můžeme: Představou lehkého a stejnoměrného foukání do mýdlové bubliny nebo peříčka. Dýcháním zaokrouhlenými rty na zamrzlé okno. Napodobováním hlasu hodin: tik – tak- tik – tak, také na jeden nádech. Syčením jako had, jak nejdéle vydrží. Deklamací říkadla nebo písničky na jednom tónu a na jeden nádech. U tohoto cvičení je

velice důležitá správná artikulace. Postupně prodlužujeme délku frází, vyslovených na jeden nádech. Nejprve dýchám po každém verši, potom v polovině říkadla a nakonec přeříkáme celé říkadlo na jeden nádech. Náročnost ovlivníme i udáním tempa, čím bude tempo pomalejší, tím to bude deklamace obtížnější.

*Leze, leze brouk,
vítr do něj fouk.
Otáčí se dokola,
zavolejte doktora,
převalil se brouk.³⁰*

Je vhodné zkombinovat dechová cvičení s hlasovými.

má vá má vá nám

má vá má vá má vá má vá nám

má vá má vá má vá má vá má vá nám

Obrázek 4: Kombinace dechového a hlasového cvičení

1.7.4 Hlavový tón

Tvoření hlavového tónu není nic obtížného a pro děti je naprosto přirozené. Například primární tón vyluzovaný novorozenci je tón okolo a1 – jde o hlavový tón. Děti dovedou zahoukat, zakukat, zamňoukat – to vše jsou hlavové tóny. Při jejich vyluzování se nemusíme bát využívat vyšší hlasovou polohu – c2. Děti dokážou hlavovým hlasem

³⁰ <http://www.kamaradske-hry.cz/povidani-pro-deti/rikadla/rikadla-s-ukazovanim.html>

vytvořit i mnohem vyšší tóny. K navození hlavové rezonance využíváme tzv. brumendo. Rty se dotýkají jen velmi lehce, zuby jsou od sebe. Zpíváme v pianu a snažíme se navodit představu tónu v obličejové masce. Pomáhá i představa, že se nám slabě chvějí rty, jako při hře na hřeben. Cvičení se provádí ve střední a vyšší hlasové poloze. Po nějaké době je vhodné napojit na brumendo zpěv na vokál. Polovinu fráze zpíváme na brumendo, druhou polovinu na vokál. Snažíme se udržet pocit umístění tónu vepředu.

m - - - - - mo mo mo mo mo mo mo mo mo

m - - - nu nu nu nu nu nu nu

m - - - - - nu nu nu nu nu nu nu nu nu

Obrázek 5: Spojení brumenda s vokálem.

Přechod ze souhlásky „m“ na jakýkoliv vokál musí být plynulý!

Hlavový tón se velice dobře cvičí i na napodobování vysokých přírodních zvuků (meluzína) a hlasů některých zvířat. Kukačkový motiv ku-ku-ku-ku v poloze od d1 – h1. Od vysokých tónů postupně klesáme dolů. Vhodné slabiky jsou ku, mu, nu, vu.

Děti napodobují hlasem různá zvířátka.

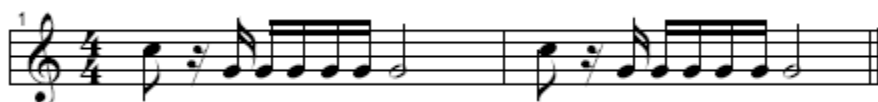
ku ku pět pe něz vr ků ko ko ko dák čímča ra ra čím

Obrázek 6: Návuk hlavového tónu na zvířecí motivy.

Dospělý dítěti pomocí hlasu jakože pošle míček. Kutulululululululů. Různě měníme hlasovou polohu. Dítě opakuje a posílá míček zpět. Hra by měla probíhat plynule³¹.

Vzor

dítě opakuje

Obrázek 7: Návuk hlavového tónu.

1.7.5 Artikulace

Otvírání úst při zpěvu je důležité ze dvou důvodů: 1) předpoklad správného tvoření tónu 2) srozumitelná artikulace. Správná artikulace je společně s dechovou oporou rozhodující pro kvalitu a znělost tónu. Při zpěvu je potřeba dosáhnout většího otevření úst a *pregnantnější*³² artikulace. Nejčastější chybou u dětí je tvrdá brada. Artikulace probíhá jen za pomoci rtů a jazyka. Brada zůstává nehybná. Je potřeba naučit děti bradu povolovat. Pohyb nesmí být strnulý a křečovitý a brada nesmí směřovat dopředu.

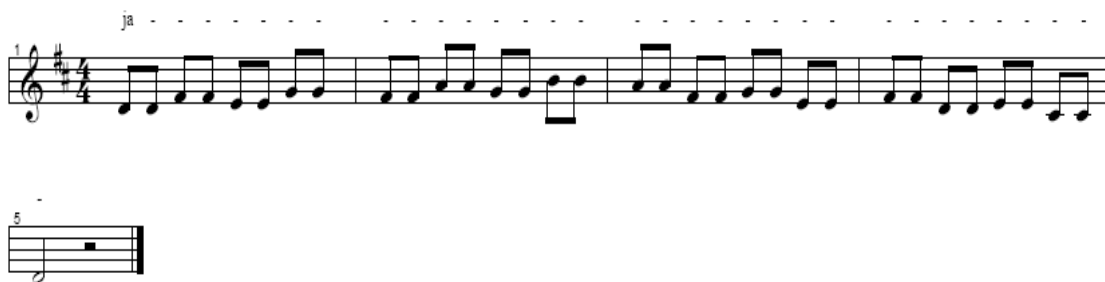
Příklady cvičení na uvolnění brady:

Střídáme s vokály ja-ji, ja-je, ja-jo

³¹ TICHÁ, A., *Učíme děti zpívat. Portál 2005. s. 39, 40.*

³² *Pregnantní – výstižný, přesný, výrazný*

Střídáme s vokály já, ju, jo, ji, je.

Obrázek 8: Cvičení na uvolnění brady

Další překážkou při artikulaci může být pocit nepřírozenosti. Doporučuje se navození představy zívání, zakusování se do velkého jablka, horký brambor v ústech, nebo vlašský ořech mezi stoličkami.

Příklady cvičení: šeptem nebo polohlasem, s výraznou artikulací recitujeme nějakou básničku, říkadlo, text písničky. Představíme si, že ji recitujeme někomu, kdo špatně slyší.

1.7.6 Vokalizace (vyrovnávání vokálů):

Důležité je zachovat stejný pěvecký tón bez ohledu na to, na který vokál tón tvoříme. Charakter každého vokálu ale musí zůstat zachován. Cvičení provádíme na slabiky, vhodná slova, či slovní spojení, na říkadla. Zpívám ve střední hlasové poloze na jednom tónu.³³

33 PECHÁČEK S., VÁŇOVÁ H., KURKOVÁ L., VAJSAROVÁ Ž., HRADECKÝ E. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1.st. ZŠ. Praha 2001.*

Obrázek 9: Cvičení na vyrovnávání vokálů

1.8 Rozezpívání

Pokud budeme mluvit o rozezpívání, je velice sporné, zda jej zařazovat před začátkem každého zpívání. Pokud ale mluvíme o hodinách hudební výchovy, myslím si, že by rozezpívání mělo být součástí každé vyučovací hodiny, ve které budeme provádět jakékoliv vokální činnosti. Pokud víme, že s dětmi budeme nacvičovat novou píseň, v níž je nějaký složitější intonační problém, je vhodné tento problém do rozezpívání začlenit. Rozezpívání je určitě dobré zařadit před namáhavým pěveckým výkonem. Podceňování takového rozezpívání by mohlo vést k hlasovým poruchám. Hlavním úkolem rozezpívání je příprava svalových skupin potřebných pro vokální činnosti. Proto bychom rozezpívání měli zařazovat na začátek hodiny hudební výchovy. Rozezpívání, kromě přípravy na vokální činnosti, můžeme využít i k dalším nácvikům a procvičování jednotlivých prvků.³⁴

1.8.1 Cvičení dechová

- Hluboký nádech – zadržení – výdech.
- Nádech nosem do bránice, s roztažením žebér, bez zvedání ramen - výdech ústy.
- Představa peříčka na dlani – nádech a dlouhé foukání (chceme, aby se udrželo ve vzduchu pořád na stejném místě).

³⁴ KOUTSKÝ, J., *Didaktika hudební výchovy na 1.st., Liberec 2008.*

- Dýchání zaokrouhlenými rty na zamrzlé okno.
- Prst jako svíčka - foukáme do plamene svíčky (plamen se musí jen ohýbat, nesmí se sfouknout).
- Syčení jako had.
- Houkání jako vlak před vjezdem do tunelu.
- Šeptem vyslovujeme souhlásky nebo jejich kombinace (př:p-t-k-t).
- Polohlasem opakujeme slova, nebo kombinace slov.
- Deklamujeme říkadlo nebo text písně, dbáme na výraznou artikulaci, postupně délku frází prodlužujeme.

*Jede vláček plný hraček
do kopců i do zatáček.
Pohádkový rychlovlak
houká, syčí jako drak.³⁵*

- Cvičení na bránici – pejsek. Děti si položí ruku na břicho, vypláznou jazyk a snaží se co nejrychleji nadechovat a vydechovat. Rukou cítí, jak se jim bránice hýbe.
Smích – navozování pocitu při smíchu.
Popotahování – rychlé nádechy a výdechy nosem.
Zamlžování sklíčka – rychlými výdechy zamlžujeme sklíčko.
Staccato na výdechovém proudu (S - Š – F – vysloveno *staccato*³⁶ šeptem).
Rozjíždějící se vlak š-š-š (vyslovujeme rychle za sebou na výdechovém proudu).

³⁵ <http://detsky.blog.cz/0604/vlacek-plny-hracek>

³⁶ *Staccato je styl hudebního přednesu, kdy jsou jednotlivé tóny hrány a zpívány s co nejvýraznějším oddělením*

- Vhodné je kombinovat dechová cvičení s hlasovými.

Obrázek 10: kombinace dechových a hlasových cvičení

Význam správných dechových cvičení:

Dechová cvičení prospívají celému svalovému systému, který se zapojuje při dýchání. Zvětšují kapacitu plic, oživují organismus, zlepšují držení těla a posilují břišní svalstvo a bránici.³⁷

Další možnosti obměn: mu-mo-ma-me-mi

mi-me-ma-mo-mu

nu-no-na-ne-ny

ny-ne-na-no-nu

ju-jo-ja-je-ji

zy-ne-ma-no-nu

Dáváme pozor, aby nejtemnější „u“ nebylo příliš rozdílné od nejjasnějšího „i“.

1.8.2 Fonační cvičení

- Navození hlavového tónu – zpívání písňe v předklonu, nutí to zpívat výš a v masce hlavy.
- Halóóó – intonace do výšky a zpět, ale jen kam to jde bez tlaku. Lehce a jemně, do výdechu.
- Áááááách jo – totéž, ale intonace ze shora dolů, do výdechu.
- Siréna (vujííí), meluzína (nahoru a dolů).

1.8.3 Rezonanční cvičení

- Brumendo- bručivý zpěv beze slov se zavřenými ústy.
- Bzučení čmeláka (bzzz a pak i bez hlásek, jen brumendové bzučení)
- Bim – bam – bom, vždy doznívání zvonů, tedy rezonování „m“ na jednom tónu.

³⁷ KOUTSKÝ, J., *Didaktika hudební výchovy na 1.st., Liberec 2008.*

- Mini mini mini mini
- Daun daun daun
- Mne ne ne ne ne
- Vidid vidi
- Jede - jene

1.8.4 Artikulační cvičení

- přesná, jasná, srozumitelná a plastická výslovnost, správné otevírání úst
- recitace s přehnanou artikulací
- uvolňování čelisti – kousání do jablíčka, zívání
- zpěv na jednom tónu
- dna dno
- bla bla bla bla – donutí otevřít krk a prostor v ústech
- blábolala blábolala – totěž
- ma me mi mo mu
- jediný vokál ve všech slabikách textu – Holko modooko nosodovoj o potoko.. nebo na vyju, heja, hilki....
- zpěv na melodii

Pa ná ček se za smě je. Pa nen ka je tvá, ko čič ka je má.

Ko vej, ko vej, ko vá řič ku, o ko vej mně mou no žič ku, o ko vej mi o bě

za pla tím já to bě.

Obrázek 11: Artikulační cvičení – zpěv na melodii.

- terciové skoky

Obrázek 12: Terciové skoky

Ku-ku-ku-ku
Vo-lá-vo-lá
Hu-rá-hu-rá
Slá-va-slá-va

- sekundové kroky

Obrázek 13: Sekundové skoky

Le-ze-le-ze po-že-le-ze- ven

1.8.5 Měkké nasazení tónu

Pěvecká cvičení provádíme na slabiky začínající souhláskami, které vedou k měkkému nasazení (j,m,n,v), nebo použití brumenda. Měkké nasazování tvoříme na základě ovládnutého dechu a dobré tónové představy při dokonalé rezonanci, uvolněně, slabě, bez šelestu.

Obrázek 14: Návik měkkého nasazování tónů

Pro měkké nasazení tónu je také vhodné využívání mimohudebních představ (zpíváme jemně, jako by se hlas vznášel na obláčku, vláčný pohyb ruky – nabízíme místo).

1.8.6 Vázání tónu

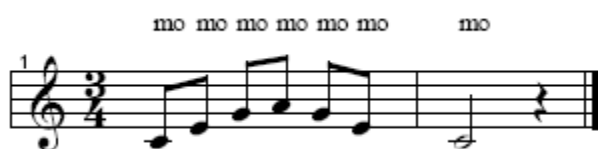
- důležité je vyvarovat se glissandu (klouzání hlasem po tónech)
- velkou pozornost věnovat intonační čistotě zpěvu
- dbáme o maximální dodržení délky jednotlivých tónů (jeden tón přechází ve druhý bez přerušení dechového proudu = legato)
- každý tón nasazujeme lehce měkce, bez důrazu, ve volnějším tempu

Obrázek 15: Vázání tónů

1.8.7 Rozšiřování hlasového rozsahu

Všechna cvičení začínáme ve střední poloze a postupně transponujeme.

Obrázek 16: Cvičení pro zvětšování hlasového rozsahu

1.8.8 Výslovnost koncových souhlásek

- končí-li v písni fráze zavřenou slabikou, je třeba souhlásku vyslovit výrazně
- při nácvičku nám pomohou speciální artikulační cvičení, končící na stejnou souhlásku (dub, zub, kup, šup, tep, lep)
- během cvičení zachováváme pravidelnou pulsaci
- zvláštní pozornost je třeba věnovat v koncovém postavení těmto souhláskám: sykavkám, souhláskám m,n
- sykavky vyslovujeme ostře a krátce (neseš, vezeš, lepíš, slepíš, páliš)
- souhlásky m, n musíme zakončit nikoli uzavřením ústní dutiny příslušnou překážkou (u m sevřením rtů, u n zvednutím přední části jazyka), ale naopak krátkým a ostrým proražením této překážky
- slova typu – kámen, pramen, honem, kolem... vyslovujeme při artikulačním cvičení jako trojslabičná
- ve slabikách typu můj, tvůj, háj, které kočí na hlásku j, vyslovíme j až na poslední dobu. Nedržíme tón na hlásce j.

1.8.9 Dělení slov na slabiky

- dělení slov na slabiky při zpěvu často neodpovídá pravopisné normě
- při zpěvu všechny slabiky chápeme jako otevřené (ukončené samohláskou)
- pokud je na konci slabiky sykavka, polosykavka, přiřazujeme ji na začátek následující slabiky (pís-nič-ka – pí-sni-čka)
- toto pravidlo však uplatňujeme pouze u delších notových hodnot, v ostatních případech vyslovujeme zcela přirozeně jako v mluvě a dělení slov na slabiky si vůbec nevšímáme (v písni Na tom pražském mostě se tato zásada týká pouze slov mo-stě a ro-ste)
- výjimku představují souhlásky m, n, l (v písni Až já budu velká, rozdělíme slova velká a selka ve shodě s pravopisem)

- pozornost věnujeme slovům se sykavkou (vyslovujeme ji až na poslední chvíli, jako součást další slabiky)

1.8.10 Kolektivní a individuální prověrka hudebnosti

Úkolem kolektivní prověrky hudebnosti je zjistit stav základních hudebních schopností žáků. Děti na ni odpovídají písemně, proto ji můžeme použít až od druhého ročníku. Pro každý ročník, by si měl učitel prověrku vypracovat individuálně. Prověrka musí obsahovat: a) název zkoumané schopnosti, b) přesnou instrukci učitele (zadání úkolu a sdělení, jak mají žáci písemně reagovat), c) ukázkou správného řešení (zejména u nižších ročníků a žáků, kteří provádí prověrku poprvé), d) jednotlivé úkoly, seřazené hierarchicky podle obtížnosti, e) správné výsledky. U všech cvičení, by měl být stejný počet úkolů.

Kolektivní a individuální prověrku hudebnosti jsem do své diplomové práce zařadila jako inspiraci pro učitele, jak jednoduchým a přehledným způsobem zjistit úroveň hudebních schopností žáků ve třídě. Názorný příklad uvádím v příloze č. 1.

1.9 Rozvoj dětské rytmické tvořivosti

Rytmus je pravidelné střídání, či opakování zvuků různé délky na pozadí daného metra. Je to výrazový prostředek, který organizuje hudbu v čase. Zahnuje čtyři složky: **1) Pulzace:** pravidelný sled počítacích dob. **2) Metrum:** pravidelné střídání přízvučných a nepřízvučných dob. Zdůrazňuje se v něm první těžká doba, takže vzniká metrum dvoudobé a třídobé. **3) Délka:** udává rytmické hodnoty not.

Obrázek 17: Přehled délek tónů

nota celá půlová čtvrt'ová osminová šestnáctinová dvaatřicetinová

4) Tempo: v hudbě určuje rychlost pohybu. Každá skladba má své tempo, které se v notovém záznamu vyznačuje buď příslušným názvem, nebo číslicemi, představujícími počet dobových jednotek (čtvrt'ových not) za minutu.

Hudba se neskládá jen z melodie, ale právě i z rytmu. Rytmus bez melodie existovat může, každá melodie má svůj rytmus, takže děti i bez melodie mohou poznat, o jakou písničku se jedná. Zato melodie bez rytmu existovat nemůže, nebo jen velmi zřídka. S rytmickými pohyby nebo zvuky se setkáváme všude kolem sebe (tikot hodin, pohyb velkých strojů i řada pracovních úkonů vyžaduje rytmus. Také v přírodě se setkáváme s nejrůznějšími rytmy. Střídání dne a noci, ročních období. Rytmus má každý člověk i v sobě (tlukot srdce a činnost orgánů u zdravého člověka). K rozvoji rytmického citění dochází při každém kontaktu člověka s hudbou (při zpěvu, hraní na hudební nástroj, pohybových reakcích i při poslechu).

Děti vnímají rytmus už v prenatálním stavu přes tělo matky. Už od narození mají rády rytmické zvuky, pohyby (houpání v kočárku, na houpačce, kolébání v náruči) a říkadla. *Lidové písně a říkadla v sobě odráží rytmus, přízvuk a spád každé lidové řeči. Jejich jazyk, zvláště řeč jejich poezie vrůstá do hudební mluvy.*³⁸ Děti se rády učí rytmická říkadla a pohybem ať už uvědoměle, nebo nevědomky reagují na hudbu (podupávají, kývají se). Jedna z účinných cest rozvoje rytmického citění je opora o rytmus lidské řeči. Využívá se *rytmická deklamace*³⁹ textu. Deklamací říkadel, hádanek, přísloví a slov, dítě poznává: pravidelnou rytmickou pulsaci textu, shodu hudebního a slovního rytmu a základní rytmické hodnoty not. I když se zdá, že jsme rytmem obklopeni, přesto musíme rytmické citění stále rozvíjet. Na zřeteli musíme mít celkový hudební rozvoj žáků. Ten se nemůže uskutečnit v celkové šíři, pokud s dětmi budeme zpívat jen písničky. Žákům musíme umožnit, aby se seznámili i s elementárními prvky hudby, aby rozuměli jednoduchým notovým záznamům, aby se naučili přemýšlet o konkrétních věcech, aby hledali různá řešení a i mimo vyučování byli sami schopni si na melodickém nástroji vyťukat neznámou píseň. Rytmický výcvik je pro děti velice prospěšný. I pro ty, kteří se mimo školu o hudbu nebudou nijak více zajímat. V posední době se děti bohužel čím dál tím více setkávají s hudbou, ve které převládají jen jednoduché rytmické figury. Proto je potřeba rytmické citění v hodinách hudební výchovy neustále procvičovat a upevňovat.⁴⁰ Rytmické citění rozvíjíme ve speciálních rytmických cvičeních, která můžeme provádět různými způsoby.

1) Rytmizace slov – rytmická deklamace – uplatňování zvukové a rytmické stránky řeči a její přirozený spád.

³⁸ BERNSEIN, L. *Young Peoples Concerts for Reading and Listening*. New York 1862.

³⁹ *Rytmická deklamace – zvýrazněná mluva, při které se uplatňuje rytmická stránka řeči i její přirozený spád.*

⁴⁰ KOUTSKÝ, J., *Didaktika hudební výchovy na 1.st. ZŠ.Liberec 2008.*

- 2) **Reprodukce na rytmické slabiky.**
- 3) **Kultivovaný pěvecký projev** – na jednom tónu nebo ve spojení s melodií.
- 4) **Hra na tělo** – tleskání, dupání, pleskání a luskání).
- 5) **Hra na dětské hudební nástroje.**
- 6) **Další hudebně pohybové projevy** – pochod, taktování, vytukávání.

1. 9. 1. Aktivizační činnosti při rytmickém výcviku

1. **Skandování:** skandujeme známá říkadla a rozpočítadla.

*Leze brouček,
leze na klobouček.
Pozdraví tě: Dobrý den!
A ty musíš z kola ven!*

2. **Skandování:** říkadla a rozpočítadla můžeme skandovat i s přidáním pohybu.

Chodme pěkně polehounku, (lehce našlapujeme pomalými kroky, krok na jednu dobu)
jako myška potichounku. (drobné rychlé krůčky na špičkách, krůček na osminu doby)
A pak pěkně zadupat, (pořádně zadupeme)
to má přece každý rád. (tleskáme na každou dobu)

3. **Rytmická deklamace slov:** opora o rytmus lidské řeči. I v řeči se nacházejí základní složky rytmu (pulzace, přízvuky, dlouhé a krátké slabiky – odpovídají rytmickým hodnotám).

Rytmickou deklamací říkadel, hádanek a jiných, děti objevují vlastnosti rytmu a zároveň se seznamují se základními teoretickými pojmy (takt, taktová čára, akcent, jednotlivé rytmické hodnoty not, tempo). Rytmitizovat můžeme nejrůznější slova. Př. podle ukazování učitele na předměty ve třídě, podle obrázků, podle slov čtených z tabule a jiných. Na začátku nácviku vycházíme hodně také z říkadel se stejnými rytmickými hodnotami. *Řežu dřevo, řízy, řízy. Stromy, buky, malé břízy.* (Pohybem, řezáním, zdůrazňujeme každou dobu). Poté provedeme zápis svislými čarami na každou slabiku. Rytmickou deklamací textu obohatíme o důrazy, které se váží na slovní přízvuk (začátek slova) a graficky je znázorníme. Žáci tak pochopí umístění akcentů a funkci taktové čáry, která leží před

přízvuky. Je to základ k pochopnutí 2/4 taktu. Abychom tuto znalost upevnili ještě víc, vyhledáme vhodná slova k tomuto modelu.

Obrázek 18: Návčik 2/4 taktu pomocí slov.

Tím, že tempo rytmické deklamace zrychlíme a přízvuky zredukujeme na polovinu, seznámíme děti s notou osminovou a stejně jako u noty čtvrt'ové vyhledáme vhodná slova odpovídající taktové jednotce.

Obrázek 19: Návčik noty osminové

Dobré je, aby se slovní rytmus kryl s hudebním. Znalost noty čtvrt'ové a osminové i nadále upřesňujeme rytmickou deklamací slov, slovních spojení a říkadél, které už obsahují proměnlivé rytmické hodnoty.

Obrázek 20: Procvičování osminových a čtvrt'ových délek not

41

⁴¹ Další příklady: BUDÍK, J. *Metodická příručka Hv pro 1. ročník základní školy*. Praha 1984, str. 17.

Stejným způsobem (vyvozováním z deklamace textu) seznamujeme žáky s dalšími rytmy taktu třídobého a čtyřdobého.⁴²

Děti mohou také trénovat vyhledávání slov a rytmických slabik ke grafickému záznamu a obráceně, znázorňovat daná slova, rytmické slabiky pomocí teček a čárek.

—	—	•	•	•	•
Má -	vá	ko -	pre -	ti -	na
Tá -	tá	ta -	te -	ta -	te
—	—	•	•	•	•
Dí -	vá	pa -	ne -	neč -	ka
Tá -	tá	ta -	te -	ta -	te

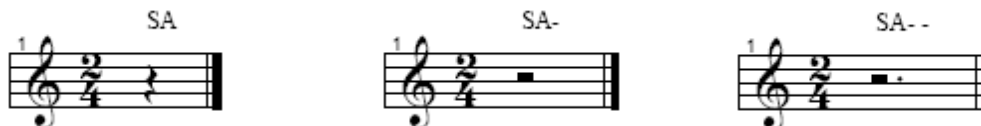
4) Rytmické slabiky: Napomáhají vyjádřit délkové vztahy mezi tóny, využívají se při vokální rytmizaci a také při sluchové analýze a tvořivých činnostech. Na ukázkou uvádím rytmické slabiky Tonika – Do od Agnes Hundoeggerové (1858 - 1927), která je autorkou německé adaptace.

Tonica – Do

Obrázek 21: Ukázka rytmických slabik

Pomlky se označují analogicky, ale vyslovují se slabě.

⁴² Rozsáhlejší metodický postup a ukázky v: VÁŇOVÁ, H. Pěvecká tvořivost na základní škole. Praha 1984, str. 51 – 60.

Obrázek 22: Ukázka rytmických slabik na pomlky

Kombinace cvičení:

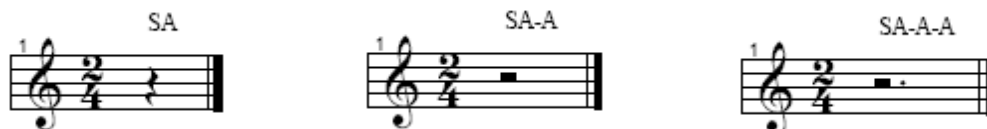
Obrázek 23: Ukázka kombinace rytmických slabik a pomlky

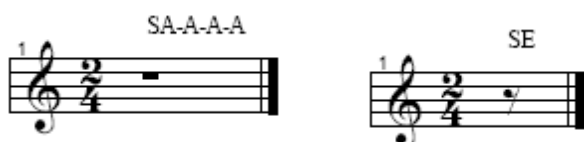
Pro srovnání uvádím ještě rytmické slabiky podle Z. Kodalyho, maďarského skladatele, jehož základem intonační metody je rozvíjení hudebnosti zpěvem.

Obrázek 24: Ukázka slabik podle Z. Kodalyho

Pomlky se označují analogicky, ale vyslovují se slabě.

Obrázek 25: Ukázka rytmických slabik na pomlky podle Z. Kodalyho

Kombinace cvičení:

Obrázek 26: Kombinace cvičení podle Z. Kodalyho

Rytmické slabiky můžeme používat v tvořivých činnostech, při sluchové analýze a při reprodukci dané rytmické struktury.

Rytmické slabiky můžeme používat i při převádění jakéhokoliv textu do rytmických slabik.

Učitel: vlaštovička lítá - děti: tate tate tá tá

Děti při tom rytmus i vytleskávají.

5. Vyčlenění rytmu ze známé písně: Vyčlenění rytmu z písně má několik variant - „deklamace“⁴³ využívání rytmických slabik, hra na tělo či na nástroje. Cvičení můžeme motivovat jako hudební hádanky, kdy děti mají za úkol poznat píseň podle jejího rytmu. U nevýrazných rytmických figur je potřeba dát dětem nabídku tří až pěti písní, ze kterých budou děti moci vybrat tu správnou. S rytmem písně můžeme pracovat i tak, že vybraný žák, nebo učitel udělá v rytmu schválně chybu a ostatní děti mají za úkol poznat, kde ta chyba byla.

⁴³ Deklamace – zpěv na jednom tónu na slova, nebo neutrální vokál.

Cib, cib, cibulenka:

Obrázek 27: Melodie písně Cib, cib, cibulenka

Ovčáci, čtveráci:

Obrázek 28: Melodie písně Ovčáci, čtveráci

Maličká su, husy pásu:

Obrázek 29: Melodie písně Maličká su, husy pásu

6. Práce s rytmickou zkratkou: Rytmickou zkratku používáme při nácviu nové písně. Nepracujeme s celým rytmem písně, ale jen s vybranými takty. Vytváříme takzvanou rytmickou zkratku, která obsahuje všechny rytmické jevy vyskytující se v písni. Osvojení rytmické zkratky usnadní a zrychlí nácviu písně.

Dobru noc, má milá:

Obrázek 30: Rytmická zkratky písně Dobru noc, má milá

Kdyby byl Bavorov:

Obrázek 31: Rytmická zkratky písně Kdyby byl Bavorov

Čížečku, čížečku:

Obrázek 32: Rytmická zkratky písně Čížečku, čížečku

Zkratku může použít také k tvořivým činnostem.

a) Jednotlivé takty seřadíme tak, aby lépe odpovídaly hudební logice. Děti nám při tom mohou pomáhat.

Obrázek 33: řazení taktů rytmičké zkratky.

b) Děti k taktům vyhledávají vhodná slova, nebo slovní spojení.

Obrázek 34: vyhledávání vhodných slov k rytmičké zkratce

Ko-pre-ti-na ná-sos-ka má – vá dům.

Slu-neč-nic-ce ná- sa-da vá – bí keř.

c) Z jednotlivých rytmičkých prvků mohou děti vymýšlet další varianty 2/4 taktu a přidávat k nim slovní spojení a slova.

Obrázek 35: Varianta sestavení dvoučtvrt'ového taktu.

Obrázek 36: Další varianty 2/4 taktu

d) S dětmi můžeme také obměňovat jednotlivé takty rytmické zkratky. Př. (místo dvou čtvrtek čtyři osminy). Šikovnější děti vymýšlí naráz celé dvoutaktí, nebo rovnou celou zkratku. Ostatní variují po jednotlivých taktech.

Variace jednotlivých taktů:

Obrázek 37: Variace taktů rytmické zkratky

Variace celé zkratky:

Obrázek 38: Variace celé zkratky

c) S dětmi také můžeme vytvářet rytmickou periodu. Reprodukci původní zkratky děti vytvoří předvěti, ke kterému vymýšlí závěti.

Předvěti

Závětí

Předvěti

Závětí

Obrázek 39: Rytmická perioda – vytváříme předvěti a závětí

Rytmické předvěti a závětí můžeme s dětmi deklamovat i na slova. Učitel začne, děti dokončují, nebo se děti mohou rozdělit na dvě skupinky. Předvěti a závětí můžeme také hrát rytmicky na nástroje, nebo hrou na tělo již beze slov.

7) Cvičení rozvíjející smysl pro metrum: Spočívá v rozpoznání pravidelné pulzace a střídání přízvučných a nepřízvučných dob. Cvičení můžeme provádět různými způsoby:

- a) Při zpěvu vytleskáme (vytřukáme, hrajeme na rytmické nástroje) pravidelnou pulzaci.
- b) Při zpěvu nebo hudbě můžeme pochodovat, nebo dupat nohama.
- c) Při reprodukci známých písniček vytleskáváme pouze těžké, přízvučné doby v taktu.
- d) Protiklad dvoudobého a třídobého taktu dětem nejlépe vysvětlíme pomocí dvou a tříslabičných slov. Děti k uvedeným příkladům mohou vymýšlet další stejnoslabičná slova. Těžké doby tleskáme dlaněmi, lehké doby tleskáme prsty o dlaň.

Máma – děda, teta, bratr, sestra, kuře, pejsek, morče.

> -

Maminka – tatínek – bratříček – tetička – pejsánek

> - -

e) Píseň můžeme doprovodit stejným způsobem. Děti, které hrají na nástroj, nezpívají, ale pomáhají si rytmickou deklamací dvou nebo tříslabičných slov, vybraných z textu (kyt-ka, fi-a-la).

f) Rozlišování dvou a třídobého metra pomáhá taktování při současném zpěvu. Děti se musejí ale nejprve naučit základní taktovací schéma dvou a třídobého taktu.

g) Nejobtížnějším úkolem je pro děti rozlišení dvou a třídobého metra v neznámé písni.

8) Rozvíjení smyslu pro tempo: Střední tempo je pro lidi nejpřirozenější. K rozlišení tempa můžeme použít předchozí cvičení v různých tempech (rychlé, pomalé, střední). Dětem většinou nečiní problémy rozlišit tempo při těchto cvičeních ani při poslechu hudby. Smysl pro tempo nejvíce rozvíjí reprodukce písně, spojená s instrumentálním doprovodem a pohybem. Obtížnější už je pro děti reagovat na tempové změny. Dětem nedělá potíže poznat zpomalování a zrychlování v písni, ale na postupnou tempovou změnu reagovat. Učitel musí děti upozornit na spojení „agogických“⁴⁴ změn s dynamikou. Zrychlování mají děti často spojené se zesilováním a zeslabování zase se zpomalováním. Neplatí to ovšem vždy. Procvičovat se to dá různými způsoby. Učitel udává pravidelné tempo – hraje, taktuje, bubnuje. Děti při tom mohou pochodovat, tleskat, dupat. Jakmile začne učitel zrychlovat, nebo zpomalovat, děti musí na tuto změnu reagovat.⁴⁵ Rytmus u dětí můžeme rozvíjet nejrůznějšími způsoby: rytmickým diktátem, rytmickým dvojhlasem a vícehlasem, rytmickou improvizací, rytmickou ozvěnou. O tom více v dalších kapitolách.

⁴⁴ Agogika - změny tempa při interpretaci hudebního díla.

⁴⁵ PECHÁČEK, S. VÁŇOVÁ, H. KURKOVÁ, L. VAJSAROVÁ, Ž. a kol. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ. Praha : Karolinum, 1991.*

2 Praktická část

2.1 Tematický plán hudební výchovy pro druhou třídu

Hudební výchova provází děti po celou dobu jejich povinné školní docházky. Ve výuce by se měl učitel snažit působit na jejich estetické cítění. Prostřednictvím hudební výchovy bychom měli u žáků vytvářet kladný vztah k hudbě, rozvíjet jejich hudebnost, emocionální prožitky a poskytovat vhled do hudební kultury. Hudební činnosti podporují u žáků rozvoj hudebních schopností a individuálních hudebních dovedností – sluchových, rytmických, pěveckých, intonačních, instrumentálních, hudebně tvořivých, poslechových a pohybových.

Hudební výchova napomáhá k celkové kultivaci žáka, dává mu prostor uplatnit zde své tvořivé schopnosti a potřebu projevit se. Hudební výchova má mít na žáky i jakýsi relaxační účinek. Mělo by na ně působit příjemné prostředí, ve kterém ztrácí vnitřní napětí, určitou nevyváženost, nesoustředěnost a v mnohých případech i agresivitu. Součástí hudební výchovy by měly být i veřejná vystoupení, která dodávají dětem pocit sebevědomí a zvyšují odolnost proti stresu a trémě.

Vyučovací předmět hudební výchova je vyučován jako samostatný předmět v 1. až 5. ročníku a časová dotace na něj činí 1 hodinu týdně.

Při hudebních činnostech je využívána audiovizuální technika, hudební nástroje zejména Orffovy nástroje, zpěvníky, učebnice a pracovní listy.

Žáci se také aktivně realizují při hudebních vystoupeních pro rodiče a veřejnost, navštěvují výchovné koncerty a divadelní představení.

Tematický plán – přípravy na hodiny hudební výchovy

2.2 Září

1. hodina

- Seznámení se třídou a představení hada Kryšpína (loutka), který s nimi bude celý rok hudební výchovou procházet.

Obrázek
40:Obrázek hada
Kryšpína.

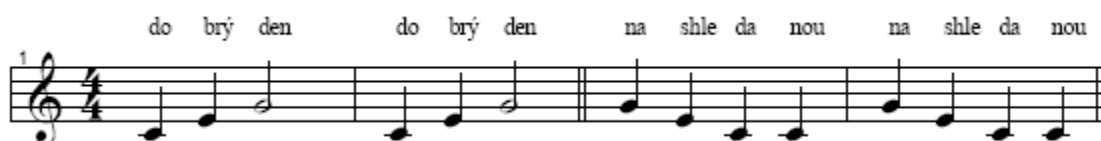
*Kryšpín je had kamarád,
hudebku má tuze rád.
Umí všechny notičky
zpívá krásné písničky.*

- Společně se básničku zkusíme naučit. Učitel řekne verš, děti ho zopakují. Po odříkání druhého verše zopakují celé dvojverší najednou. Tímto způsobem odříkají celou básničku. Potom ji odříkají jen dívky a po nich jen chlapci. Aby si text ještě více upevnili, mohou se střídát po verších. Učitel první verš, děti další a tak až do konce. Potom začnou zase děti. Když už budou báseň umět zpaměti, zkusí si ji zrytmizovat tleskáním na každou dobu.
- Nakonec si ji společně zaspívají.

Obrázek 41: Píseň o Kryšpínovi

- Následuje předvedení hudebního pozdravu, kterým se budou pokaždé vítat a loučit.

Obrázek 42: Notový záznam hudebního pozdravu

Připodobnění k začátku písně Ovčáci čtveráci. Všichni si ji společně zkusí zaspívat. Pomáhat si budou pohybem ruky – podle toho jak melodie stoupá nebo klesá. Na to naváže nový hudební pozdrav za doprovodu klavíru. Dívky, chlapci, všichni dohromady.

- Interpretace písní a capella, které si děti pamatují z první třídy. Při jejich zpěvu si učitel dělá poznámky, jak které dítě zpívá.

- Na závěr hodiny Kryšpín děti poprosí, aby mu do svých zpěvníčků nakreslily nějaký hudební obrázek na téma, co se vám vybaví, co si představíte, když se řekne hudba.
- Společné hudební rozloučení.

2. hodina

- Hudební pozdrav
- Seznámení se s pojmy zvuk a tón
- Kryšpín dětem vysvětlí a názorně předvede rozdíl mezi zvuky a tóny: Všechno, co kolem sebe slyšíme, jsou **zvuky**. Zvukům, které můžeme zahrát nebo zazpívat **říkáme tóny**. Značka pro tón je **nota**. Ty se ale budeme učit až později.
- **Ukázka:** Kryšpín dopředu řekne, jestli zahraje tón nebo udělá zvuk. Děti budou zatím jen poslouchat. Příklad: klavír, bouchnutí do stolu, kytara, buben, zvoneček, zpěv, triangel, flétna.
- CD s nahrávkami zvuků a tónů. Děti zvedají kartičky Z jako zvuk T jako tón.
- Pracovní list. Děti mají zakroužkovat věci, které vydávají tóny.⁴⁶
- Ukázka pracovního listu v příloze č. 2.
- Rozezpívání
- Představa peříčka na dlani – nádech a dlouhé foukání (chceme, aby se udrželo ve vzduchu pořád na stejném místě).
- Zamlžování sklíčka – rychlými výdechy zamlžujeme sklíčko.
- Cvičení na bránici – pejsek. Děti si položí ruku na břicho, vypláznou jazyk a snaží se co nejrychleji nadechovat a vydechovat. Rukou cítí, jak se jim bránice hýbe.
- Janek volá na Zuzanku - Halóóó – intonace do výšky a zpět, ale jen kam to jde bez tlaku. Lehce a jemně, do výdechu.
- Zuzanka odpoví - Ááááááách jo – totéž, ale intonace ze shora dolů, do výdechu.
- Janek předvede Zuzance čmeláka, aby ji rozveselil - Bzučení čmeláka (bzzz a pak i bez hlásek, jen brumendové bzučení)
- Zuzanka mu odpoví - bla bla bla bla – donutí otevřít krk a prostor v ústech
- Nácvič písničky Kolíbej Janku.
- Písnička je vhodná k nácvičce správné intonace tónického kvintakordu.
- Písnička budeme nácvičovat pomocí imitace.

⁴⁶ Ukázka obrázků z pracovního listu, viz příloha č. 2.

Ko o li bej Jan ku tu na ši Zu zan ku maměnka je vlé se o řiš kemtam tře se

Až na tře se ko ši ček, dá Zu zan ce o ři šek. Há jej ny nej za rok bu de ji nej.

Moravská

Obrázek 43: Notový záznam písně Kolébej Janku.

- Motivace: Hádanka – *Ze dřeva jsem vytesaná, pro děťátka udělaná.
Když je do mě položí, očička se zahmouří.
Houpy, houpy, kočka snědla kroupy.*
- Otázky: V čem asi Janek mohl Zuzanku kolébat? Jak si představujete kolébku, z čeho je vyrobená, jak vypadá? Obrázek kolébek. V jaké kolébce by se nejlépe spalo vám a proč?

Obrázek 44: Ukázky různých postýlek pro miminka.

Předvedení písně: Učitel zazpívá píseň bez doprovodu nástroje.

Vlastní nácvik písně: Učitel píseň předvede ještě jednou. Nejprve pouze melodii v pravé ruce, potom přidáme i slabý doprovod levou rukou.

Nejprve se naučíme slova: Učitel několikrát píseň zopakuje. Děti se postupně přidávají. Střídáme zpěv chlapců a děvčat, po řadách, dvojice. Střídají se po čtyřech taktech.

Pokračování rozhovoru: Proč asi Janek Zuzanku kolébal? V jakém vztahu mohl být Janek k Zuzance? Má někdo doma mladšího sourozence, o kterého se stará? Jak se staráte?

V jaké kolébce by se nejlépe spalo vám a proč? Namalujte.

Zopakování písně: Učitel doprovází na klavír.

- Závěr hodiny: Prohlédnutí obrázků a hudební rozloučení.

3. hodina

- Hudební pozdrav

Obrázek 45:Obrázek hada Kryšpína.

- Had Kryšpín se děti ptá: „Děti, co jsme se to vlastně učili nového minulou hodinu? “ (*zvuky a tóny*). „ Já jsem děti hlava dřává a úplně jsem zapomněl, jaký je mezi nimi rozdíl, vysvětlí mi to někdo z vás?
- Soutěž ve družstvech. Vytvoříme 4 družstva po čtyřech dětech. Učitel pouští různé tóny a zvuky z CD. Děti poznávají, co ten tón nebo zvuk vydává a jestli patří mezi tóny nebo zvuky. Př: bubínek – děti identifikují bubínek, zapíší a zařadí mezi tón, či zvuk.
- Společná kontrola a vyhodnocení.
- Příprava na zpěv:
- Prst jako svíčka - foukáme do plamene svíčky (plamen se musí jen ohýbat, nesmí se sfouknout).
- Syčení jako had. Kdo vydrží na jeden nádech nejdéle.
- Cvičení na bránici – pejsek. Děti si položí ruku na břicho, vypláznou jazyk a snaží se co nejrychleji nadechovat a vydechovat. Rukou cítí, jak se jim bránice hýbe.
- Halóóó – intonace do výšky a zpět, ale jen kam to jde bez tlaku. Lehce a jemně, do výdechu.
- Áááááách jo – totéž, ale intonace ze shora dolů, do výdechu.
- Bim – bam – bom, vždy doznívání zvonů, tedy rezonování „m“ na jednom tónu.
- ma me mí mo mu
- Opakování úryvku o hadu Kryšpínovi.
- Opakování písně - Kolíbej Janku a nácvik nové písně - Basa, buben klarinet.

Ři kal bu ben ba se, že pan kla ri net. Včera při mu zi ce

čty ři no ty splet, čty ři no ty g f e d splet.

Obrázek 46: Notový záznam písně Říkal buben base.

2. Klarinet řek bubnu, ty to nesvedeš,
Protože jen jednu notu dovedeš,
Protože jen bouchat dovedeš.

3. Já se s tebou bubne, hádat nebudu,
já si radši s basou pěkně zahudu,
Já si radši s basou zahudu.

- Nácvič písně imitací
 - Motivace: Pohádka - Kdysi dávno a je tomu už opravdu spousta let, uměly hudební nástroje mluvit lidskou řečí. V jedné malé vesničce jménem Hudebníčkov žili tři velcí kamarádi – buben, basa a klarinet. Každý pátek se scházeli na vesnické muzice a hráli tam pro radost. Krásně jim to spolu ladilo a náramně si rozuměli. Až jednou, když se zase sešli, aby si jen tak zanotovali, začali se najednou spolu dohadovat. Buben začal říkat base: „Představ si, baso, včera na muzice hrál klarinet hrozně falešně a popletl si noty. “ Jenže klarinet to zaslechl a samozřejmě si to nenechal jen tak líbit. Hned se pustil se do bubnu. „Já jsem teda žádné tóny nespletl. Ty sám umíš hrát jen jednu notu pořád dokola, takže tomu vůbec nerozumíš. “ A tak se hádali a hádali. Když byli v tom nejlepším, šel zrovna kolem jeden mladý hudebník, zastavil se, poslouchal a potom se rozhodl, že o těch uhádaných nástrojích napíše písničku.
- My se tu písničku teď společně naučíme a možná se v ní i dozvíme, jak to s nimi všechno dopadlo.
- Předvedení 1. sloky a capella.
 - Rozhovor o písni: Jaká se vám píseň zdála, veselá, smutná? Byla rychlá nebo pomalá? Jaké v písni vystupovaly nástroje? Kdo měl splest notičky a hrát falešně? Pamatuje si někdo z vás, které ty notičky klarinet spletl?

- Vlastní nácvič písne: Učitel písne předvede ještě jednou a přidá i slabý doprovod levou rukou. Následuje nácvič slov. Učitel předříká vždy 2 takty a děti to zopakují. Tímto stylem projdeme 1. sloku. Potom učitel řekne 1. dva takty a děti zkusí doplnit další dva takty. Střídání chlapců a děvčat. Jakmile děti budou umět slova, přejdeme na rytmus. Začneme vytleskávat. Opět začne učitel. Děti do rytmu odříkávají text. Následuje zpěv písne. Učitel předzpívává a děti opakují. Při stoupání a klesání melodie si pomáháme ukazováním rukou. Střídání chlapci, děvčata, řady, po taktech učitel, žáci a obráceně.
- Závěr hodiny: Dnes jsme se nestihli naučit celou písničku o třech hudebních nástrojích, ale to nevádí, my se ji doučíme příští hodinu a dozvíme se, jak to s nimi vlastně dopadlo.
- Hudební rozloučení.

4. hodina

- Hudební pozdrav
- Seznámení s notovou osnovou a houslovým klíčem – Dnes se děti seznámíme s notovou osnovou. Ví někdo z vás, na co nám notová osnova slouží? Co do ní zapisujeme?

Notová osnova je složená z pěti linek a čtyř mezer.

Slouží k zaznamenání notového zápisu (not, pomlka a ostatních hudebních znamének). Kryšpín nás o ní naučí pěknou básničku:

*Písnička se z tónů skládá,
Do not ukrývá se ráda.
Kampak patří, kdo to ví?
Do **NOTOVÉ OSNOVY.***

- S dětmi se společným opakováním naučíme celý text, který si zrytmizujeme. 4 vybrané děti dostanou dřívka, na které budou vytukávat – těžká – lehká – lehká – nic. Při tom odříkávají stále dokola slovo osnova. Na čtvrtou dobu cinkne jedno dítě do triangu. V duchu si říká – osnovička. Na *ka* cinkne. Ostatní děti rytmicky odříkávají celou básničku. Děti můžeme prostřídat.
- Nyní si básničku zmelodizujeme. Stoupající a klesající melodii si budeme ukazovat pomocí ruky.

Obrázek 47: Notové znázornění básně o notové osnově.

- Na začátku každé notové osnovy píšeme houslový klíč, nebo také G klíč. Pomocí klíče se určuje, jaké výšky tónů reprezentují jednotlivé noty (linky). Každý klíč má svůj výchozí tón, od kterého se odvozují další tóny (například referenční tón pro houslový klíč je g_1 . Proto také G klíč.
- Ukázka pracovního listu v příloze č: 3.

Obrázek 48: Ukázka houslového klíče.

- Návčik psaní houslového klíče, v příloze č: 4.
- Rozezpívání
- Dýchání zaokrouhlenými rty na zrcátko.
- Prst jako svíčka - foukáme do plamene svíčky (plamen se musí jen ohýbat, nesmí se sfouknout).
- Rozjíždějící se vlak š-š-š (vyslovujeme rychle za sebou na výdechovém proudu).
- Siréna (vujííí), meluzína (nahoru a dolů).
- Bzučení čmeláka (bzzz a pak i bez hlásek, jen brumendové bzučení)
- Mini mini mini mini
- Kryšpín: „Kdopak si pamatuje, o čem jsme se učili minulou hodinu písničku? Jaké tam byly nástroje? Co se tam stalo? Dnes se dozvíme, jak to s těmi nástroji vlastně dopadlo.“
- Společně si ji zopakujeme 1. sloku.
- Návčik 2. a třetí sloky. Učitel přezpívá za doprovodu klavíru.
- Rozhovor o druhé sloce. Co řekl klarinet bubnu? A proč by to buben nemohl svézt? Učitel

opět přezpívává a děti se k němu postupně přidávají. Návčik třetí sloky a rozhovor o ní. Jak to teda v té písničce nakonec dopadlo? S kým si chce klarinet zahrát? Učitel opět několikrát přezpívává a děti se přidávají.

- Společné přezpívání všech slok. Střídají se chlapci – děvčata po 2 taktech. Poslední 4 takty všichni společně. U druhé sloky začnou chlapci a na první dobu tlesknou. Potom děvčata na první dobu dupnou. Poslední 4 takty opět všichni společně i s tleskáním a dupáním. Poslední sloka všichni společně. Chlapci tleskají na první dobu v 1. 3. 5. 7. 9. 11. taktu a děvčata dupají na první dobu v 2. 4. 6. 8. 10. 12.
- Hudební štafeta. Děti se ve zpěvu střídají po taktech.
- Za domácí úkol budou mít děti nakreslit řádek houslových klíčů.
- Hudební rozloučení.

2.3 Říjen

1. hodina

- Hudební pozdrav
- Opakování z minulé hodiny. „Kdo si děti pamatuje, co jsme se naučili minulou hodinu? Na co nám notová osnova slouží? Kolik má linek a kolik mezer? A co se píše na začátku každé notové osnovy?“ Učitel vyvolá 3 – 4 děti, aby na tabuli, do notové osnovy, zakreslily notový klíč.
- Kontrola domácího úkolu a pochvala dětí. „Výborně, jste velice šikovní. Už jsme se seznámili s notovou osnovou, s houslovým klíčem a ještě něco nám k úplné dokonalosti chybí. Ví někdo, co to je? Pomocí čeho se zapisuje do notové osnovy hudba?“ **Noty.**

*Notám, diví se náš klouček,
každá nota jako brouček.
Leze níž a zase výš,
do ruky ji nechytíš.*

*Jedna je tam a druhá tady,
všechny noty dohromady,
dají pěknou písničku.
Zazpívej ji Honzíčku.*

- Noty opravdu připomínají malé broučky, jako to bylo v té básničce. My se je teď naučíme psát, abychom si později mohli složit třeba nějakou pěknou písničku.
- Notičku se naučíme kreslit pomocí klubíčka. Viz. příloha č: 5.

- Zopakování celé písničky Basa, buben klarinet s přidáním Orffových nástrojů. Dřívka – na první dobu. Triangl – po dvou taktech.
- Nácvik nové písně: Vláček motoráček.
- Motivace: Děti, z vás jel někdy někdo vláčkem? Pokud ne nevadí, protože my si na takový malý váček spolu zahrajeme. Dříve nejezdily vláčky na elektriku jako dnes, ale topilo se v nich uhlím a ony vypouštěly páru. A víte, že taková mašinka umí mluvit? Jakou řeč má asi používá? Syčí, vydává š š š a houká. Tak se mezi sebou mašinky domlouvají. A my si teď na takovou mašinku zahrajeme. Když jede mašinka do kopce, kola se jí pomalu točí a vydává ššš ššš ššš ššš. Když jede mašinka po rovině, ozývá se pravidelné šš šš šš. No, a když uhaní z kopce, sviští si to šššššššš.
- S dětmi to zopakujeme. Mašinka jede pomalu, rychle, po rovině.
- Děti vytvoří zástup, paní učitelka je strojvůdce. Vlak se pomalu rozjíždí š š š š. A před námi je kopec dolů šššššš a pozor, přijde tunel hůůůů a jedeme do kopce šš šš šš a opět jedem z kopce. A blíží se zastávka, musíme zpomalovat. Ššššš šš š š š.
- To jsme si ale pěkně zahráli na vláček, a protože nám to tak pěkně šlo, my se o tom vláčku ještě naučíme i písničku.

Obrázek 49: Notový záznam písničky Jede, jede vlak.

1. Jede, jede, vlak,

letí jako pták.

/:Kola se mu roztočí

Až přechází zrak. :/

2. Jede, jede, vlak,

zpívá si: Tak, tak!

/:Sedněte si, dětičky,

svezu vám i vak.:/

- Vlastní nácvik písně: Učitel píseň předvede. Nejprve pouze melodii v pravé ruce, potom přidám i slabý doprovod levou rukou.
- Nácvik písně: Učitel má připravené obrázky. Říká dětem text písně a děti podle obrázků doplňují slova.

- Jede, jede , syčí jako , uličnický zahvízdá, ztratí

kouře .

- Zkusí to podle obrázků samy holčičky a kluci říkají text s učitelem. Potom se s rukama vymění. Stejně budeme postupovat i u dalších dvou slok.

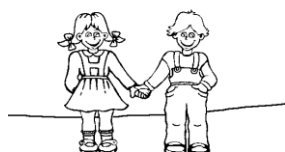
- Jede, jede, , letí jako , se

mu roztočí, až přechází .

- Jede, jede, , si tak, tak.

Sedněte si čky, svezu vám i vak.

- V ukazování obrázků se mohou děti střídat. Až jim slova půjdou, přejdeme k nácvičku melodie.
- Učitel předzpívá vždy kousek bez doprovodu klavíru a děti opakují. Potom zpívá celou píseň a děti se přidávají.
- Zopakování celé písně: Učitel doprovází na klavír, děti zpívají a zvedají karty s obrázky.
- Závěr hodiny: V zástupu, jako vláček, se projíždějí po třídě, zpívají písničku a postupně se usazují do lavic.
- Hudební rozloučení.

2. hodina

- Hudební pozdrav
- O čem jsme se to minule učili písničku? Jako co ten vlak syčel? Tak si tu písničku o mašince zopakujeme.
- Opakování písně, ukazování obrázků, přidání orffových nástrojů. Děti jsou rozdělené na dvě poloviny. Půlka dětí hraje na dřívka první dobu, půlka na druhou dobu. Činelky - hrají na čtvrt'ovou pauzu.
- Nyní si na váček zase zahrajeme. Utvořte dvojice, každá dvojice bude vláček se dvěma vagónkami. Jakmile začne hrát hudba, začneme zpívat a vláčky se rozjedou. Musíme ale dávat pozor, aby do sebe vagónky nenarazily, to by pak už nemohly s námi dál jezdit. Když hraje klavír, zpíváme a vláčky jezdí. Jakmile hudba hrát přestane, musíme se zastavit. Rozjet se můžeme až tedy, když opět začne hrát hudba.
- Kromě pěkné písničky o vláčku jsme se minulou hodinu naučili ještě něco nového. Kdo si na to vzpomene co? Na co nám slouží notičky?
- Minule jsme se naučili psát notičku, která má tvar jako malý brouček. Dnes k ní ještě přidáme nožičku. Každá nota má hlavičku a některé i nožičku. Hlavičku píšeme z vrchního a spodního oblouku, který už umíme.
- Teď si společně zkusíme notičky i s nožičkami napsat. Viz. příloha č: 7.
- Písničku o vláčku už umíme. Kdo vlastně tím vláčkem může jezdit a proč? Ano, jezdí v něm dospělí lidé, maminky, tatínkové, babičky, tety, strýcové. Jezdí za prací, na výlety, na návštěvy a ve vlaku si krátí chvíli nejrůznějšími způsoby. Spánkem, četbou, pletením, povídáním atd. Když jsem tak jednou jela ze školy, zaslechla jsem dvě malé děti, jak si krátí chvíli přeřikáváním básničky. Protože se mi moc líbila, společně se jí teď naučíme. Někteří z vás ji možná už znají, tak mi mohou pomáhat.
- Učení textu pomocí ozvěny. Učitel předřikává, děti opakují.

Učitel

Jede vláček

motoráček.

Jede vláček motoráček,

kolik vozů asi má?

Děti

Jede vláček

motoráček.

Jede vláček motoráček,

kolik vozů asi má?

- Až děti budou umět text z paměti, začneme s říkadlem pracovat. Nejprve ho říkáme potichoučku. Potom postupně zesilujeme. Odřikáváme ho pomalinku a postupně

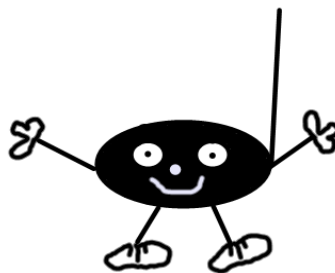
zrychlujeme, jako když se rozjíždí vlak. Zkoušíme, kolikrát zvládneme říkadlo odříkat na jeden nádech. Štafeta, každé dítě říká po kruhu jedno slovo, tak přeříkáme několikrát celou báseň.

- Závěr hodiny: hudební rozloučení.

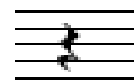
3. hodina

- Hudební pozdrav
- Tajenka: „ Dneska jsem si pro vás děti na začátek hodiny připravil kratičkou tajenku, ze které se dozvíte, o čem si budeme povídat.“ Viz příloh č: 8.
- Už jste někdo slyšeli tento pojem? Myslíte si, že je rytmus v hudbě důležitý? Proč?
- Rytmus je střídání, či opakování zvuků různé délky. Hudba se neskládá jen z melodie, ale právě i z rytmu. Rytmus bez melodie existovat může, každá melodie má svůj rytmus, takže děti i bez melodie mohou poznat, o jakou písničku se jedná. Zato melodie bez rytmu existovat nemůže, nebo jen velmi zřídka.
- Kde si děti myslíte, že se s rytmem můžeme setkat?
- Všude kolem sebe (tikot hodin, pohyb velkých strojů i řada pracovních úkonů vyžaduje rytmus). Rytmus se vyskytuje i v přírodě a dokonce každý člověk má v sobě rytmus.
- Abychom mohli rytmus správně zapsat, musíme znát jeho hodnoty. Rytmus se zapisuje různými délkami not. My už noty umíme napsat a teď se postupně budeme učit jejich hodnoty. Každá nota má svou délku a trvá na nějakou dobu.
- První nota, kterou se naučíme, je nota čtvrt'ová.

*Další nota veselá
jednu dobu dostat má.
Nožička a plné břicho,
je to nota čtvrt'ová.*

Obrázek 50:Obrázek noty.

- Nota čtvrt'ová trvá na jednu dobu. K notě čtvrt'ové patří ještě čtvrt'ová pomlka

Obrázek 51:Obrázek čtvrt'ové pomlky.

- Zkusíme si jí zatleskat. Do dvoučtvrt'ového taktu „2/4“ vejdou se čtvrt'ové notičky dvě nebo jedna čtvrt'ová notička a jedna čtvrt'ová pomlka.

Obrázek 52: Notová ukázka čtvrt'ových not.

- Opiš notu čtvrt'ovu na lince a v mezeře. *Viz příloha č: 9.*
- Opakování písní: Kolíbej se Janku, Basa, buben, klarinet, Jede vláček.
- Písně zpíváme za doprovodu Orffových nástrojů.
- Závěr hodiny: hudební rozloučení.

4. hodina

- Hudební pozdrav
- Kdo z vás si pamatuje, co nového jsme se naučili minulý týden? O čem jsme si povídali? K čemu nám rytmus slouží a jakou notičku jsme se naučili psát a poznávat?
- Kolik čtvrt'ových notiček se nám vejde do dvoučtvrt'ového taktu? Ve slově dvoučtvrt'ový, slyšíme dvě čtvrtky, takže se nám tam vejdou dvě čtvrt'ové noty. Na tabuli máme několik čtvrt'ových not a pomlk. Děti je mají správně sestavit do 2/4 taktu.
- Zahrajeme si na skladatele a zkusíme k těm našim sestaveným taktům vymyslet hodící se slova, která si společně vytleskáme. *Viz příloha č: 10.*
- Každý sám si nyní vymyslí jeden svůj takt a postupně nám ho předvede.
- Nácvik písně Kdybys měla, má panenko sto ovec.
- Jak dělají ovečky – béééééé: na jeden nádech.
- Kolem oveček sviští meluzína. Fujííííí. Postupujeme od nejnižšího tónu po nejvyšší, který jsou děti schopny zazpívat.
- Ovečky běží do kopce a z kopce – postupujeme po tónech nahoru a zpět dolů.

Obrázek 53: Notová ukázka tónových postupů.

- Ovečkám na krku zvoní zvonečky -

Obrázek 54: Notová ukázka sestupné melodie.

Obrázek 55: Notová záznam písně Kdybys měla, má panenko.

<p>1. Kdybys měla, má panenko
celý lán, celý lán.
A já jenom zahrádečku
jako dlaň, jako dlaň.
R:</p> | <p>2. Kdybys měla, má panenko
sto dvorů, sto dvorů.
A já jenom otrhanou
stodolu, stodolu.
R:</p> |
|--|--|

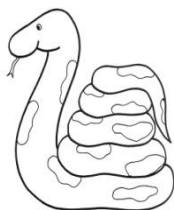
- Učitel dětem nejprve zahraje melodii písně. Děti mají za úkol dobře poslouchat a sledovat melodii písně, jakou má náladu, jestli na ně působí vesele nebo smutně.
- Budeme si spolu o tom povídat.
- Učitel melodii zahraje ještě jednou a děti mají zkusit její náladu nějak vyjádřit. Libovolným pohybem, hrou na tělo, tančení apod.
- Učitel dětem píseň zazpívá. Aby si děti lépe zapamatovaly text, zkoušejí doplňovat rýmy. Př: sto ovec – jalovec, má – možná – dá.
- **Rozdělení dětí na 3 skupiny.**
 1. Skupina – opakuje pořád dokola: má panenko, má panenko a doprovází se ozvučnými dřívkami.

2. Skupina – předvádí text pantomimou.
 3. Skupina – zpívá celou písničku za doprovodu klavíru.
- Skupinky se postupně prostřídají.
 - Společný zpěv celé písni s doprovodem ozvučných dřivek na první dobu. Na 4. a 8. takt vždy všichni zadupají.
 - Závěr: odchod do lavic za hudby klavíru. Když hudba hraje, děti jdou, když přestane, stojí.
 - Hudební rozloučení

2.4 Listopad

1. hodina

- Hudební pozdrav

Obrázek 56: Obrázek hada Kryšpína.

- Představte si děti, že já jsem úplně zapomněl, jakou notičku jsme se to naposled učili? Jak ta notička vypadá a na kolik se počítá? Pojd'te mi ji někdo napsat na tabuli, abych si ji vybavil. Hurá, už jsem si vzpomněl.
- Aby notičce čtvrt'ové nebylo smutno, přidáme k ní nového kamaráda a tím bude její menší

sestříčka – nota osminová.

Obrázek 57: Nota osminová.

- Nyní se o ní společně naučíme básničku:

*Další nota veselá,
na čtvrt doby se počítá.
Nožička a plné břicho,
na nožičce vlaječka.*

- Vypadá skoro stejně jako nota čtvrt'ová, jen má navíc na nožičce vlaječku a trvá jen na půl doby. Na půl doby trvá i osminová pomlka

Obrázek 58: Pomlka osminová.

- Kdo ví, kolik notiček osminových se vejde do jedné notičky čtvrt'ové? Dvě. Dvě noty čtvrt'ové spojíme trámcem

Obrázek 59: Znázornění osminové noty.

- Zkus si napsat notu osminovou a osminovou pomlku. Viz příloha č: 11.
- Teď se přesuneme na koberec, kde si zopakujeme písničku, kterou jsme se naučili naposled. Jaká že to byla? Kdybys měla, má panenko sto ovec.
- Jak že to dělají ty ovečky – méééééé: na jeden nádech.
- A co to kolem těch oveček svištělo, když běhaly z kopce? Meluzína. Fujííííí. Nahoru a dolů.
- Ovečky běží do kopce a z kopce – postupujeme po púltónech nahoru a zpět dolů.

Obrázek 60: Znázornění stoupající a klesající melodie.

- Zaspíváme si společně celou písničku.
- **Rozdělení dětí na 3 skupiny.**
 1. Skupina – opakuje pořad dokola: má panenko, má panenko a doprovází se ozvučnými dřívkami.
 2. Skupina – předvádí text pantomimou.
 3. Skupina – zpívá celou písničku za doprovodu klavíru.
- Skupinky se postupně prostřídají.
- Závěr, hra v kolečku. Jedno dítě je uprostřed kruhu a má zavřené oči. Ostatní děti se drží za ruce, točí se dokola a říkají: V kruhu jsme se zatočili, při tom ještě poskočili, teď „Pepíku“

pozor dej, kdo tě volá, poznávej. Dítě uvnitř kruhu musí poznat, kdo na něj zavolal. Potom si vymění místo.

- Hudební rozloučení

2. hodina

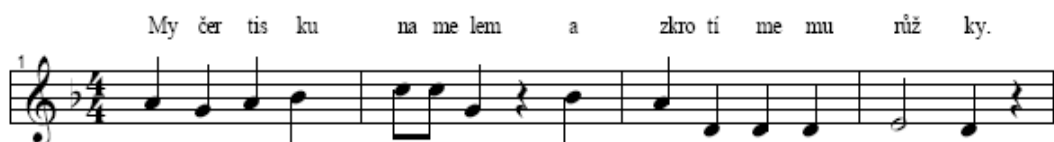
- Hudební pozdrav
- Když správně vyluštíš přesmyčky, dozvíš se, o čem bude dnešní hodina.

I Š Á M L U K _____

T E R Ě _____

L A N D Ě _____

- Proč si myslíte, že nám vyšly právě tyto slova? Kdo ví, kolikátého chodí Mikuláš?
- Abychom od Mikuláše dostali nějakou výslužku a čert nás nevzal sebou do pekla, musíme mít pro něj připravenou nějakou písničku, nebo básničku.
- Kdo nám půjde předvést, co má připraveno?
- Recitace a zpěvy dětí. Odměníme potleskem a bonbónem.
- Pro ty, kdo ještě žádnou písničku nebo básničku pro Mikuláše nemá, třeba pomůže ta, kterou se teď společně naučíme.
- Učitel píseň zahraje a zazpívá.

Obrázek 61: Notový záznam písně Čert k nám leze tunelem.

2) Čert k nám leze komínem
pro capartě vzteklé.
To mu rádi prominem,

vzteklí ať jsou v pekle.

- Obrázkové učení slov.

1)

k nám leze

em,

Chce nám ukrást

. My čertisku namelem,

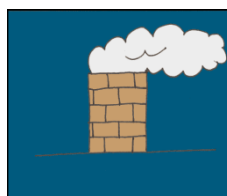

a zkrotíme mu

.

k nám leze

Pro capartě vzteklé.

2)

To mu rádi prominem,

vzteklí ať jsou v

Obrázek 62:Obrázky k písničce.

- Nácvik písňe: Učitel má připravené obrázky. Říká dětem text písňe a děti podle obrázků doplňují slova.
- V ukazování obrázků se mohou děti střídat. Až jim slova půjdou, přejdeme k nácviku melodie.
- Učitel předzpívá vždy kousek bez doprovodu klavíru a děti opakují. Potom zpívá celou písěň a děti se přidávají.

- Zopakování celé písně: Učitel doprovází na klavír, děti zpívají a zvedají karty s obrázky.
- Výborně, a protože jste byli takoví šikovní, my si uděláme takovou čertovskou diskotéku.
- Učitel pustí taneční hudbu z CD. Děti = čertíci se dají do tance. Učitel náhle hudbu vypne a všichni musí udělat rychle dřep. Kdo dřepne poslední, jde si sednout do lavice. Soutěž pokračuje, dokud nezůstane vítěz.

Závěr hodiny: Dokresli k obrázku čertíka, jak leze tunelem. Viz příloha č: 12.

3. hodina

- Hudební pozdrav
- Na začátku hodiny si dáme krátkou omalovánku. Červeně vymaluj čtvrté notičky a čtvrté pomlky a modře vymaluj osminové notičky a osminové pomlky. Viz příloha č: 13
- Přesuneme se na koberec do kroužku. Dám vám hádanku, a kdo ji uhodne, zjistí, o čem bude dnešní písnička.

*Je to zelené, je to rostlina, má špičaté listy, a když se jí dotkneme, tak nás popálí. **Kopřiva.***

- Učitel nejprve zahraje melodii písničky, děti poslouchají, jaká ta písnička asi bude. (Rychlá, pomalá, veselá, smutná, taneční).
- Přezpívání písně učitelem
- O čem se v té písničce zpívalo? Učitel řekne kousek a děti zkusí doplnit, co tam asi bude.

Proč kopřiva _____

Proč jsou v sýru _____

Proč má zebra _____

Proč se lenoch _____

Proč maj raci _____

Proč má škola _____

Proč, proč, proč?

Proč, proč, proč?

Proč, proč, proč?

Pro slepičí _____

Pro slepičí _____

Pro slepičí _____

- Doplnující otázky. Co pálí? Kdo se válí? Proč se válí? Co jsou v sýru? Co mají raci? Proč? Co má zebra? Co má škola? Proč? V tom to rozhovoru se vystřídají kluci a holky. Začínají dívky – Proč kopřiva – kluci odpoví. Takto přeřikají všechny sloky. Potom se ptají chlapci – Co pálí? – dívky odpoví.
- Když nás kopřiva popálí, zavoláme – auuuuuuuuuuu. Směrem nahoru. A vyzkoušíme to i směrem dolů.
- A protože nás popálený prst bolí, pěkně si ho pofoukáme. FFFFFFFFFF. Jak dlouho vydržíme na jeden nádech.

- V písničce máme i zebrou, a ta dělá. Kopyty, kopyty, kopyty, kop. Zkousíme říkat co nejrychleji za sebou.
- Ted' si zazpíváme, jak nás kopřiva pálí. Zvyšujeme po půl tónu.

Obrázek 63: Notový záznam sestupné melodie.

- Celý text si společně vytleskáme.

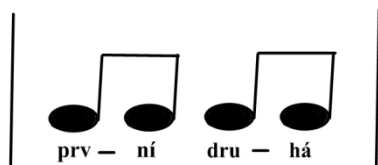

Obrázek 64: Notový záznam písničky Proč kopřiva pálí..

- Učitel píseň nejprve přezpívá celou sám.
- Nácvik písně pomocí ozvěny: Učitel zazpívá a děti po něm opakuji.
- Rozdělení textu: učitel se ptá. Proč kopřiva_____ děti zpěvem odpovídají, pálí. 5. – 8. takt zpívají všichni dohromady. Ve druhé sloce se ptají zpěvem děti a učitel odpovídá. 5. – 8. takt zpívají opět všichni dohromady. Ve třetí sloce se ptají chlapci a dívky odpovídají.
- Hudební rozloučení.

4. hodina

- Hudební přivítání
- Kdo z vás si vzpomene, jaké notičky a pomlky už známe?
- Na tabuli nakresleny noty a pomlky. Děti chodí k tabuli a kroužkují čtvrt'ové a osminové noty a pomlky.
- Malá matematická hádanka. Kolik notiček osminových se vejde do 2/4 taktu?

Obrázek 65: Znázornění not osminových s textem.

- Zkuste vymýšlet slova, která se budou na tento takt hodit.
Př: ko-pre-ti-na, sed-mi-krás-ka, ho-lu-bič-ka,
- Skupinová práce: děti do čtveřic dostanou noty čtvrt'ové, osminové a pomlky. Mají za úkol je správně poskládat do 2/4 taktů takovým způsobem, aby jim žádná nota nezbyla. Viz příloha č: 14.
- Společná kontrola. Skupinky vytleskají svůj takt, ostatní zopakují a zkontrolují.
- Přesuneme se na koberec.
- Učitel zahraje dětem písničku. Děti mají za úkol poslouchat, k jaké příležitosti by se taková hudba hodila. (Do pochodu, k tanci, při usínání...).
- Děti hudbu zkusí znázornit pohybem. Několikrát opakujeme, aby si děti uvědomovaly i melodii.
- Děti mají notový záznam před sebou. Modrou barvou mají označit noty osminové, červenou barvou noty čtvrt'ové. Společně si písničku vytleskáme.

Tan co va ly dře vác ky, tan co va ly skoč nou, v nich mo je no žič ky ni kdy ne od poč nou.

Tra la la tra la la ni kdy ne od po nou.

Obrázek 66: Notový záznam písně Tancovaly dřeváčky.

2) *Tancovaly dřeváčky,*
od večera k ránu,
aby všichni viděli,
nejkrásnější pannu.

*Tralala, tralala,
nejkrásnější pannu.*

- Předvedení písně učitelem.
- Kdo ví, co to jsou dřeváčky? Z čeho jsou vyrobeny? Kdy se tak asi nosily? Nosí se i dnes?

Obrázek 67:Obrázky dřeváků.

Co si myslíte, že je skočná? Puštění ukázky.

- Vlastní nácvik písně: Učitel píseň předvede ještě jednou. Následuje nácvik slov. Učitel předříká vždy 2 takty a děti to zopakují. Tímto stylem projdeme 1. sloku. Potom učitel řekne 1. dva takty a děti zkusí doplnit další dva taky. Střídání chlapců a děvčat. Následuje zpěv celé písně.

Instrumentální hra s pohybem: Děti utvoří dva soustředěné kruhy. Dvojice stojí čelem k sobě. Každý z dvojice má v ruce ozvučné dřívka, nebo tužky. Děti na ně budou hrát rytmický klapot dřeváček. Děti hledají různé způsoby instrumentální hry (šermování, nastavování dřivek ve dvojicích do různých směrů, hra s tanečním pohybem aj.) Při další sloce se kruh o jedno místo posune. Hra pokračuje se změnou partnerů.

- Závěr: hudební pozdrav.

2.5 Prosinec

1. hodina

- Hudební přivítání
- Představte si děti, Kryšpín dostal za úkol vybarvit stejné části písničky modrou a červenou barvou. Vůbec si s tím ale neví rady. Pomůžeme mu? Viz příloha č: 15
- Společná kontrola.
- **Skupinová práce:** děti si vylosují barvičky a podle nich se rozdělí do čtyř skupin po čtyřech dětech. Každá skupinka má své určené místo, kam půjde. Tam už má připravenou kartičku s vypsányými rytmickými celky a jejich úkolem je vymyslet na ně správná slova.

Až budou skupinky hotové, o jedno se posunou a zkontrolují si to navzájem. Potom se posunou ještě jednou a společně si jejich výtvary vytleskáme. Viz příloha č: 16.

- Protože jste to tak pěkně zvládli, tak si zkusíme zazpívat písničku, kterou jste vybarvovali na začátku hodiny. Po půltónech zvedáme nahoru a potom zpět dolů. Budeme to zpívat jednou smutně, vesele, ospale, pomalu, rychle.
- Hudební poslech: Ilja Hurník – Nekonečná pohádka.
- 1) úkol: Než dětem pustím hudbu řeknu jim, ať se zamyslí nad tím, jak na ně hudba působí, jaká je, o čem by tak mohla být.
- 2) úkol: Poslechni si ukázkou pozorně ještě jednou a na obrázku zakroužkuj hudební nástroje, které tam slyšíš. Viz příloha č: 17.
- 3) úkol: Jak hrajeme ukolébavku, slabě nebo silně, pomalu nebo rychle a proč?
- Při poslechu hudby za pomoci barev maluj, jak na tebe hudba působí.
- Hudební rozloučení

2. hodina

- Hudební pozdravení
- Práce na interaktivní tabuli – zdalipak jste děti nezapomněly, jaký je rozdíl mezi tóny a zvuky. Ukázka v příloze č: 18.
- Navození vánoční atmosféry – interaktivní tabule. Postupně budu pomocí gumy odkrývat vánoční stromeček. Ukázka v příloze č: 19.
- Otázka, proč nám asi vyšel vánoční stromeček? Co vás napadne, když se řeknou Vánoce? Co se o Vánocích dělá? Předpokládám, že někdo řekne, že se zpívají koledy. Navážeme otázkou, co to vlastně je koleda? Proč nazývá právě koleda?
Koleda původně označovala píseň, kterou děti zpívají během velkých křesťanských svátků (Vánoce, Tři králové, Velikonoce), když obcházely jednotlivé domy a „koledovaly si“ o výslužku.(jídlo, pití). Tento zvyk se postupem času vytrácí a dnes už se drží pouze ve vesnicích. Postupně však se slovo koleda stalo označením písně s vánoční tematikou, původně s náboženským obsahem, v posledním století však i bez něho.
- Jmenování koled, které děti znají a jejich následné zpívání za doprovodu klavíru a orffových nástrojů.
- Nácvik písně Hopsa, pacholátka!

- krásné koledy jsme si zazpívali. A na počest koho hlavně se koledy zpívají? Kdo to byl Ježíšek, komu se narodil a kde se narodil? A my s teď o Betlému a Ježíškovi naučíme jednu krásnou koledu.
- Předvedení písně učitelem.

Ho o psa pa cho lát ka, v zů ů ru v stávej te. Ma a li čký děv čát ka k je slům chvátej te.

na ro dil se nám spa si tel, vše ho svě ta vy ku pi tel,

je e ho li býmhla sem na a zem, ví tej te.

Obrázek 68: Notový záznam písně Hopsa pacholátka.

2) Půjdem do Betléma, budeme tam hrát,
malému Ježíšku muziku dělat.

Až my mu tam zahrajeme, pak na koledu půjdeme,
kde nám nic nedají, nebudeme hrát.

- Rozhovor o písni – kdo jsou to pacholátka, co jsou jesličky, koho myslí tím spasitelem, kam mu šli hrát.
- Předvedení první sloky učitelem. Následně děti doplňují rýmy. Hopsa -----, vzhůru ----
-----, maličký -----, k j eslům -----chvátejte. Zkouší zvlášt' kluci a děvčata, potom se vyměníme, děti začínají, učitel doplňuje.
- Nácviik melodie - až budeme umět první sloku, přejdeme na nácviik melodie.
- Píseň nacvičujeme pomocí ozvěny: Učitel zazpívá a děti po něm opakují. Stejně jako doplňovaly text, tak ho budou i zpívat.
- Závěr hodiny – zpěv celé písně, s použitím dřivek na těžkou dobu, triangl na každý lichý takt.
- Hudební rozloučení

3. hodina

- Vánoční besídka
- Písnička: Martin na bílém koni. *Zpívá celá třída.* Orffovy nástroje: triangl – na 1. 4. 7. 10. 13. 16. 19. 23. takt. Dřívka – na každou dobu.

Už Mar ti na bí lém ko ni, už za se při i jel knám, ve se le

pod kův ky zvo nil, při jel knám zas bí lý pán. Po slal ho nám sva tý Pe tr,

ať zi mu oh lá sí včs, ze skří ně vy táh nem sve tr, bu de se nám ho dít

24. Zás.

Obrázek 69: Notový záznam písně Už Martin na bílém koni.

2 chlapci

Nese vrána novinu,
chystejte se na zimu!
zavřete se na petlice,
bude pěkná metelice.

2 děvčata

Padá snížek na louky,
má kožíšek bělounký.
Ten kožíšek hebký je,
celou zemi přikryje.

- Píseň – Padá sníh – *zpívají všichni.*
- Báseň Toto zebe – *říkají všichni.* Doprovod na Orffovy nástroje: dvoje dřívka. Jedny vyťukávají rytmus na každou dobu a chlapec odříkává (toto zebe, toto zebe...). Druhé dřívka (mráz, mráz...)

Toto zebe,
toto zebe. (ozvěna)
Je to z nebe
je to z nebe. (ozvěna)
Je to mráz

je to mráz, (ozvěna)
pálí nás,
pálí nás. (ozvěna)
Ale nesní nás! (Všichni)

2 chlapci + 1 dívka

- Vzkázal vás Ježíšek pozdravovat,
máte nám koledu hned darovat.
My jsme tam byli, s ním jsme mluvili,
on nám to povídal, že jste pekli
sejrový, makový, že jsou pěkný.

2 chlapci

Já jsem malý koledníček,
vy jste velká koleda,
když mně nic nedáte,
pošlu na vás medvěda.

2 chapci

Já ma - lý při - chá - zím ko - le - do - vat.
Co u - mím o Kris - tu pro - zpě - vo - vat.
Že se na - ro - dil v Bet - lé - mě v chlí - vě chci zvěs - to - vat.

Obrázek 70: Notový záznam písně Já malý přicházím koledovat.

- Vánoční stromeček zavoněl v pokoji,
maminka u stolu jablíčko rozkrojí.
A když ho rozkrojí, uvidím hvězdičku,
co byla schovaná v červeném jablíčku.

holčička

- Stromečku, vstávej, ovoce dávej,
umyj se, ustroj se, je Štědrý den!
- Píseň štědrý večer nastal – První sloku zpívají všichni, druhá a třetí sloka je sólo.

Ště drej ve čer na stal, ště drej ve čer nas tal, ko le dy při chystal, ko le dy při chys

Obrázek 71: Notový záznam písně Štědrej večer nastal.

2) Paní mámo vstaňte,	3) Paní máma vstala,
paní mámo vstaňte,	paní máma vstala,
koledy nám dejte,	koledy nám dala,
koledy nám dejte.	koledy nám dala.

Báseň odříkávají všichni.

- Básničky jsme přeříkali
písničky jsme dozpívali.
A co ještě čeká nás?
Čekat na vánoční čas.
Tak se všichni usmívejte
A ještě s námi zazpívejte.

Píseň: Nesem vám noviny – **zpívají všichni, i rodiče.**

2.6 Leden

1. hodina

- hudební přivítání

Obrázek 72: Obrázek hada Kryšpína.

To jsem rád, že jsme se tady v tom novém roce zase všichni sešli. A který že to je vlastně rok? Ó ano, děkuji. A jaké jste měli Vánoce, byli jste hodní a dostali spoustu dárků? Já ano, dostal jsem novou kra – va – tu, klo- bou- ček, míč. Vytleskává. Vytleskejte mi, co jste měli pod stromečkem vy. Děti vytleskávají.

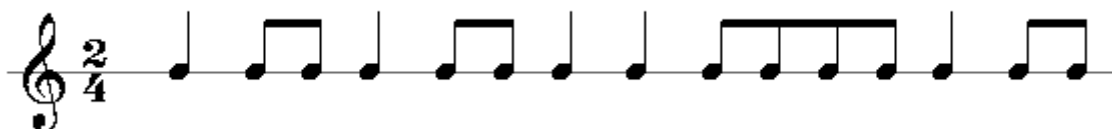
- A kdo z vás nezapomněl, jaké jsme se před Vánoci naučili notičky a na kolik dob trvají?
- Zkuste vytleskat tento řádek a doplnit k němu slova. Řádek je napsaný na tabuli.

Obrázek 73: Rytmický záznam k vytleskání.

Pracovní list:

- Doplněte taktové čáry v dvoučtvrt'ovém taktu, potom řádek vytleskejte a vymyslete, v hodná slova:

Obrázek 74: Rytmický záznam k vytleskávání.

- Doplněte čtvrt'ové a osminové noty do jednotlivých taktů tak, aby byl řádek v dvoučtvrt'ovém taktu:

Obrázek 75: Volné takty k doplnění správných délek not.

- Přejdeme ke klavíru na koberec a zopakujeme si písničky, které jsme se doposud naučili. Když bude někdo z dětí chtít zazpívat některou z písni samo, nebo ve dvojicích, dostane možnost.
- Kolíbej Janku
Basa, buben klarinet
Vláček motoráček
Kdybys měla, má panenka

Čertovská

Proč kopřiva pálí

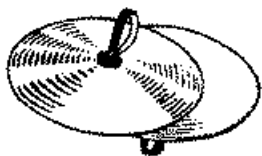
Tancovaly dřeváčky

Hopsa pacholátka

- Skupinová práce - rozdělení na 4 skupiny. Viz příloha č: 20
- Společná kontrola, vyhodnocení.
- Hudební rozloučení.

2. hodina

- Hudební přivítání.
- Dnes si budeme povídat o hudebních nástrojích. Jaké znáte děti hudební nástroje? Kdo na nějaký hudební nástroj hraje?
- Učitel bude jmenovat různé hudební nástroje a jiné věci a děti musí hádat, zda je to opravdu hudební nástroj. Pokud ano, zvednou ruce nad hlavu, pokud ne, zůstanou nehybně sedět. *Housle, činely, tamburína, trampolína, trumpet, lopata, kontrabas, buben, kytara, šňůra na prádlo, harfa, varhany, klarinet, skříňomet...*
- Děti dostanou do dvojice hudební rébusy, které mají za úkol vyřešit. Viz příloha č: 21.
- Na tabuli budou obrázky s hudebními nástroji. Až děti vyřeší rébusy, budou chodit k tabuli a ukazovat na obrázcích vyšlé hudební nástroje. Ostatní děti přiřazují současně názvy k obrázkům na svůj papír. Viz příloha č: 22.
- Našli jste všechny nástroje, nebo některý chybí? Zkuste mi ho nakreslit. Děti zkoušejí malovat. Potom jim ukážu činely pro srovnání na obrázku. Schválně, děti, kdo z vás by si vzpomněl na nějakou písničku o některém z našich vyluštěných obrázků? Říkal buben base. Tluče bubeníček. Společně si je zazpíváme

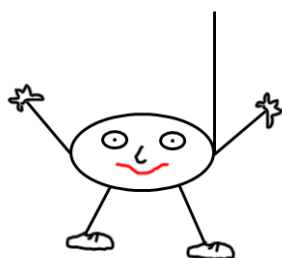
Obrázek 76: Obrázek s ukázkou činelů.

- Hudební ukázky – pouštím dětem probrané nástroje a oni je podle zvuku zkoušejí poznávat.

- Na tabuli nám ale zůstaly ještě nějaké nástroje, které v rébusech nebyly, dokážeš k nim přiřadit správné názvy? Viz příloha 23.
- Hudební ukázky – pustím dětem ještě jednou všechny probrané nástroje. Kdo bude vědět, tak se přihlásí a ukáže nám pomocí pantomimy, jak se na ten hudební nástroj hraje. Ostatní kontrolují správnost a řeknou jméno hudebního nástroje nahlas.
- Hudební rozloučení

3. hodina

- Hudební pozdravení
- Minulou hodinu jsme si povídali a poznávali hudební nástroje a dnes se opět vrátíme k notičkám. Jaké že už to známe notičky? Čtvrtovou a osminovou. A dnes k nim přidáme dalšího kamaráda a tím je nota půlová.

*Prázdné břicho,
nožku má,
je to nota **půlová**.
První druhá, první druhá,
dvě doby se počítá.*

Obrázek 77:Obrázek noty.

- A samozřejmě k notě půlové patří také půlová pomlka, která trvá stejně jako nota půlová

na dvě doby a leží na třetí lince.

Obrázek 78:Půlová pomlka.

- Zkusíme si napsat notu půlovou na lince a v mezeře. K tomu si budeme říkat půlovou básničku. Viz příloha č: 24.
- Krásně jste notičky napsali a za to se společně naučíme novou písničku.
- Učitelka zahraje melodii. Jaká je melodie písničky – veselá, smutná, rychlá, pomalá. O čem by asi mohla být?

- To po světě ještě chodili krajánkové a jeden takový krajánek jménem Honza, přišel do vesničky Vodníčkov. Tam se mu tuze zalíbila jedna mladá dívčina s očima modrýma jako nebe. Ale ona o něj neměla žádný zájem. Jediné co ji bavilo, bylo chodit k potoku a smáčet si tam nohy a plést copánek z vlasů. A jak ji tak Honza každý den pozoroval, složil o ní písničku.

1 Hol-ka mod-ro-o-ká ne-se-dá-vej u po-to-ka, hol-ka mod-ro-o-ká
 7 ne-se-dá-vej tam. V po-to-ce-je vel-ká-vo-da, vez-me-li-t-bu de-ško-da,
 13 hol-ka mod-ro-o-ká ne-se-dá-vej tam.

Obrázek 79: Notový záznam písně Holka modrooká.

2. *Holka modrooká neseďávej u potoka,
 holka modrooká neseďávej tam.*

*v Potoce se voda točí, podemele tvoje oči,
 holka modrooká neseďávej tam.*

3. *Holka modrooká neseďávej u potoka,
 holka modrooká neseďávej tam.*

*V potoce je hastrmánek zatahá tě za copánek,
 holka modrooká neseďávej tam.*

- Učitel zazpívá první sloku písně. Otázky: jaké měla holka oči? U čeho sedávala? Co je v potoce? A co by dívce ta voda mohla udělat?
- Výborně, zkusíme si první sloku společně zazpívat. Učitel zazpívá kousek a děti dozpívají. Učitel: *Holka* , děti – *modrooká*, učitel: *neseďávej*, děti: *u potoka*...Tímto způsobem přezpíváme celou sloku.

- Učitel zazpívá druhou sloku. Otázky: Co se točí v potoce? Co by voda panence mohla udělat? Společně zazpíváme. Začátek písně je stejný jako u první sloky.
- Návčik druhé a třetí sloky stejně jako u sloky první. Společné přezpívání všech slok.
- Orffovy nástroje: Dřívka – dvě děti - ťukají na každou dobu a říkají: hol – ka, hol- ka.
Triangl – hraje na první dobu v 1. 3. 5. 7. 9. 11. 13 a 15. taktu.
- Pohybové vyjádření: 1. Sloka: proplétané kolečko na prvních osm taktů. Dvojice se k sobě otočí a na 9. – 12. takt si tleskají. Na zbytek písně se opět proplétají.
2. Sloka: děti se v kruhu drží za ruce a na 1. – 8. takt se pohybují na dvě doby do kruhu a na dvě doby ven. Dvojice se k sobě otočí a na 9. – 12. takt se chytou pod paže a točí se dokola. Na zbytek písně opět chodí v kruhu - dvě doby do kruhu a na dvě doby ven.
3. Sloka: opakování pohybu z první sloky.
- Krásně jsme si zatančili, zahráli a zazpívali a mě by zajímalo, zda jste nezapomněli, jakou notičku jsme se dnes na začátku hodiny naučili? Na kolik dob trvá? Vezměte si červenou pastelku a vybarvěte mi v písničce Holka modrooká takty, kde se půlové noty, nebo půlové pomlky objevují.
- Společná kontrola. Vytleskáme si ty takty.
- A teď si zkusíme zase zahrát na skladatele a vymyslíme na půlové notičky slova.
- Na tabuli budou předepsané takty s půlovými notami a pomlkami. První dva takty se vzorem. Další takty děti zkusí vymyslet samy. Vymyšlené takty se slovy si budeme společně vytleskávat.

Obrázek 80: Takty s půlovými notami.

- Hudební rozloučení.

4. hodina

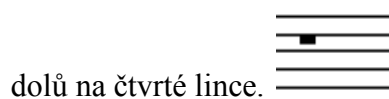
- Hudební pozdravení
- Práce u interaktivní tabule. Děti doplňují názvy a délky not. Viz příloha č: 25.
- Výborně. Abychom měli naši notovou rodinku celou, chybí nám ještě její největší člen. Ví někdo, jaká notička nám ještě chybí a na kolik dob se počítá? Je to nota celá.

Tahle nota celá,
 co asi pořád dělá?
 Pohybu ani trošička,
 už jí chybí i nožička.

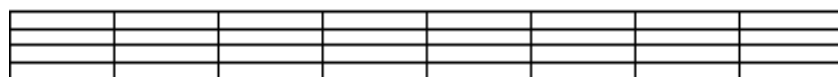
Obrázek 81:Obrázek noty.

- A samozřejmě k celé notě patří i celá pomlka, která trvá také na čtyři doby a visí hlavou

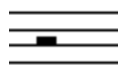
Obrázek 82:Nota celá.

- Zkuste si ji napsat.

Obrázek 83:Prázdné takty.

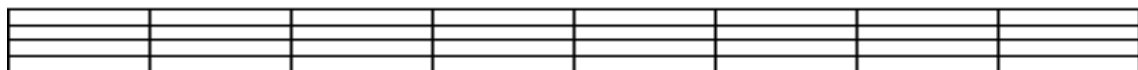
- Je velice důležité nepoplést si ji s pomlkou půlovou, která leží na třetí lince a trvá na?

Obrázek 84:Půlová pomlka.

- Zkuste mi napsat všechny pomlky.

půlová osminová celá čtvrt'ová půlová čtvrt'ová osminová celá

Obrázek 85: Notová osnova pro doplnění pomlk.

- Hezky jsme si pomlky ujasnili a teď, abychom tady neusnuli, zopakujeme si písničku, kterou jsme se naučili minulou hodinu. Nejprve ji přežpíváme klasicky. A potom vyzkoušíme mimozemšťanskou řeč a budeme ji zpívat jen se samými e: *Helke medreeke, neseđevej..* Na co dalšího bychom píseň mohli zpívat? Děti navrhují a zpíváme.
- Rozezpívání nám pěkně šlo a nyní se můžeme naučit písničku novou a pozor, my se ji naučíme zpívat podle not. Já vím, že je ještě neznáte, ale to vůbec nevadí. Uvidíte.
- Děti mají notový zápis před sebou a ještě i na tabuli. Sledují notový zápis písně a pohybem ruky ukazují melodii. Říkají, jestli melodie stoupá, klesá, stojí. Melodii zkusíme s dětmi zazpívat na neutrální slabiku. Zpívá se velice pomalu, bez rytmu. Děti se soustředí na pohyb melodie. Potom si společně vytleskáme rytmus písně. Následuje vzorné zazpívání písně učitelem, seznámení se s textem a konečný zpěv písně žáky.

Obrázek 86: Notový zápis písně Když jsem já šel k mé panence.

2) *Ona vždycky pomaloučku,
jdi, Honzíčku, odtad.
já jí nechtěl odtad jíti,
až jsem jí dva popad.*

- Doprovod Orffových nástrojů. Dřívka – ťukají na každou dobu. Triangl – 1. 3. 5. 7.
- Pracovní list. Doplň vhodná slova na celou notu. Dokresli obrázky. Viz příloha č: 26.
- Společná kontrola a hudební rozloučení.

2.7 Únor

1. hodina

- Hudební přivítání.
- V minulé hodině jsme probrali notičku. Jak se jmenuje a na kolik dob se počítá?
- Teď se společně naučíme, několik rytmických říkanek. Nejprve si každou básničku společně rytmicky vytleskáme. Potom se rozdělíme na tři skupinky a z básniček utvoříme

kánon. Začne první skupina. Jakmile dořekne slovo koš, začíná znova od začátku a přidá se k ní druhá skupina se svou básničkou. Opět jak budou na konci, pokračují od začátku a přidává se třetí skupina se svou básničkou. Nakonec říkají všechny básničky dohromady. Podle toho jak to dětem půjde, můžeme zrychlovat a zpomalovat.

<p>1) Byla jedna babka, prodávala jabka. Za děravý groš, prodala jich koš.</p>	<p>2) Žába leze do bezu, já tam za ní polezu. Kudy žába tudy já, budeme tam oba dva.</p>	<p>3) Had leze z díry, vystřkuje kníry. Bába se ho lekla, na kolena klekla.</p>
--	--	---

- Děti dostanou papír, na kterém jsou tyto tři básně zaznamenané pomocí not. Jejich úkolem bude je správně rozdělit pomocí taktových čar do 2/4 taktu a k jedné básničce vymyslet melodii, kterou nám potom zazpívají. Viz příloha č: 27.
- Nácvič písničky *Expres*.
- Co se vám děti vybaví, když se řekne *expres*? Co je to *expres*? K čemu slouží? Už někdo z vás jel někde vlakem? Ukazujeme si nejrůznější obrázky vlaků. Staré, novější, moderní. Mašinka Tomáš. Písnička, kterou se budeme učit, je Tomášovi velice podobná.
- A jak dělá vlak? Ššššš – hluboký nádech nosem a dlouhý výdech.
A teď vlak vypouští páru postupně š-š-š-š-š.
Vlak se pomalu rozjíždí, zrychluje, jede rychle a zase zpomaluje.
Vlak zahouká hůůůůůůů. Od spodu nahoru a opačně.
Vlak si říká – už tam budu, už tam budu, už tam budu.
Na tónický kvintakord nahoru a dolů – jede vlak, je to tak. Posunujeme o tón výš.
Vláček už je tu. Začneme na c² a postupujeme po půl tónech dolů.
- Předvedení písničky učitelem.
- Rozhovor o písni: Jaká byla písnička, veselá, smutná, rychlá, pomalá. Jak v té písničce jel vláček asi rychle? Byl to veselý nebo smutný vlak? Co na té mašince bylo zvláštního?
- Intonace písničky podle not na slabiku na - na. Stoupání a klesání melodie si ukazujeme rukou.
- Vytleskání si rytmických hodnot písničky.
- Spojení melodie s rytmem a připojení textu.

Je - de, je - de ma - ši - na s pu sou, no sem, so - či - ma, je - de, je - de ma - si - na - s pu sou up - sem

so - či - ma. Na sta - ni - ci vý - prav - či di - vi - ti se nes - ta - či, jak na hor - ská

ú - bo či ne - bo - jác - ně ú - to - či.

Obrázek 87: Notový zápis písně Jede, jede mašinka.

- A protože nám to tak pěkně šlo, vytvoříme si ještě k písničce malý doprovod. Děti budou ve dvojicích. Nejprve si to vyzkouší každá dvojice zvlášť a postupně to budou zkoušet dohromady. Až jim to půjde, zkusíme to zkombinovat i se zpěvem písně.

ššš! šššš! ššš! ššš!

U - fu - fu, u - fu - fu, u - fu - fu, u - fu - fu.

pís ústy pisk ústy

Ta - dam, ta - dam, ta - dam, ta - dam.

Obrázek 88: Notový zápis rozezpívajících cvičení.

- Hudební rozloučení.

2. hodina

- Hudební pozdravení
- Na úvod naší hodiny si dáme malou soutěž z hudebních hádanek. Děti se rozdělí do čtyř skupin po čtyřech. Každá skupinka má papír a tužku a zapisují výsledky hádanek. Děti si na papír napíší název písničky. Za každou správnou odpověď dostanou 10 bodů. Melodie písniček, které nepoznají z obrázku, jim zahraje učitel na klavír. Když poznají, mají 5 bodů. Ukázky obrázkových hádanek viz příloha č: 28.
- Společná kontrola, vyhodnocení a přezpívání písniček.
- Pracovní list. Zvol si svou cestičku a vytleskej. Ukázka pracovního listu, viz příloha č: 29.
- Opakování písňe Expres i s hudebním vyjádřením.
- Vrátime se k již dobře známé písničce, Říkal buben base. Učitel ji hraje na klavír. Když hraje – žáci si zpívají píseň „v hlavě“. Když učitel přestane hrát na piáno, zpívají žáci nahlas. V počátku je předěl mezi zpěvem hlasitým a tichým v pravidelných úsecích. Střídají se celá třída, skupinky, jednotlivci.
- Hudební rozloučení.

3. hodina

- Hudební přivítání
- Pracovní list na zopakování délek not. Viz příloha č: 30.
- Teď si vyzkoušíme vaše ouška. Jaký je rozdíl mezi tóny a zvuky už víme. Jaký je mezi nimi rozdíl? Tóny můžeme rozlišovat vysoké a hluboké.

Jak zní tóny?

Někdy zvoní o obláčky,

To pak znějí vysoko.

Někdy jako krtek ryjí

Pěkně v zemi hluboko.

- Básničku si společně přeříkáme.
- Teď se posaďte, nebo položte na koberec, zavřete oči a poslouchajte. Skladba: Ilja Hurník – Jak se kontrabas zamiloval.

- Ukázky hudebních nástrojů. Děti budou říkat, který nástroj hraje hluboké a který vysoké tóny.
- Nácvič písničky pásla ovečky.
- Pomocí postupného odkrývání obrázku na interaktivní tabuli budu děti hádat, o čem dnešní písnička bude. Ukázka obrázku, viz příloha č: 31.
- Výborně, správně jste uhodli, že bude o ovečkách.
- A abychom ovečky nevylekali, zavoláme na sebe psssssssss psssssssss.
- Pořádně se nadechneme a zkusíme to vydržet co nejdéle pssssssssssssssssssssssss.
- Jak dělají ovečka – béééééé: na jeden nádech.
- Kolem oveček sviští meluzína. Fujííííí. Nahoru a dolů.
- Ovečkám zvoní zvonečky – cililililink.
- Ovečky běží do kopce a z kopce – postupujeme po pultónech nahoru a zpět dolů.

Obrázek 89: Notový zápis stoupající a klesající melodie.

- Ovečkám na krku zvoní zvonečky

Obrázek 90: Notový zápis klesající melodie.

Obrázek 91: Notový zápis písničky Pásla ovečky.

1) *Děvče pohání ovečky bělavé,
Sem tam pobíhá ovčácký pes.
Já na ni pomaloučku jen,
Ona že z háje musí ven,
Že prý ovečkám nesvědčí háječek,
Že prý ovečkám nesvědčí les.*

- Učitel dětem nejprve zahraje melodii písně. Děti mají za úkol dobře poslouchat a sledovat melodii písně, jakou má náladu, jestli na ně působí vesele nebo smutně. Jestli je pomalá nebo rychlá.
- Učitel melodii zahraje ještě jednou a děti mají zkusit její náladu nějak vyjádřit. Libovolným pohybem, hrou na tělo, tančení apod.
- Jaký by mohl být text. O čem by se v písničce mohlo zpívat. Děti si tipují.
- Učitel zazpívá píseň i s textem.
- Klade otázky – kde pásla ovečky? Kdo to za ní asi přišel? Co udělal? Zkusíme si zadupat, zkusíme si zacupitat. Je mezi tím nějaký rozdíl? Jaký?
- Návčik písně. Učitel zazpívá část – děti zkusí doplnit. *Učitel* – Pásla ovečky, *děti* – v zeleném hájíčku. Tak postupujeme do konce sloky. Potom se vymění. Začnou děti a učitel doplňuje. Následně se střídají holky kluci. Stejně budeme postupovat i u druhé sloky. Když budou umět obě sloky. Ztížíme si to tím, že jakmile učitel hraje na klavír, děti si písničku zpívají v hlavě, když přestane, zpívají nahlas. První všichni, potom skupinky i jednotlivci.
- Přezpívání celé písně. Na cupy, cupy, cup – děti budou cupitat a na dup, dupy, dup - budou podupávat.
- Závěr hodiny. Zopakujeme si opět tóny vysoké a nízké. Děti mají na zemi rozloženy obrázky nástrojů a jejich úkolem je správně přiřadit na tabuli pod nápis vysoké tóny – nástroje, které znějí vysoko a pod hluboké tóny – nástroje, které znějí hluboko. Ukázky obrázků viz příloha č: 31.

4. hodina

- Hudební přivítání
- Kdo z vás si vzpomene, co jsme se naučili rozlišovat minulou hodinu? Tóny vysoké a hluboké. A dnes v tom budeme ještě maličko pokračovat.

- Přesun na koberec ke klavíru. Učitel bude hrát na piano různé tóny a děti budou chodit po prostoru. Až uslyší vysoký tón, stoupnou si na špičky a vzpaží. Pokud bude tón nízký, půjdou do dřepu.
- Nejprve budou tóny zřetelně vysoké nebo nízké, postupně se přidává na obtížnosti.
- Krásně vám to jde. Nyní vyzkoušíme něco nového. Učitel bude hrát různé akordy nebo melodie. Některé budou znít vesele, jiné smutně. Děti se budou snažit tóny vyjádřit výrazem tváře a způsobem chůze.
- Sedneme si na koberec a budeme si o tom společně povídat. Řeknu jim, že ty veselejší akordy se jmenují durové akordy a ty smutné mají jméno mollové.
- Otázky pro děti: Jaké pocity jste měly, když jste slyšely durovou (veselou melodii), jaké pocity jste měly při poslechu melodie mollové?
- Děti dostanou malý papír, který je tužkou rozdělen na 4 části. Učitel bude zpívat melodie (beze slov) čtyři lidové písně. Děti ke každé melodii nakreslí smajlíka – buď smějící se obličej, nebo zamračený. Písně: Holka modrooká, Koulelo se, koulelo, Já husárek malý, Pod naším okýnkem.
- Otázky – jaký obličej jste nakreslili u první písničky, jaký u druhé písničky.
- Písničky, které děti budou znát, si společně zazpíváme.
- Závěr hodiny – rytmická štafeta. Děti sedí v kruhu a postupně vytleskávají různá slova. Na koho přijde řada, musí zopakovat předešlý rytmus a poslat dál svůj vlastní.
- Hudební rozloučení.

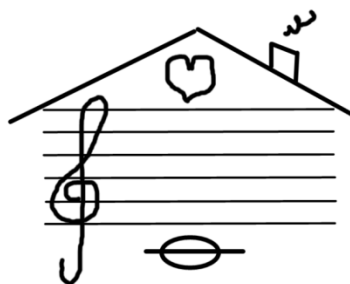
2.8 Březen

1. hodina

- Hudební přivítání
- Už víme jaký je rozdíl mezi tóny a zvuky, rozpoznáme hudební nástroje, známe všechny délky not a pomlky, poznáme vysoké a nízké tóny a teď nám ještě zbývá naučit se notičky, abychom mohli zpívat písničky podle not a třeba vymýšlet a zapisovat písničky vlastní. Dnes se naučíme tři první notičky C, D, E, pomocí básniček. Všechny básničky si společně přeříkáme a tóny zapíšeme.

Nota C¹

Před domečkem lavička,
na ní sedí babička.
CECILKA jí říkáme,
písničku s ní zpíváme.

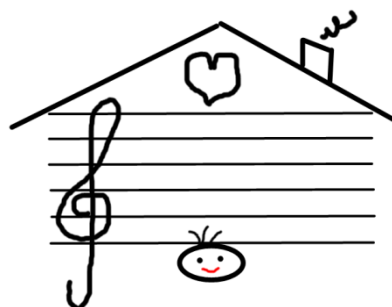

Obrázek 92: Zápis noty c¹.

- Nyní si vyzkoušíme notu c¹ zapsat do notové osnovy. Ukázka, viz příloha č: 32.

Nota D¹

Do domečku dál,
houslový klíč dal.
Malý dárek v balíčku,
pro DANUŠKU písničku.
Aby se nám neztratila,
vláskama se zavěsila.

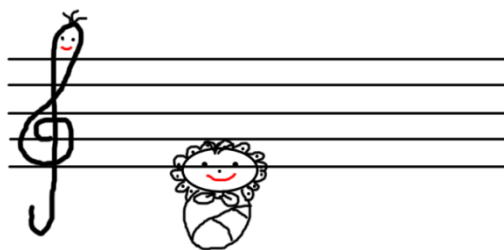

Obrázek 93: Zápis noty d1.

- Nyní si vyzkoušíme notu d¹ zapsat do notové osnovy. Ukázka, viz příloha č: 33.

Nota e¹

EVIČKA je malinká,
na lince se vyspíná.
Maminka ji pod peřinku
ukládá na první linku.

Obrázek 94: Zápis noty e1.

- Nyní si vyzkoušíme notu e¹ zapsat do notové osnovy. Ukázka, viz příloha č: 34.
- Opakování dur a moll akordů. Učitel zahraje dětem melodii a zeptá se, jaká ta melodie byla – smutná, veselá a jestli si někdo pamatuje, jak se jim odborně říká. Moll, dur.
- Učitel bude hrát opět různé moll, dur, akordy nebo melodie na klavír a děti se budou snažit tóny vyjádřit výrazem tváře a způsobem chůze.
- Na rozezpívání si dáme píseň Holka modrooká s různými samohláskami. Postupně budeme zrychlovat a zpomalovat.

- Opakování písniček. V košíčku jsou zabaleny malé papírky, na kterých jsou napsány všechny písničky, které jsme se naučili. Děti vylosují pět písniček, které si zazpíváme. I s hudebním doprovodem, nebo tanečním pohybem.
- V písničce - Proč kopřiva pálí, vyznač barevně noty, které jsme se dnes naučili. c^1 - červeně, d^1 modře a e^1 zeleně.

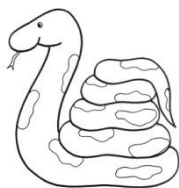

Obrázek 95: Notový zápis písně Proč kopřiva pálí.

- Písničku si zazpíváme a tam, kde se objeví nota c^1 , d^1 a e^1 děti tlesknou.
- Hudební rozloučení.

2. hodina

- Hudební přivítání

Obrázek 96: Obrázek hada Kryšpína.

Kdo z vás si děti vzpomene, jak se jmenovaly notičky, které jsme se minulou hodinu naučili?

- Pracovní list s rybičkami viz příloha 35.
- Když jste tak pěkně a správně rybičky s notičkami vybarvili, tak se jednu takovou písničku o rybičce naučíme. Ale nejdřív si trošku vyzkouším vaše ouška.
- Přípravná cvičení:
- Výška tónu. Učitelka hraje různé tóny a děti určují - tón vysoký – nízký, vyšší – nižší, stejně vysoký.
- Délka tónu: tón dlouhý – krátký, stejně dlouhý.
- Síla tónu: Tón silný – slabý, stejně silný.
- Výšková výstavba melodie:
Urči, jestli melodie stoupá, klesá, nebo je stejná?

Obrázek 97: Notový zápis stoupající a klesající melodie.

- Rytmická cvičení:

Obrázek 98: Notový zápis rytmičkého cvičení.

- Vytleskej, vymysli slova, obměna taktů.
- Model několikrát zopakujeme na jeden nádech.

Obrázek 99: Notový zápis rytmičkého cvičení.

- Nácvik písně: Rybička maličká

Obrázek 100: Notový zápis písně Rybička maličká.

1) *Pusť mě ty, šohajku,
do té čisté vody,
jsem ještě maličká,
dopřej mi svobody.*

- Učitel dětem písničku zahraje. Zpěv s učitelem na slabiku mo, mo.
- Učitel zahraje píseň znovu, ale už i s textem. *Otázky:* Jaká byla rybička, kde plavala, kdo ji chytil, kde ji chytil.

- Přezpívání celé písničky.
- Pracovní list, viz příloha č: 36.
- Pohybová hra: Učitelka pouští hudbu. Děti na ni tancují. Jakmile hudba přestane hrát, děti i musí dřepnout. Kdo dřepne poslední, vypadává.
- Hudební rozloučení

3. hodina

- Hudební přivítání
- Protože nám nastává jaro, tak ho společně přivítáme. Na svou vymyšlenou melodii zazpívej - JARO UŽ JE TU!
- Abychom se ještě trochu rozmluvili a protrénovali dech, zkusíme si říct jednu pěknou básničku. Nejprve ji odříkáme všichni společně. Potom zkusíme, kdo ji zvládne říci na jeden nádech a kolikrát.

*Táta včera na venku,
našel první sněženku.*

*Vedle petrklíč,
zima už je pryč.*

Fr. Hrubín Říkej si se mnou

- K vybraným kytičkám dej vhodné rytmické délky a zkus jejich název zazpívat. Ukázka obrázků, viz příloha č: 37.
- My se teď společně o jedné z těchto kytiček naučíme písničku. Uhodnete, o které? Má ve svém jméně ukryté číslo a slovo příbuzné ke slovu krása.
- Sedmikráska

Když sluníčko za - pa - dá, sed mi - krás - ka chřad ne, ke spánku se uk - lá - dá, do pos tyl - ky

chladaé.

Obrázek 101: Notový zápis písně Když sluníčko zapadá.

2) *Když sluníčko vyjde zas,
sedmikráska vstává.
Na veselé dětičky,
usmívá se ráda.*

- Přípravná cvičení – vycházíme z písně.
- Výška tónu. Učitelka hraje různé tóny a děti určují - tón vysoký – nízký, vyšší – nižší, stejně vysoký.
- Délka tónu: tón dlouhý – krátký, stejně dlouhý.
- Síla tónu: Tón silný – slabý, stejně silný.
- Výšková výstavba melodie:
Urči, jestli melodie stoupá, klesá, nebo je stejná?

Obrázek 102: Notový zápis stoupající a klesající melodie.

- Vytleskejte rytmickou zkratku písně a zkuste na ni vymyslet slova a melodii.

Obrázek 103: Notový zápis rytmického cvičení.

- Model budeme několikrát opakovat na jeden nádech. Střídáme slabiky – mo, no, na, la

Obrázek 104: Notový zápis rozezpívávajících cvičení.

- Fonační cvičení já – ne, mo – no,

Obrázek 105: Notový zápis fonačního cvičení.

- Terciové schody – má – vá – nám, Lojza.

Obrázek 106: Notový zápis terciových schodů.

- Stupnicové postupy – va – ve – vi – vo – vu. Ma – me – mi – mo – mu.

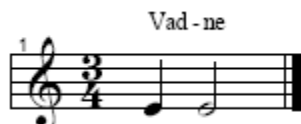
Obrázek 107: Notový zápis stupnicových postupů.

- Nácvič písňě:
- Učitel dětem písěň jen zahraje. Děti budou poslouchat a říkat, jak na ně písěň působila, zda je pomalá, rychlá, veselá, smutná.
- Společně si ji vytleskáme.
- Melodii přezpíváme na slabiku na, va, la, ma.
- Učitel přezpívá písničku i se slovy. Zazpívá část a děti budou opakovat. Různé variace. (Po částech textu se střídá učitel s dětmi, chlapci s děvčaty, skupinky, dva jednotlivci, štafeta, kdy každý zazpívá jedno slovo).
- Orffovy nástroje: 3 děti mají rytmické dřívka, na které rytmicky vytukávají:

Obrázek 108: Notový zápis rytmického úryvku.

Další dvě děti na rytmická dřívka vytukávají:

Obrázek 109: Notový zápis rytmického úryvku.

Ostatní děti zpívají.

- Závěr hodiny – hudební pexeso: Dvě děti jdou za dveře. Ostatní utvoří dvojice a sami si vyberou nějakou písěň, kterou budou zpívát. Kdo si nebude vědět rady, tomu pomůže

učitel. Děti se rozmístí různě po třídě. Děti, které byly za dveřmi, přijdou do třídy a hledají správné dvojice. Koho vyvolají, ten musí zazpívat část své písničky. Vyhrává ten, kdo najde více hudebních dvojic.

- Hudební rozloučení

4. hodina

- Hudební přivítání
- Kdo si pamatuje, jaké už umíme poznávat notičky v notové osnově?
- Zapište k tónům správné notičky

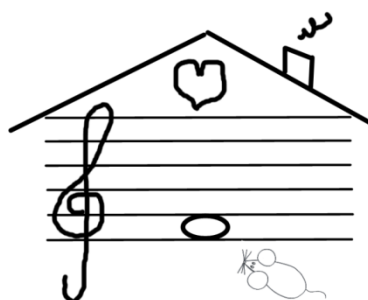
Obrázek 110: Notový zápis pro doplnění jednotlivých tónů.

d¹ e¹ c¹ e¹ c¹ d¹

- Protože notiček je v notové osnově více, naučíme se další tři. f¹, g¹, a¹.

Nota f¹

Kocour FERDA hraje světu,
točí klikou flašinetu.
Mňouká, brouká, myšky vítá,
v PRVNÍ MEZEŘE JE chytá.

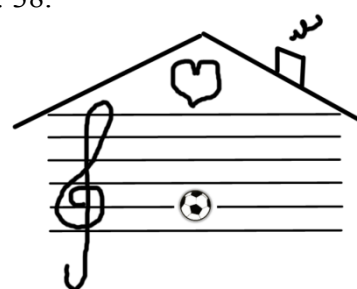

Obrázek 111: Zápis noty f¹.

- Zkusíme si notu f¹ zapsat do notové osnovy. Viz příloha č: 38.

Nota g¹

GUSTÍK hraje fotbal rád,
druhé lince gól chce dát.
Rozběhne se: KOP! Míč letí!
GÓL! GÓL! Křičí všechny děti.

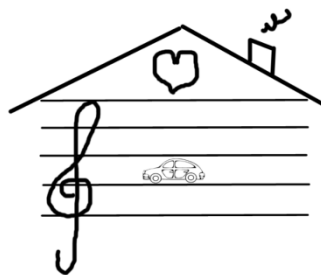

Obrázek 112: Zápis noty g¹.

- Zkusíme si notu g¹ zapsat do notové osnovy. Viz příloha č: 39.

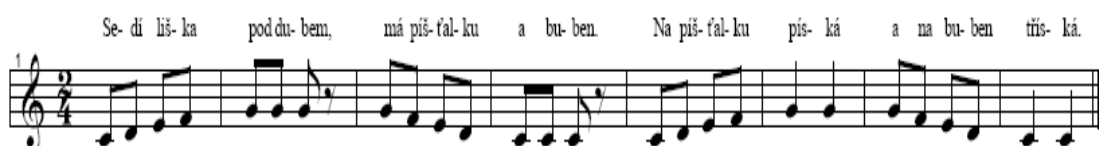
Nota a¹

Tú, tú, auto z kopce jede,
Adámek ho řídit svede.
Druhá mezera tu je,
Adam auto parkuje.

Obrázek 113: Zápis noty a¹.

- Zkusíme si notu a¹ zapsat do notové osnovy. Viz příloha č: 40.
- Nyní si vyzkoušíme notičky, jak jdou po sobě, zazpívat na známou písničku - Kočka leze dírou.

Obrázek 114: Notový zápis písně - Sedí liška pod dubem.

- Nyní si to zkusíme zazpívat na jména not. (hromadně, skupinky, jednotlivci)
- Třída si utvoří dvě skupinky. Budou hrát hudební pexeso na interaktivní tabuli. Zvuky zvířat.
- Nácvik písně Bledule

Obrázek 115: Notový zápis písně – Kudy zima utekla.

*2) Ted' už svítí sluníčko,
máme tady teplíčko.
Jaro zpívá tralala,
sněženka už vstávala.*

- Hlasová cvičení
- Model přezívat několikrát na jeden nádech na slabiky mo, no, ja, va, la

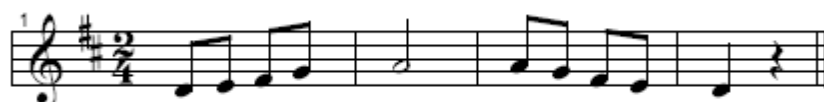
Obrázek 116: Notový zápis hlasového cvičení.

- Opakované tóny – vo, no, mo, ve

Obrázek 117: Notový zápis hlasového cvičení s opakovanými tóny.

- Stupnicové chody – zima už je pryč

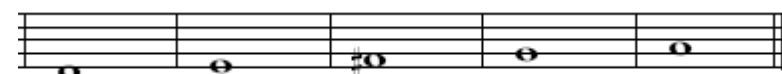
Obrázek 118: Notový zápis hlasového cvičení se stupnicovými chody.

- Terciové chody – mo – no, ve - vi

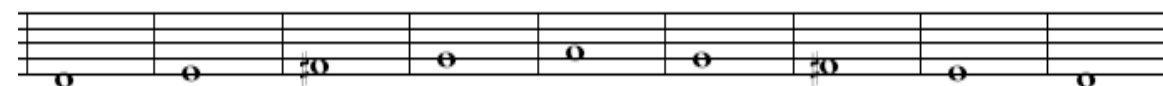
Obrázek 119: Notový zápis hlasového cvičení s terciovými chody.

- Intonační nácvik

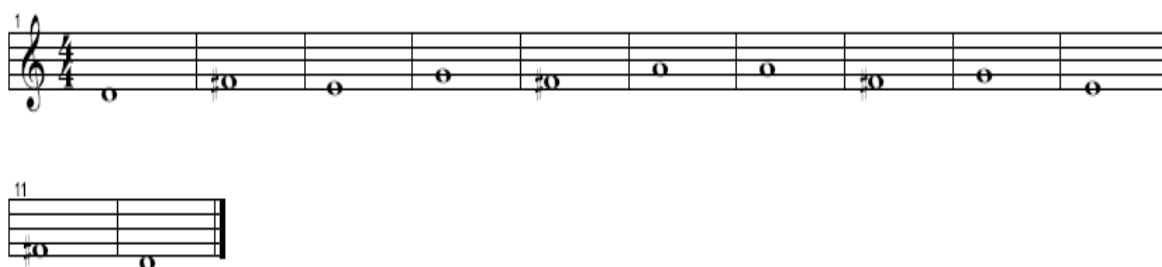
Obrázek 120: Notový zápis intonačního cvičení.

- Stupnicové chody

Obrázek 121: Notový zápis intonačního cvičení se stupnicovými chody.

- Terciové postupy

Obrázek 122: Notový zápis intonačního cvičení s terciovými postupy.

- Nácvik písně.
- Učitel zahraje melodii písně. Děti se budou snažit pohybem a mimikou obličeje vyjádřit, jak na ně působí.
- Učitel píseň znovu zazpívá a zahraje.
- Rozhovor o písni: Proč asi ta zima utekla? Kdo ji mohl vyhnat? Kdy začíná jaro. Vyjádřete výškou hlasu, jak se těšíte na jaro. Vysoko – těším se, nízko netěším se. Co všechno na jaře můžeme dělat, jaké rostou kytičky.
- Zpěv písně. Učitel zazpívá takt a děti doplní druhý. Takto postupuje s celou písní. Střídání, začnou děti, potom učitel, dívky, chlapci.
- Doprovod na dřívka: dvě děti vyťukávají metrum: zi – ma, zi – ma. Další dvě děti vyťukávají rytmus: u – tek – la, u – tek – la. Ostatní zpívají.
- Hudební rozloučení.

2.9 Duben

1. hodina

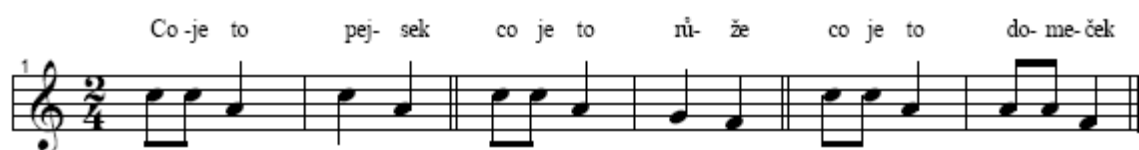
- Hudební přivítání.
- Zkuste mi zazpívat, jak se dnes máte. Můžeme si pomáhat ukazováním výšky tónů rukou.

Obrázek 123: Notový zápis hudebních odpovědí.

- Pracovní list: Viz příloha č: 41
- Zazpíváme si stupnici na jména not. Nahoru i dolů.

- Sedneme si na koberec a vyzkoušíme ouška. Učitelka bude hrát vždy dva tóny. Vybrané dítě řekne, který tón byl vyšší a učitelka mu zadá jeden z nich reprodukovat.
- Opakování naučených písní:
Tiché a hlasité zpívání.
Učitel hraje na klavír známou písničku. Když hraje – žáci si zpívají píseň „v hlavě“. Když učitel přestane hrát na piáno, zpívají žáci nahlas. V počátku je předěl mezi zpěvem hlasitým a tichým v pravidelných úsecích. Děti můžeme rozdělit i do skupin.
- Hra na otázku a odpověď.
Učitel dětem ukazuje obrázky a ptá se: Co je to? Děti odpovídají na vymyšlené melodie.

Obrázek 124: Notový zápis hudebních odpovědí.

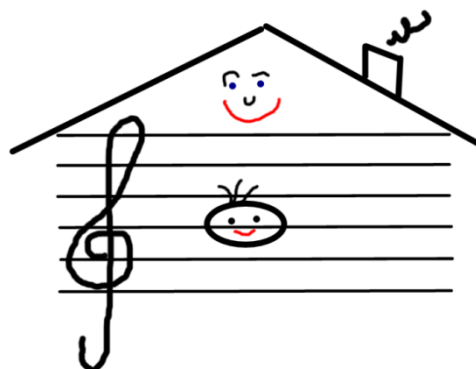
- Rytmická štafeta.
- Hudební rozloučení.

2. hodina

- Hudební přivítání
- Výroba intonačních schodů z papíru. Děti si na nich názorně ukazují, chod melodie.
- Kdo mi zazpívá, jaké už známe tóny? Ukazujeme si rukou na papírových chodech.
- Abychom měli naši stupnici úplně kompletní, zbývají nám naučit se už jen dva poslední tóny h^1 a c^2 .

Nota h^1

A co tam na TŘETÍ LINCE,
copak se tam děje?
Ha, ha, HANKA baculatá
do světa se směje.

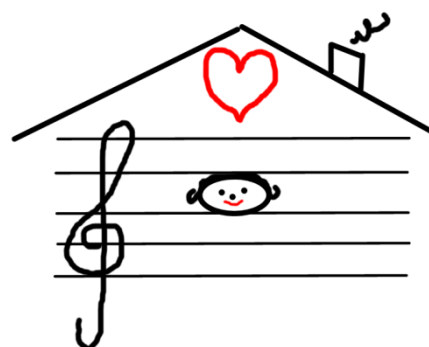

Obrázek 125: Zápis noty h^1 .

- Zkusíme si notu h^1 zapsat do notové osnovy. Viz příloha č: 42.

Nota c¹

Co to v třetím okénečku
za záclonkou zaznívá?
To malinká CECILENKA
písničku si zpívá.

Obrázek 126: Zápis noty c².

- Zkusíme si notu c¹ zapsat do notové osnovy. Viz příloha č: 43.
- Nyní už známe všechny notičky. Zkusíme si tyto dvě poslední zazpívat na jejich název. Učitel předvede, děti zopakují.
- Nyní si pomocí našich vytvořených schodů zkusíme zazpívat celou stupnici. Nejprve na brumendo, potom to zkusíme na jména not.
- Učitel ukazuje jednotlivé stupně a děti to opakují a ukazují si při tom na schodech.
- Rytmizace jednoho tónu – udržení čistoty. Každé dítě si vybere nějaký tón ze stupnice a bude se snažit zazpívat na něj nějaké slovo, slovní spojení.
- Nácvič písni O Honzíkovi.
- Určitě děti všichni znáte pohádku O hloupém Honzovi. To se jednoho rána Honza probudil, protože pec nehřála, bylo mu zima na ruce, tak si na ně musel dýchat. Děti udělají z dlaní mističku a dlouhým výdechem do ní budou dýchat. Chúú, chúú.
- Moc mu to ale nepomohlo, tak se celý otřepal zimou. Brrrr, brrrr.
- Ani to Honzovi moc nepomohlo a tak zatopil v peci. Jenže Honza byl nešika a spálil si prst. Fouká si ho. Fúúúúú - co nejdéle na jeden nádech.
- Za okny žalostně skučela meluzína, ale Honzovi už bylo teplo. Meluzína: fíííí, fíííí – od nejnižšího tónu po nejvyšší a opačně.
- A na jednou za okny začaly padat kroupy

Obrázek 127: Notový zápis stoupající melodie.

- Honza si vylezl zpátky na pec a odpočíval.
- A my se teď o něm naučíme písničku.

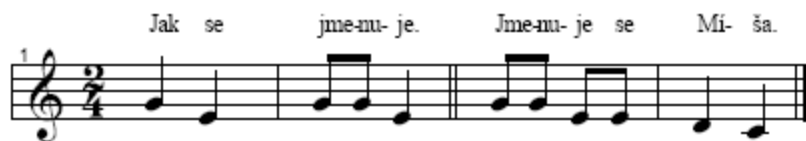

Obrázek 128: Notový zápis písně O Honzíkovi.

2) *Honzík ani nemuká,
sedí hezky tiše,
tenhle už je desátý,
devět už je v břiše.*

- Společně si vytleskáme rytmus písně. Děti na jednotlivé takty zkusí vymyslet slova.
- Učitel bude hrát melodii, děti si budou ukazovat na papírových schodech a ukazovat, zda píseň stoupá, klesá nebo je stejná.
- Po taktech si písničku zkusíme zazpívat na vymyšlená slova.
- Učitel začne prvním taktem melodie a děti zkusí zaintonovat ten další takt. Tímto způsobem přezpíváme celou píseň.
- Nácvik slov – učitel dětem píseň zazpívá. Otázky – jak se jmenuje chlapeček? Kde že to seděl? Na co se díval? Kdo si na peci vesele zpíval?
- Učitel zpívá píseň ještě jednou. Děti se k němu pomalu přidávají.
Opět střídání po taktech. Chlapci – děvčata. Skupinky, jednotlivci. Zpíváme takt v duchu a takt nahlas.
- Zkusme si teď písničku zazpívat úplně potichoučku. Představíme si, že Honzík už jí poslední lívanec a nikdo ho při tom nesmí vidět.
- Rytmický doprovod: 1. – 2. takt – pleskáme střídavě rukama o stehna (metrum) 4x
3. – 4. takt – tleskáme metrum 4x
5. – 6. takt – stejný jako 1. – 2. takt
7. – 8. takt – stejný jako 5. – 6. Takt
- Triangl – na liché takty.
- Zapište do not dané obrázky a zazívejte je. Ukázky obrázků viz příloha č: 44

- Sed v kruhu na koberce. Hra na otázku a odpověď. Zeptej se někoho, jak se jmenuje jeho kamarád. Opět si ukazujeme výšku tónů pomocí ruky.

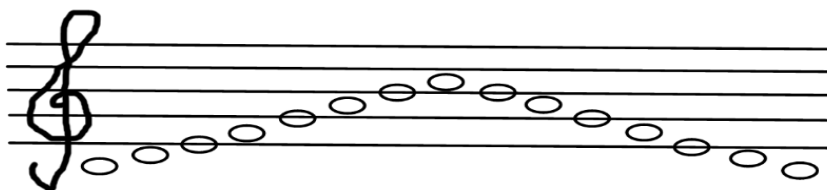

Obrázek 129: Notový zápis hudebních odpovědí .

- Hudební rozloučení

3. hodina

- Hudební přivítání
- Rozdělení do skupinek – hudební hádanky. Na úvod hodiny si dáme opět soutěž z hudebních hádanek. Děti se rozdělí do čtyř skupin po čtyřech. Každá skupinka má papír a tužku a zapisují výsledky hádanek. Děti si na papír napíší název písničky. Za každou správnou odpověď dostanou 10 bodů. Melodie písniček, které nepoznají z obrázku, jim zahraje učitel na klavír. Když poznají, mají 5 bodů. Obrázky hudebních hádanek viz příloha č: 45.
- Písničky si společně přezpíváme.
- Intonační hra. Může probíhat tak, že jeden žák zaintonuje 1. notu c¹. Druhý žák zopakuje tuto 1. notu a přidá druhou. Pokud se mu to podaří, smí na tabuli čarou spojit body "c" a "d". Třetí žák začne opět od začátku a přidá notu třetí. Následně pak udělá spojnicí bodů "d" a "e". Hra tímto způsobem pokračuje až do konce.

Obrázek 130: Notový zápis vzestupné a sestupné stupnice.

- Spojte správně po sobě jdoucí tóny a odkryjte ukrytý obrázek. Obrázek viz příloha č: 47.
- Opakování písničky O Honzíkovi i s hudebním doprovodem.
- Přidáme pohyb.

Sedí Honzík za pecí,	Napodobujeme sed.
na plotnu se dívá,	Spojením ukazováku a palce vytvoříme oči.
je tam čerstvý lívanec, veselou si zpívá.	Na levé dlani děláme kroužky pravou dlaní.
Honzík ani nemuká,	Před rty dáme ukazovák.
sedí hezky tiše -	Napodobíme sed.
tenhle bude desátý -	Ukážeme deset prstů.
devět už mám v břiše.	Pohladíme se po bříšku.

- Ztížit píseň můžeme tak, že nejprve budeme ukazovat ke zpěvu, potom bude hrát jen učitel melodii a děti ukazovat a na závěr, když učitel bude hrát na klavír, děti budou ukazovat, ale nebudou zpívat. Jakmile hudba ustane, začnou zpívat a přestanou ukazovat.
- Závěr hodiny v kruhu na koberci. Otázka, co létá. Začne učitel, na někoho ukáže a zeptá se. Ten pak jde místo něho.

Obrázek 131: Notový zápis hudebních otázek a odpovědí.

- Hudební rozloučení

4. hodina

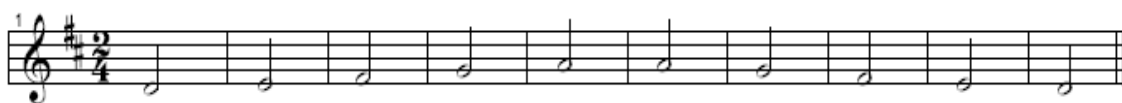
- Hudební přivítání
- Zaspívejte mi, jak se dnes máte.
- Procvičení not. Děti si to mohou zkusit vymýšlet modely i samy.

Obrázek 132: Notový zápis hudebních otázek a odpovědí.

- Nácvič písne Včelka.

- Ukažte mi, jak bzučí včelka. Pořádně se nadechněte a co nejdéle zkuste vydržet- bzzzz.
- A teď budeme čmeláci a budeme bzučet od spodu nahoru a opačně.
- Pomocí papírových schodů zaspíváme melodii nahoru a zpět.

Obrázek 133: Notový zápis stupnicových schodů vzestupných a sestupných.

- Učitel se zkouší i vracet o tón zpět.
- Model zaspíváme několikrát bez rytmu na slabiky Mo – no, ja - va, jů – va.

Obrázek 134: Notový zápis pěveckého cvičení.

- Vytleskáme si rytmus a zkusíme na něj vymyslet slova.
- Vymyšlená rytmická slova zmelodizujeme a zkusíme zaspívat na co nejmenší počet nádechů.
- Poslouchej dobře melodii a pohybem zkus vyjádřit, jestli stoupá – klesá – je stejná.

Bzum bzum bzum, úl je včeli dům. Včelí-ky jsou v je-dnonko-le, tan-čí nad lou-kou i po-lem.

Bzum bzum bzum, úl je včeli dům.

Obrázek 135: Notový zápis písně Bzum, bzum.

2) *Bzum, bzum, bzum, úl je včeli dům.*

Každá včelka má se k dílu, aby snesla dosti pylu.

Bzum, bzum, bzum, úl je včeli dům.

3) *Bzum, bzum, bzum, úl je včeli dům.*

A v tom domku je dost medu pro babičku i pro dědu.

Bzum, bzum, bzum, úl je včeli dům.

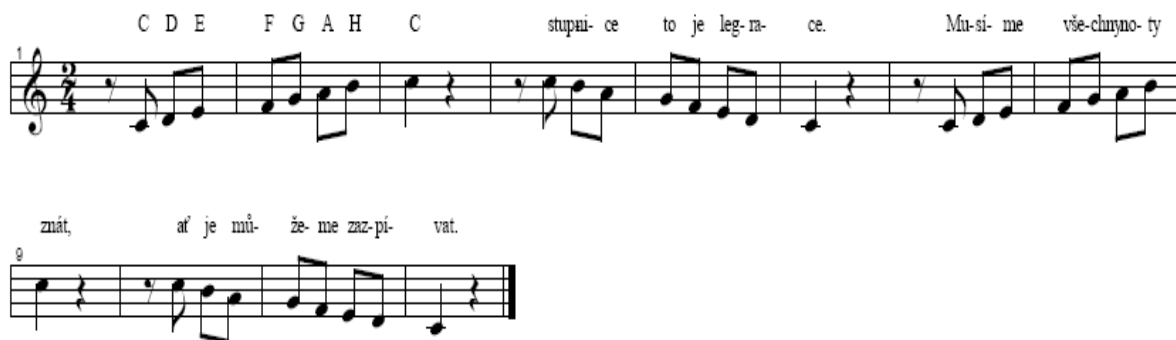
Německá lidová píseň

- Rozhovor o písni. Kdo ví, jak vypadá včelka? Jaké má barvy? Kde včelky bydlí? Je včelka užitečná a proč?
- Protože je včelka takové užitečné zvířátko a dává nám med, tak se jí odvděčíme tím, že se o ní naučíme písničku. A až půjdeme ven, tak ji všem včelkám zazpíváme.
- Učitel píseň převede. Jaká byla píseň: veselá, smutná, rychlá, pomalá, melodie jen stoupala, nebo jen klesala, nebo se střídala?
- Předvedení písně ještě jednou. Jak se jmenuje včelí dům? Kde včelíčky tančily?
- Nácvič písně: učitel zpívá a děti se k němu přidávají. Dívají se do not, jak notičky stoupají a klesají.
- Otázka odpověď – učitel zazpívá první takt – děti druhý. Stejným způsobem se naučí všechny sloky. Vyměňují si pořadí, chlapci, děvčata, dvojice, skupinky.
- Hudební doprovod: činelky – hrají na bzum, bzum, bzum.
Dřívka – vytřukávají metrum.
Zvonkohra – hraje d-a, d-a, g-a, d-a
- A teď si na včelky z úlu zahrajeme. Děti musí dobře poslouchat hudbu a řídit se podle ní, když hudba hraje pomalu, včelky letí pomalu, když zrychluje, i včelky zrychlují. Atd.
- Hra na koulovanou. Procvičujeme 5. a 3. stupeň. Ve hře se kombinují dva tóny. Např. na slabiku „bum“. Někdo z dětí začne a hodí po někom dalším kouli 5–5 –3. Ten hodí kouli zase dál, se svou vymyšlenou melodií. 5-3-3-5. A tak si zahází celá třída. Dbáme na čistotu intonace.
- Hudební rozloučení

2.10 Květen

1. hodina

- Hudební přivítání
- Po řadě si zazpíváme stupnici nahoru a dolů. Nejprve všichni všechno, potom každý žák jeden tón.

Obrázek 136: Notový zápis vzestupné a sestupné stupnice.

Následuje zpěv rozloženého kvintakordu. Zkoušíme nejprve vzestupný, několikrát na písničce Ovčáci čtveráci. Sestupný na písničce V zahradě na hrušce. Potom se třída rozdělí na tři skupinky. První skupina drží první tón, druhá skupina druhý tón, třetí skupina třetí tón. Skupiny se prostřídají.

- Seznámení s notou třídobou a tříčtvrt'ovým taktem.
- Rytmizace básničky

Nota půlová s tečkou

*Nota půlová se zlobí,
že smí zpívat na dvě doby.
Chce mít břicho aspoň na tři,
ať je nota, jak se patří.*

*Za domečkem na kopečku
potká půlka tetku tečku.
Tetka tečka se jen smála,
TŘETÍ DOBU půlce dala.*

Obrázek 137: Obrázek noty.

- Počítáme na tři doby: první – druhá – třetí.

Obrázek 138: Notový zápis třídobé noty.

- Pracovní list: Zelenou pastelkou zakroužkuj obrázky, které budou patřit ke $\frac{3}{4}$ taktu a modrou pastelkou zakroužkuj obrázky hodící se k $\frac{2}{4}$ taktu. Obrázky na tři doby zazpívej pomocí tónického kvintakordu sestupného nebo vzestupného. Na obrázky trvající dvě doby vymysli melodii vlastní. Obrázky viz příloha č: 48.
- Nácvik písně Vlák

Je- de je de vlak, sy- či ja- ko drak, u- lič- nic- ky za- hvízdá, zra- tí kou- ře mrak,

u- lič- nic- ky za- hvízdá, zra- tí kou- ře mrak.

Obrázek 139: Notový zápis písně - Vlák.

- Ukázky obrázků různých lokomotiv a povídání si o nich. Motorová, parní, elektrická.

Obrázek 140: Ukázky druhů vlaků.

- Teď si na tu lokomotivu zahrajeme.
- Jak dělá parní lokomotiva? Šššššš – hluboký nádech nosem a dlouhý výdech.

A teď parní lokomotiva vypouští páru postupně š-š-š-š-š.

Vlák se pomalu rozjíždí, zrychluje, jede rychle a zase zpomaluje.

Vlak zahouká hũũũũũũũũ. Od spodu nahoru a opačně.

Vlak si říká – už tam budu, už tam budu, už tam budu. (Postupné zrychlování a zpomalování).

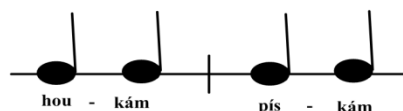
Na tónický kvintakord nahoru a dolů – jede vlak, je to tak. Posunujeme po tónech nahoru a zpět.

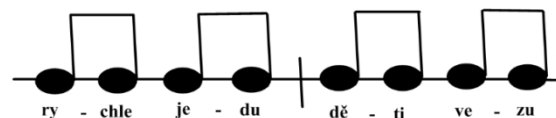
Obrázek 141: Notový záznam terciových chodů.

- Nyní si na ty lokomotivy zahrajeme. Kdo si vzpomene, jaké druhy lokomotiv jsme si ukazovali na obrázcích? Pojmenuj a ukaž obrázek. Rozdělíme se na tři skupinky po pěti a na ty lokomotivy si zahrajeme.

1. skupinka: Motorová lokomotiva říká –

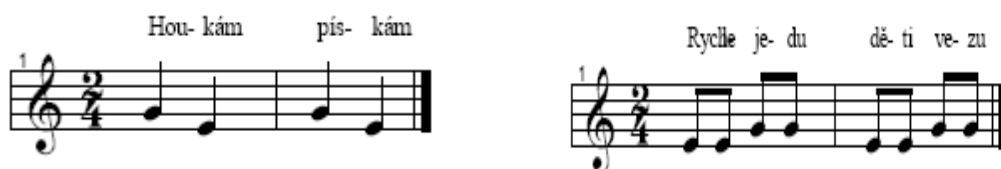

2. skupinka: Elektronická lokomotiva odpovídá –

3. skupinka: Stará parní lokomotiva, jen vypouští páru – ššš

- Nejprve to zkouší každá lokomotiva zvlášť. Potom začne první skupina a přidá se k ní druhá skupina. Nakonec se přidá i skupina třetí. Skupinky se mohou prostrídat.
- Protože nám to tak krásně šlo, naučíme se ještě písničku.
- Předvedení písně učitelem.
- Písničku si společně vytleskáme beze slov, potom přidáme i deklamaci slov.
- Učitel zazpívá píseň ještě jednou.
- Učitel zpívá po dvou taktech a děti opakují.
- Nyní si k písničce zkusíme přidat i hlasy lokomotivy, které jsme se před chvílí naučili. Ale už je nebudeme jen rytmezovat, ale zkusíme si je i zazpívat.

Obrázek 142: Notový záznam rytmických a melodických celků.

- Hudební rozloučení

2. hodina

- Hudební přivítání
- Otázka – odpověď. Jak se dneska máš?
- Poznej písničku podle not a zaspívej. Na tabuli visí obrázky, děti chodí k tabuli, z pytlíčku si vytáhnou notový záznam, vytleskají ho, zkusí jej zaspívat a přiřadit k obrázku. Ostatní dávají pozor a uhodnutou písničku si všichni zaspívají. Učitelka udá vždy první tón. Melodické ukázky viz příloha č: 49.
- Opakování not: Z tvrdého papíru si vyrobíme dva druhy kartiček - noty a jejich názvy. Dětem je rozdáme do lavic a jejich úkolem je přiřadit správné názvy k notám. Kartičky využijeme i v další hře, učitel říká názvy not, žáci je vybírají z hromádky a dávají vedle sebe. Zpočátku volíme jen noty v rozsahu $c^1 - g^1$ ($c^1 - c^2$). Později využíváme názvy not v kombinaci s jejich délkou (například c^1 celá, g^1 půlová, d^1 čtvrtová, a^1 osminová). Děti zkouší tóny zpívat.
- Skupinová práce: Děti se rozdělí na tři skupinky. Každá skupina dostane přidělenou jednu píseň. Nejprve si každá skupinka přezpívá svou písničku. Potom začne zpívat první skupina, jakmile dozpívá, začíná znovu a přidává se druhá skupina. Opět přezpívají celou sloku a přidá se k nim třetí skupinka. Stejným způsobem budou i skupinky ubývat. První skončí třetí skupina, druhá a první. Skupinky se mohou střídat.

Obrázek 143: Notový záznam jednoduchých písní pro děti.

- Pracovní list: Přivaž mráčky ke správným taktům. Ukázka, viz příloha č: 50.
- Hudební rozloučení

3. hodina

- Hudební přivítání
- Hudební hádanka na tabuli. Děti si ji přepíší do svého notového sešitu a vyluští. Ukázka hádanky, viz příloha č: 51.
- Hra na rádio: Učitel si s dětmi domluví gesto, jakým způsobem bude rádio zapínat a vypínat. Děti zpívají vybranou píseň podle učitelova dirigování. Učitel v kterémkoliv místě rádio vypne. V tom okamžiku musí děti přestat zpívat a pokračují ve zpěvu jen v duchu. Po „zapnutí“ zpívají dál nahlas. Učitel diriguje, i když je „rádio vypnuté“.
- Rytmická hra – Po světě chodili dva bratři. Malý Bubeníček a velký Bubeník. Kam jen přišli, všude je vítali a bubeníci jim bubnovali pro radost. Často, když se vydali na další cestu, tak aby jim čas lépe ubíhal, bubnovali si jen pro sebe a kladli si nejrůznější otázky.
- Učitel za pulzace bubínku klade přesné rytmičné otázky. Žáci odpovídají. Odpověď musí být v přesném tempu a na stejný počet taktů.
- Otázky: Co rád jíš? Co máš v pouzdře? Co je bílé. Co je černé. Co dnes nakoupíš.

Obrázek 144: Rytmičné znázornění slovních spojení.

- Písnička Datel:

Obrázek 145: Notový záznam písně Datel.

2. sloka: Počkej, počkej, neposlucho,
 máma s tebou zatočí,
 nechod' ty jí se svou čapkou,
 nechod' ty jí na oči.

Hudba: J. Snížková

Text: L. Mašinová

- Datlovi byla zima, jak čekal bojácně před domem a tak si dýchal na křídélko. Hluboký nádech, dlaně ve tvaru misky a necháme dech ke dlaním dolétnout. Když se odhodlal jít domů, potkal brášku a ten mu říká ssss, ať tě mamka neslyší. Nádech a dlouhé syčení. Datel si povzdech aaaaaaaach. Od nejnižšího tónu po nejvyšší a opačně. Datlík potká tatínka a ten mu hrozí ty, ty, ty. Zpíváme na 1. 3. a 5. tón. Bráška zpívá: Postupujeme po půltónech nahoru a zpět.

Obrázek č. 115: Notový záznam písně Datel

- Model několikrát opakujeme na jeden nádech. Jů – va, mo – no, va – ve.

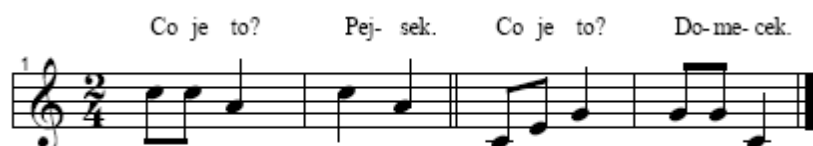

Obrázek 146: Notový záznam pěveckého cvičení.

- Model si společně vytleskáme. Děti zkoušejí vymýšlet slova.
- Nácvik písně.
- Předvedení učitelem.
- Rozhovor o písni. Jak vypadá datel, odlétá do teplých krajin? Na co je užitečný, co se myslí tou jeho čepičkou.
- Učitel předvede ještě jednou: Jak na vás písnička působila, byla veselá, smutná, rychlá, pomalá. Vyjádřete ji pohybem.
- Nácvik písně nápodobou.
- Teď si uděláme malou kapelu, která nás k písničce doprovodí. Děti se rozdělí do pěti skupinek. Každá skupinka si to zkouší nejprve sama, potom se k sobě postupně začnou přidávat.
- Každá skupinka si rytmický útvar může zmelodizovat a předvést jej ostatním. Skupinky si mohou úryvky střídat. Ukázky úryvků viz příloha č: 52.
- Kombinace zpěvu písně s hudebním doprovodem.
- Hudební rozloučení.

4. hodina

- Hudební přivítání
- Hra na ZOO. Přiřad'te správné hlasy ke zvířatům, vytleskejte a vymyslete melodii.
- Nejprve zazpívá každý své vymyšlené melodie. Potom si vybere jedno zvířátko a na povel učitelky jej předvede. Začnou všechny děti společně. Ukázky zvířátek viz příloha 53.
- Hádanky na koberci. Učitel zahraje vždy jeden dva nebo tři tóny. Děti zkouší hádat.
- Učitel zahraje rozloženě dva tóny a dá za úkol zazpívat vyšší nebo nižší.
- V kruhu na koberci učitel dětem ukazuje obrázky, hudebně se jich ptá co je to a děti hudební řečí odpovídají.

Obrázek 147: Notový záznam hudebních odpovědí.

- Doplnění melodie. Děti dostanou notový záznam, kde některé takty budou vynechané. Jejich úkolem je doplnit je. Učitel to dětem nejprve předvede. Potom to budou zkoušet děti samy.

Obrázek 148: Notový záznam básně Bambus.

*Pláče bambus chudý,
že je celý dutý,
chce mít plný krk,
jako soused smrk.*

- Cvičíme ouška. Rozlišujeme tóny vyšší a nižší.
- Děti jsou rozmístěny po koberci. Na vysoký tón zvedají ruce nad hlavu, na nízký tón si dřepají. Učitel zahraje po sobě dva tóny. Potom se děti zeptá, jaký tón hrál první? Děti na to musí zareagovat pohybem.
- Hudební pexeso na poznávání zvuků: skupinová aktivita.
- Opakování písně Datel i s hudebním doprovodem.
- Hudební rozloučení.

2.11 Červen

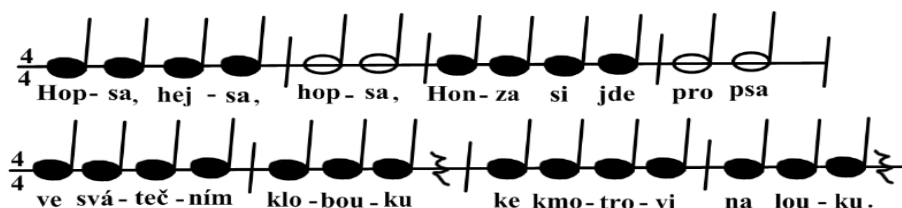
1. hodina.

- Hudební přivítání
- Dopln správně rytmickou křížovku. Křížovka, viz příloha č: 55.
- Procvičování not a intonování
- Poslední takt, který nám do naší rodinky chybí, je takt čtyřčtvrt'ový. 4/4. Počítáme si v něm na čtyři doby.

Obrázek 149: Notový záznam 4/4 taktu.

- Vytleskejte říkadlo a zkuste na něj vymyslet melodii.

Obrázek 150: Rytmičtý záznam dětského říkadla.

- Nyní si zahrajeme na zvířátka. Budu dávat hádanky. *Němé zvířátko, které plave ve vodě.* Ryba – otvíráme pořádně pusinku, rozhýbeme svaly.
- *Je to zvířátko, které nemá nohy a plazí se.* **Had** – zasyčíme jako had. Ssssss nádech nosem a syčíme, jak dlouho na jeden nádech vydržíme. Opakujeme.
- *Domácí zvířátko, které má rádo mlíčko.* Kočička – mňau. Glisandem půjdeme od nejvyššího tónu po nejnižší.
- *Domácí zvíře, které nám dává mléko.* Kráva – bučení zvedáme po půl tónech nahoru a zpět.

Obrázek 151: Pěvecké cvičení.

- *Zelené malé zvířátko, které žije u vody a umí skákat.* Žába – zpíváme a po půltónech snižujeme.

Obrázek 152: Pěvecké cvičení.

- A ještě nám chybí poslední zvířátko a tím je nejlepší přítel člověka. Pes – zpíváme podle not a zvyšujeme po půl tónech nahoru a zpět.

Obrázek 153: Pěvecké cvičení.

- A teď, když jsme uhádli všechna zvířata, můžeme si o nich zazpívat písničku.

Obrázek 154: Notový záznam písně Krávy, krávy.

2. *Kočky, kočky,*

jak si vlastně povídáte?

Kočky, kočky,

jakou máte řeč?

Mňau, mňau, mňau,...

3. *Pejsci, pejsci,*

jak si vlastně povídáte?

Pejsci, pejsci,

jakou máte řeč?

Haf, haf, haf,...

4. *Hadi, hadi,*

jak si vlastně povídáte?

Hadi, hadi,

jakou máte řeč?

Sss, sss, sss,...

5. *Němé tváře,*

jak si vlastně povídáte?

Němé tváře,

jakou máte řeč?

(každý jaké zvíře chce)

- Vytleskáme rytmus písně.
- Pomocí ruky si ukážeme, jak melodie stoupá a klesá.
- Vybarvíme všechny noty osminové.

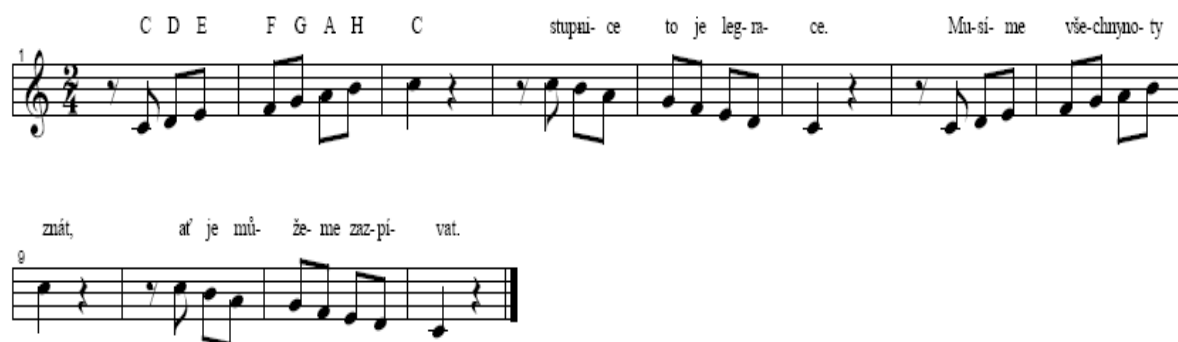
- Učitel písničku zahraje. Otázka: Je ta písnička o smutných, nebo veselých zvířátkách? O aktivních, nebo líných? Které zvířátko, myslíte, že bude první a proč ho asi pan skladatel zvolil na začátek?
- Reprodukce učitelem tentokrát i se zpěvem.
- Návčik písně – učitel rozdá jednomu dítěti obrázky se zvířátky z písně. To bude mít za úkol obrázky zvířat ukazovat a my podle toho volit zvířata.
- Učitel zazpívá, děti se k němu přidávají.
- Píseň můžeme rozdělit na sóla, skupiny, chlapce a děvčata.
- Poslechová hra na koberci. Učitel hraje na klavír v různých tempech známé písně. Děti se podle rychlosti hraní musí pohybovat. Jakmile hra ustane, děti se musí na místě zastavit. Vypadává ten, kdo zareaguje nejpomaleji.
- Hudební rozloučení.

2. hodina

- Hudební přivítání
- Otázka – Jak se dneska máš? Zazpívej.
- Hudební pexeso z dětí. Dvě děti jdou za dveře. Ostatní utvoří dvojice a domluví si písničku, kterou budou spolu zpívat. Každá skupinka jinou písničku. Děti se různě rozmístí po třídě. Hadači přichází a tipují dvojice. Koho vyvolají, zazpívá svou písničku. Vyhrává hráč s nejvíce „pexesy“
- Cvičíme ouška. Žáci mají na lavici tři kartičky: vysoký tón, střední tón hluboký tón. Učitel hraje na klavír jednotlivé tóny a žáci ukáží správnou kartičku. Učitel vybírá vhodné tóny a nechává je žákovi reprodukovat. Z vyrobených kartiček, na kterých jsou noty C, D, E, F, G, A, H, C žáci sestaví stupnici C dur a učitel ji zahraje na klavír. Žáci přezpívají. Následně stupnici zopakují s chybným tónem. Žáci podle sluchu určí, který tón byl zahrán nesprávně.
- Poznej hlas spolužáka: každý žák si vybere nějakou oblíbenou píseň. Žáci pochodují v kruhu a jeden se zavázanýma očima stojí uprostřed kruhu. Na koho ukáže, ten mu musí zazpívat a on ho podle hlasu poznat. Pokud pozná, vymění se.
- Žáci odříkávají: *V kruhu jsme se zatočili,
ještě k tomu poskočili.
Ted' „Pepíku“ pozor dej,*

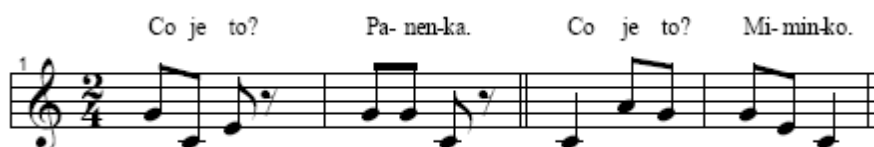
kdo ti zpívá, poznávej.

- Hudební rozloučení
- **3. hodina**
- Hudební přivítání
- Zopakujeme si stupnicovou řadu. Nejprve si ji zazpíváme společně, potom jednotlivci a nakonec formu hada. Každé dítě jeden tón.

Obrázek 155: Notový záznam vzestupné a sestupné stupnice.

- Sed v kruhu na koberci. Učitel ukazuje obrázky a hudební otázkou se ptá. Co je to? Volí nejrůznější rytmy a melodie. Děti mu hudební řečí odpovídají.

Obrázek 156: Notový záznam hudební otázky a odpovědi.

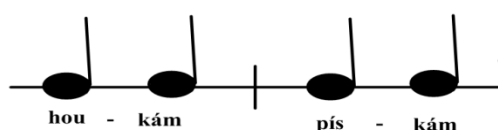
- Rytmická hra s vláčkem. Vytleskej notičky, které vláček potkával na kolejích. Zkus na některé příklady vymyslet i slova.
- A jak že to dělá ten vlak? Ššššš – hluboký nádech nosem a dlouhý výdech. A teď vlak vypouští páru postupně š-š-š-š-š. Vlak se pomalu rozjíždí, zrychluje, jede rychle a zase zpomaluje. Š-š-š-š-š. Vlak zahouká hůůůůůůů. Od spodu nahoru a opačně. Vlak si říká – už tam budu, už tam budu, už tam budu. Na jednom tónu. Můžeme snižovat nebo zvyšovat po půltónech. Na tónický kvintakord nahoru a dolů – jede vlak, je to tak – 1 – 3 - 5. Posunujeme o půltón výš.

Obrázek 157: Notový záznam tónického kvintakordu.

- Vzpomínáte si, jak jsme si hráli na lokomotivy? Dnes si to zopakujeme, jestli jste to úplně nezapomněli.
- Nyní si na ty lokomotivy zahrajeme. Kdo si vzpomene, jaké druhy lokomotiv, jsme si ukazovali na obrázcích? Pojmenuj a ukaž obrázek. Rozdělíme se na tři skupinky po pěti a na ty lokomotivy si zahrajeme.

1. skupinka: Motorová lokomotiva říká –

2. skupinka: Elektronická lokomotiva odpovídá –

3. skupinka: Stará parní lokomotiva, jen vypouští páru – ššš

- Nácvik písně Vláček

Na nád-ra-ží si ba-řá ma-lý vlá-ček, ba-řev-né va-gón-ky na nás če-ka-jí.

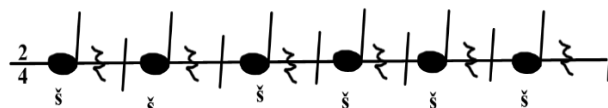
Nadko-mi-nem tan-čí bě-louňky ob-lá-ček. Š Š hů hů po-zdra-ví.

Obrázek 158: Notový záznam písně - Vláček.

- Předvedení písně učitelem bez zpěvu.
- Povídání si o písni. Jaká byla, jak se dětem líbila, byl to starý nebo mladý vlak, smutný nebo veselý? Kam asi jel, koho vezl.
- Učitel píseň zahraje ještě jednou i se zpěvem. Otázky, kde si bafá vláček? Jaký je ten vlak? Jaké má vagónky? Co tančí nad komínem?
- Vytleskáme si rytmus písně.

- Nácvič melodie na slabiku no – no. Bez rytmu. Děti zkouší zpívat pomalu s klavírem. Řídí se podle not, jak postupují.
- Zpěv na slabiku mu – nu už i s rytmem.
- Zpěv celé písně i se slovy.
- Přidáme si hudební nástroje.

Bubínek

Ozvučná dřívka

Obrázek 159: Rytmičký záznam pro hudební nástroje.

Metalofon:

Obrázek 160: Melodičký záznam pro metalofon.

- Hudební rozloučení

4. hodina

- Hudební přivítání
- Otázka odpověď – Jak se dneska máš?
- Dnes máme před sebou poslední hodinu v roce, a proto si ji uděláme zábavně. (Necháme děti volit činnosti, které je během roku nejvíce bavily).

- Příklad:

- Hudební pexeso „z dětí“
- Pohybujeme se na hudbu a reagujeme na její rychlost.
- Znázorňujeme tóny vysoké a nízké.
- Hledej názvy hudebních nástrojů

HOLKY, TA RADKA JE HODNÁ. - kytara

HOLA – HOU, SLEPIČKO, SNES MI VAJÍČKO. - housle

ŘEKLA: „ VÍ RŮŽENKA, CO JE O PIÁNO? - klavír

LADÍ NÁM TO, ČI NELADÍ? - činel

HOUBU, BENEČKU PODEJ! - buben

LÍBA SAMA DONESLA NÁKUP. - basa

BYLI TAM KEJHAR, MONIKA A HORÁK. - harmonika

ZATRUB, KARLE, NA TRUBKU! - trubka

- Rytmická štafeta – učitel vytleská jednoduchý rytmus. 1. dítě rytmus zopakuje a přidá svůj vlastní. 2. dítě zopakuj rytmus učitele, prvního dítěte a opět přidá svůj vlastní. Zkousíme to, dokud si to dokážeme zapamatovat.
- Hra na rádio. Učitel zapíná a vypíná rádio. Děti zpívají známé písničky. Když rádio vypne, děti si zpívají v duchu, po zapnutí rádia opět pokračují ve zpěvu.
- Hudební pexeso na interaktivní tabuli – poznáváme zvuky zvířat
- Zaspívej mi hraný tón
- Rytmické domino
- Doplnování melodie (Bambus)
- Otázka odpověď. Co je to?
- Zpěv písniček na přání
- Hudební rozloučení.

ZÁVĚR

Zpracováním této práce jsem se pokusila přispět k obohacení didaktických materiálů pro učitele hudební výchovy na 1. st, ZŠ.

V teoretické části jsem se snažila s použitím odborné literatury nastínit historicko-společenskou funkci hudby, tvorbu hlasu a řeči, pozitivní vztah k hudbě dětí od nejtútlejšího věku, správné dodržování hlasové hygieny, která je pro vývoj hlasu důležitá a její nedodržování může vést až k hlasovým poruchám, jež okrajově ve své práci (kapitola Poruchy hlasu) také zmiňuji.

Hlavní náplní teoretické části je rozvoj dětského hlasu a hudebnosti prostřednictvím nejružnějších pěveckých a hudebních aktivit.

V praktické části jsem se pokusila aplikovat získané poznatky o pěvecké výchově a rozvoji dětské hudebnosti do konkrétní pedagogické činnosti. Zpracovala jsem proto podrobný tematický plán do hodin hudební výchovy v rámci jednoho školního roku.

V kapitole Elementární zásady správné techniky zpěvu popisují držení těla při zpěvu, které by mělo být naprosto přirozené a uvolněné. Dále se zabývám pěveckým dýcháním, dechovým cvičením a fázemi dechu. Pod tuto kapitolu ještě spadá podkapitola Hlavový tón, jehož tvoření je pro děti zcela přirozené, vokalizace a správná artikulace, která je důležitá pro srozumitelnost a správné tvoření tónu.

Následující kapitolu jsem věnovala rozezpívání, do kterého spadají dechová fonační, rezonanční a artikulační cvičení. Zahrnula jsem zde také měkké nasazování tónu, plynulé vázání tónu, zvětšování hlasového rozsahu a dělení slov na slabiky. U kapitol i podkapitol uvádím pro představu i praktická cvičení. V poslední rozsáhlejší kapitole teoretické části jsem se zaměřila na rozvoj dětské rytmické tvořivosti., protože si myslím, že cit pro rytmus je dán každému člověku a je potřeba jej rozvíjet a trénovat. Tuto kapitolu jsem hodně prokládala praktickými ukázkami, aby měl každý, kdo si tuto diplomovou práci bude číst, jasnou představu o tom, jak mohou rytmická cvičení vypadat.

V praktické části jsem zpracovala tematický plán hodin hudební výchovy pro jeden školní rok. Rozdělila jsem ho na měsíce a jednotlivé týdny. Snažila jsem se v něm obsáhnout takové činnosti a aktivity, aby to bylo pro děti zábavné a ještě se při tom něco naučily. Praktickou část jsem tvořila se záměrem vytvoření didaktických materiálů pro učitele 1. st. ZŠ., aby kdykoliv během roku do ní mohli sáhnout a inspirovat se.

LITERATURA

- BATTKE, M. *Hudební gramatika*. Praha: Nakladatelství Fr. Chadíma, 1911.
- BUDÍK, J. *Hudební výchova 3*. Praha SPN, 1990. ISBN 80 - 04 – 24746-6.
- BUDÍK, J. *Metodická příručka pro hudební výchovu*. Praha SPN 1977. ISBN 730 – 0 – 13.
- DANIEL, L. *Intonační cvičení*. Praha, 1995. ISBN 80-7039-245-2.
- DANIEL, L. *Kapitoly z metodiky hudební výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1984.
- DANIEL, L. *Pěnička*. Praha Panton, 1995. ISBN 80 – 7039 – 223 – 1.
- DANIEL, L. *Skřivánek*. Praha Panton, 1996. ISBN 80 – 7039 – 296 – 7.
- DANIEL, L. *Zaspívejme si z not*. Praha: SPN, 1963.
- FROSTOVÁ, J., VANIAKOVÁ, M. *Základy hlasové výchovy pro učitele*. Brno, 2000.
- HALASOVÁ, J., VELANOVÁ, A. *Breviář k hudební výchově*. Brno 1995.
- HAVELKOVÁ, K. CHLÁDKOVÁ, B., *Didaktika hudební výchovy I*. Brno: Vydavatelství MU, 1995. ISBN 80-210-0865-2.
- HERDEN, J. *My pozor dáme a posloucháme*. Praha Scientia 1994. ISBN 80 – 85827 – 56 – 5.
- JAGLOVÁ, J. *Hudební výchova 2*. Brno Nová škola, 1998. ISBN 80 – 85607-66-2.
- KNOPOVÁ, B., KOUTSKÝ, J. *Ahoj, písničko!* Praha Pansofia, 1997. ISBN 80 – 85804 – 90 – 3.
- KNOPOVÁ, B., KOUTSKÝ, J. *Písničko, pojďme si hrát*. Praha ALBRA, 2002. ISBN 808649053 – x.
- KYZLINKOVÁ, L. *Hudební slabikář*. Blansko 1995.
- LÍŠKOVÁ, M. *Zpíváme si s dětmi*. Praha: GRADA Publishing, 2005. ISBN 80-247-0855-8.
- LÝSEK, F. *Dětský hlas - výzkum jeho znaků a vývoje*. Brno, 1977.
- LÝSEK, F. *Život s dětským zpěvem*. Olomouc 2004. ISBN 80-244-0859-7.

- MAZOUREK, J. *Stručné dějiny evropské kultury*. Praha, 1992. ISBN 80-85780-90-9.
- NESVADBA, M., POSPÍŠILOVÁ, V., VOZAR, M. *Pojďme si hrát, pracovní sešit pro PHV*. Praha Talacko 2008.
- PECHÁČEK, S., VÁŇOVÁ, H., KURKOVÁ, L., a kol. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1.st. ZŠ*. Praha 1991. ISBN 80 – 7066 – 459 – 2.
- PETRŽELA, Z. *Veselé písničky*. Praha Portál, 2001. ISBN 80 – 7178 – 576 – 8.
- SEDLÁK, F. a kol. *Didaktika hudební výchovy 2*. Praha SPN, 1979.
- ŠÍPKOVÁ, H., VOZAR, M. *Hudební nauka pro ZUŠ, pracovní sešit*. Praha Talackon editions, 2005.
- TICHÁ, A. *Učíme děti zpívat*. Praha Portál, 2006. ISBN 80 – 7178 – 916 – x.
- TICHÁ, A., RAKOVÁ, M. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Praha: Portál, 2007. . ISBN 978-80-7367-100-6.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- <http://www.zus-zerotin.cz/olomouc/hudebni-obor/oddeleni>
- <http://martas93.blog.cz/0705/obecne-zasady-hlasove-hygieny>
- www.marshfieldclinic.org
- http://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/401/hlasovy_vyevik.pdf
- <http://www.celostnimediceina.cz/vyvazena-strava.htm#ixzz0vSWskihg>
- <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2120>
- <http://www.kamaradske-hry.cz/povidani-pro-deti/rikadla/rikadla-s-ukazovanim.html>
- <http://detsky.blog.cz/0604/vlacek-plny-hracek>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1:

Kolektivní a individuální prověrka hudebnosti koncipované pro 3. ročník

a) Hudební sluch

1. Orientace v tónovém prostoru

Instrukce: Zahraji vám několikrát píseň: Když jsem husy pásala. Určete, zda píseň zní výš (V), stejně vysoko (S) nebo níž (N) než její předchozí znění.

Ukázka: Poslechni si výchozí znění písně (D dur).

Teď ji hraji výš, v (A dur):

V porovnání s předchozím ji změním, nyní hraji níž, v (E dur):

Teď ji hraji stejně vysoko, v (E dur):

Úkol: Výchozí poloha písňě v (C dur):

1) G dur - základní tón g1 V (o čistou kvintu)

2) D dur - základní tón d1 N (o čistou kvartu)

3) D DUR - ZÁKLADNÍ TÓN D1 S

4) F dur - základní tón f1 V (o malou tercii)

5) Es dur - základní tón es1 N (o velkou sekundu)

6) E dur - základní tón e1 V (o malou sekundu)

I. Porovnávání výšky dvou tónů

Instrukce: Uslyšíš dva tóny. Urči, zda druhý z nich je vyšší (V), stejně vysoký (S) nebo nižší (N) než ten první.

Ukázka: Poslechni si, jak zní druhý tón výš (d1 – d3), ale také d1 – dis1. Nyní zahraji dva stejné tóny (d1 – d1). Teď zahraji druhý tón níž (d1 – d), ale také (d1 – c1).

Úkol: První tři intervaly jsou větší než oktáva, druhé tři intervaly jsou menší než oktáva.

- 1) d1 – g2 V
- 2) h1 – g N
- 3) c2 – c1 N
- 4) d1 – a1 V
- 5) g1 – g1 S
- 6) f1 – e1 N

II. Poznávání průběhu melodie

Instrukce: Uslyšíš melodii. Urči, zda-li zahráná melodie stoupá (S) nebo klesá (K).

Ukázka: Tato melodie stoupá.

Stejně jako tato melodie.

Nyní uslyšíš melodii, která klesá.

Tato melodie opět klesá.

Úkol: Dvoutaktí stoupané či klesavé melodie.

1) S

2) K

3) K

4) S

5) K

6) S

III. Poznávání barvy hudebního nástroje:

Instrukce: Uslyšíš ukázkou hry hudebního nástroje. Napiš, do které skupiny hudebních nástrojů slyšený nástroj patří – strunných (S), dechových (D) nebo bicích (B).

Ukázka: Nyní slyšíš **violu**, patří do **strunných nástrojů**.⁴⁷

Teď slyšíš **klarinet**, který patří do **dechových nástrojů**.⁴⁸

V této ukázce slyšíš **velký buben**, který patří do **bicích nástrojů**.⁴⁹

Úkol: Hudební ukázky hry jednotlivých nástrojů:

1) Housle S

2) Flétna D

3) Kontrabas S

⁴⁷ **Strunné nástroje:** Typ hudebního nástroje, u kterého je zdrojem zvuku chvějící se struna, napnutá mezi dvěma body. Mezi nejrozšířenější strunné nástroje patří např. housle, kytara a klavír. Jedním z nejstarších strunných hudebních nástrojů je harfa.

⁴⁸ **Dechové nástroje:** Dělí se do dvou hlavních kategorií: nástroje dřevěné, nástroje žestové. Označení skupin vychází z původně používaných materiálů, nástroje jsou však do skupin zařazovány podle konstrukce. Mezi dřevěné nástroje tak patří např. příčná flétna či saxofony, vyráběné z kovu.

⁴⁹ **Bicí nástroje:** jsou pravděpodobně nejstarší a také nejobšáhlejší skupinou hudebních nástrojů. K vytváření zvuku dochází pomocí úderů do nástroje, třesením nástrojem, či škrábáním na nástroj. Bicí nástroje mají velkou tradici jak v hudbě primitivních národů, tak i v hudbě moderní i vážné.

- 4) Tympány B
- 5) Hoboj D
- 6) Flétna S

B: Tonální cítění:

I. Poznávání falešného tónu

Instrukce: Uslyšíš úryvek ze známé písně. Vyletěla holubička. Urči, zda-li je úryvek zahrán správně (S) nebo nesprávně (N). Při opakovaném poslechu napiš pořadové číslo tónu, který nebyl správně zahrán.

Ukázka: Hraji píseň, Vyletěla holubička. Tento úryvek je správně.

Nyní slyšíte, že jsem udělala chybu. Zahrála jsme nesprávně 2. tón.

Úkol: Píseň - Vyletěla holubička:

1) S -

2) N 3

3) N 6

4) S -

5) N 8

6) N 4

II. Ukončená, neukončená melodie

Instrukce: Uslyšíš melodii. Urči, zda-li je úryvek ukončený (U) nebo neukončený (N).

Ukázka: Tuto melodii prožíváš jako ukončenou (U)

Tato melodie je také ukončená.

Nyní slyšíš melodii, která je neukončená. Máš pocit, jak by měla ještě pokračovat.

Úkol: Ukončení 1, 3, 5. Neukončenost 2, 7, 4, 6.

1) U

2) N

3) N

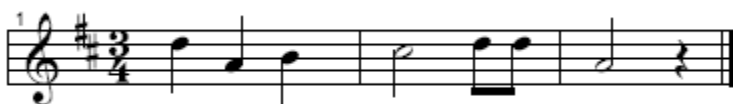
4) U

5) N

6) U

III. Durová a mollová melodie

Instrukce: Nyní ti zahrají několik úryvků melodií. Urči, zda-li je úryvek durový (D) nebo mollový (M).

Ukázka: Nyní slyšíš melodii v dur, máš pocit, že je veselá.

Teď ti zahrají úryvek v moll, u kterého máš pocit, že zní smutně.

Úkol: Mollové a durové melodie:

1) D

2) D

3) M

4) D

5) M

6) M

C: Rytmické cítění:

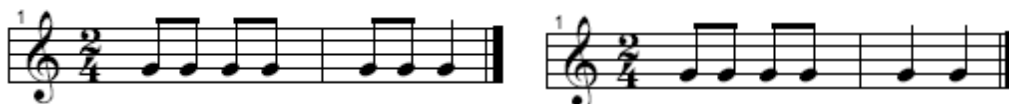
I. Rytmická chyba

Instrukce: Uslyšíš vyřukané dva rytmičné úryvky. Urči, zda je druhý z nich stejný (S) nebo odlišný (O) od prvního.

Ukázka: Tyto dva úryvky jsou stejné.

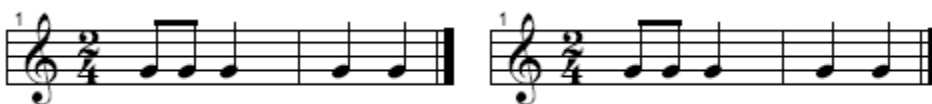

Tato dvojice úryvků je odlišná.

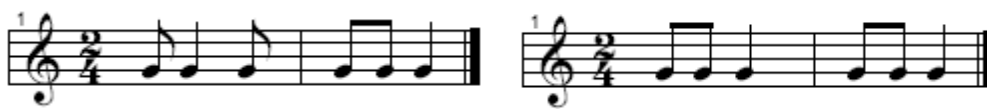

Úkol:

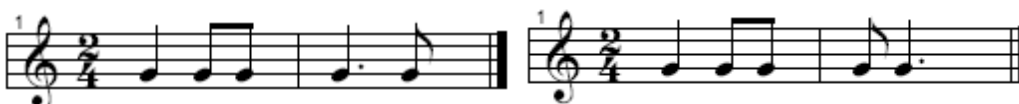
1) S

2) O

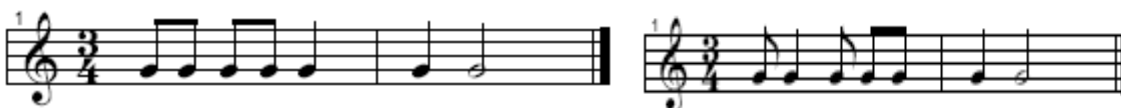
3) O

4) S

5) O

6) S

II. Poznávání písně podle rytmu

Instrukce: Uslyšíš vyřukaný rytmus známých písní. Urči z trojice uvedených písní tu, jejíž rytmus hraji, a podtrhni.

Ukázka: Vyřukám rytmus písně: **Cib, cib, cibulenka;** Skákal pes; Kočka leze dírou?
Poznal jsi a zapsal jsi, píseň Cib, cib cibulenka.

Úkol:

1) Marjánko; Černé oči; Bude zima.

2) Já do lesa; Adámku náš; Spievanky, spievanky.

3) Kdyby byl Bavorov; Když jsem husy pásala; **Když jsem já sloužil.**

4) Měsíček svítí; Na tý louce zelený, Ó hřebíčku, zahradnický.

5) Pod naším okýnkem; Ráda, ráda; **Jede, jede poštovský panáček.**

6) **Hrály dudy**, Já husárek malý, Prší, prší.

III. Slova k rytmickému modelu

Instrukce: Uslyšíš vyťukaný rytmický model. Urči, které slovo na něj hodí a podtrhni.

Ukázka: Vyťukám rytmus slova: kvítí, petrklíč nebo **kopretina**? Poznal jsi, že jsme vyťukala rytmus slova kopretina.

Úkol:

1) růžička, **kvítí**, kopretina

2) kvítí, mák, **tulipán**

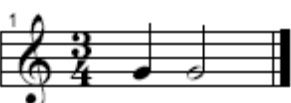
3) máta, tymián, **akát**

4) **lilie**, akát, hrách

5) růže, kmín, **leknín**

6) maceška, **krokus**, vřes

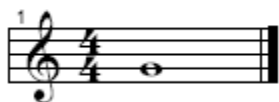

D: Harmonické cvičení

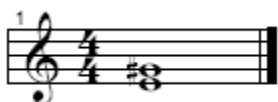
I. Dvojzvuky a trojzvuky

Instrukce: Zahraji současně 1, 2 nebo 3 tóny. Napiš číslici od jedné do tří, kolik tónů slyšíš.

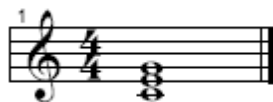
Ukázka: Teď slyšíš jeden tón.

Nyní slyšíš dva tóny najednou.

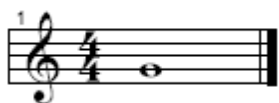

Tři tóny hrané současně znějí takto.

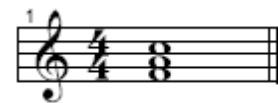

Úkol:

1) 1

2) 3

3) 2

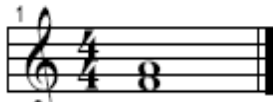
4) 3

5) 3

6) 2

II. Analýza akordů

Instrukce: Zahraji ti souzvuk tří tónů (akord) a potom zopakuj ještě jednou některý z jeho tónů. Urči, jestli slyšíš spodní (S), prostřední (P) nebo horní (H) tón.

Ukázka: Poslechni si akord.

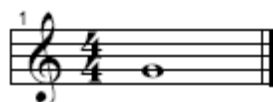
Nyní hraji spodní tón.

Nyní hraji prostřední tón.

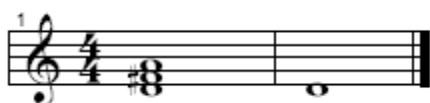

A teď horní tón

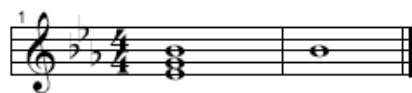

Úkol:

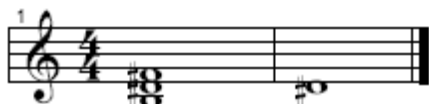
1) S

2) H

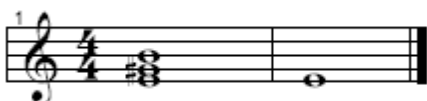
3) P

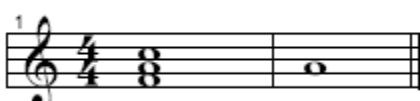
4) H

5) S

6) P

E: Hudební intelektové schopnosti

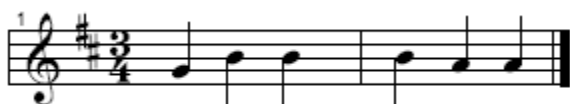
I. Poznávání písně:

Instrukce: Zahraji ti úryvek ze známé písně. Napiš, o jakou píseň se jedná.

Ukázka: Zahraji ti začátek písně: Vyletěla holubička.

Nyní uslyšíš prostřední část písně: Adámku náš.

Teď hraji konec písně: Cib, cib, cibulenka.

Úkol:

1) Z; Kudy, kudy, kudy cestička.

2) K; Pekla vdolky.

3) P; Pod našima okny.

4) P; Pásla ovečky.

5) Z; Na tý louce zelený.

6) K; Dobrů noc.

II. Změna v melodickém úryvku

Instrukce: Uslyšíš krátký úryvek melodie. Urči, jestli při jeho opakování došlo ke změně (Z) některého tónu nebo zůstane úryvek nezměněný (N). Při opakovaném poslechu úryvku napiš pořadové číslo tónu, který byl změněn.

Ukázka: zahraji ti úryvek melodie.

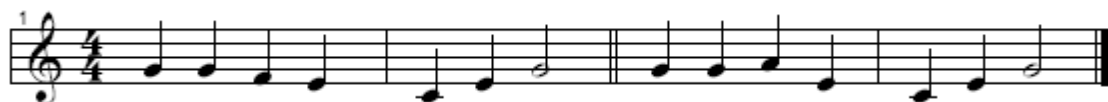
Nyní ti ho zopakuji. Poznal jsi, že se od prvního lišil v pátém tónu v pořadí?

1) N

2) Z - 3

3) Z - 2

4) N

5) Z - 4

6) Z – 5

Individuální prověrka hudebnosti

Hodnocení dětského zpěvu je velice obtížné. Vyžaduje velkou učitelovu zkušenost a propracování přesných kritérií a stupnic hodnocení. Hodnotí se hlavně intonační čistota a rytmicky správný pěvecký projev. Děti obvykle plní tyto úkoly:

1. Zpěv písně vlastního výběru:

Tóninu si žák určuje sám. Zpívá bez doprovodu nástroje. Tento úkol má spíše motivační význam. Odstraňuje psychické zábrany.

2. Zpěv zadané písně učitelem v určité tónině:

Tím, že žáci zpívají všichni stejnou píseň, má učitel jednodušší podmínky pro objektivnější hodnocení a porovnávání výkonů. Transpozicí písně do různých tónin učitel získá i přibližné informace o rozsahu dětského hlasu.

3. Pěvecká reprodukce neznámých melodických úryvků:

Učitel hraje úryvky v v tóninách odpovídajících hlasových možnostech dětí.

A) Typické obraty dětské melodiky – kukačková tercie

kolovrátkové melodie

1
9
17

melodie obsahující stupnicové chody vzestupné i sestupné

1
9
18

tónický kvintakord a jeho obměny

1
1

B) *Melodie s opakovanými tóny* – při jejich zpěvu dítě často intonačně klesá.

1

melodie se skoky (intervaly větší než tercie)

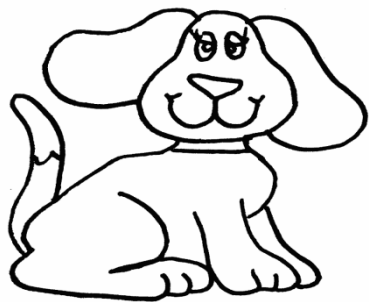
Hodnocení

Hodnoticí škála definovaná ve skriptech ⁵⁰

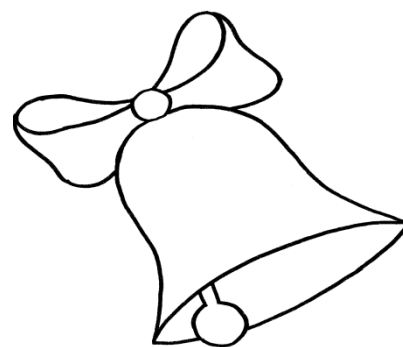
Body	Kritéria
6	<i>pěvecký výkon rytmicky a intonačně dokonalý, charakterizovaný přednesovou jistotou a zjevným emocionálním prožitkem</i>
5	<i>pěvecký výkon rytmicky dokonalý, intonačně správný, avšak vrcholy frází zpívány nepatrně pod/nad tónem</i>
4	<i>pěvecký výkon rytmicky správný, avšak intonačně nepřesný jak ve vysokých okrajových tónech a při větších tónových skocích, tak ojediněle i v ostatním průběhu písně</i>
3	<i>pěvecký výkon rytmicky správný, avšak v melodické lince intonovány čistě pouze ojedinělé tóny</i>
2	<i>pěvecký výkon rytmicky nepřesný a intonačně zcela chybný (avšak dítě ještě zpívá)</i>
1	<i>pěvecký výkon je spíše rytmicky nepřesnou mluvní recitací textu na jednom nebo několika tónech, nižší než primární tóny dětského pěveckého hlasu</i>
0	<i>dítě odmítá zpívat</i>

50 PECHÁČEK, S. Váňová, H. Kurková, L. Vajsarová, Ž. Hradecký, E. Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ. Praha : Karolinum, 1991. 282 s. ISBN 80-7066-459-2.

Příloha č. 2:

www.vahaalida.com

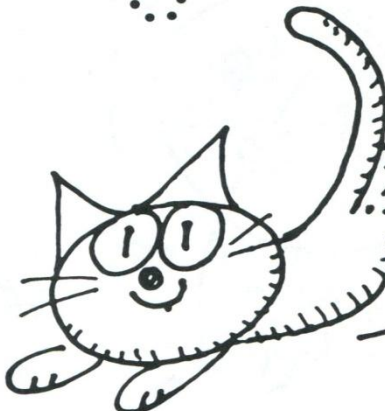
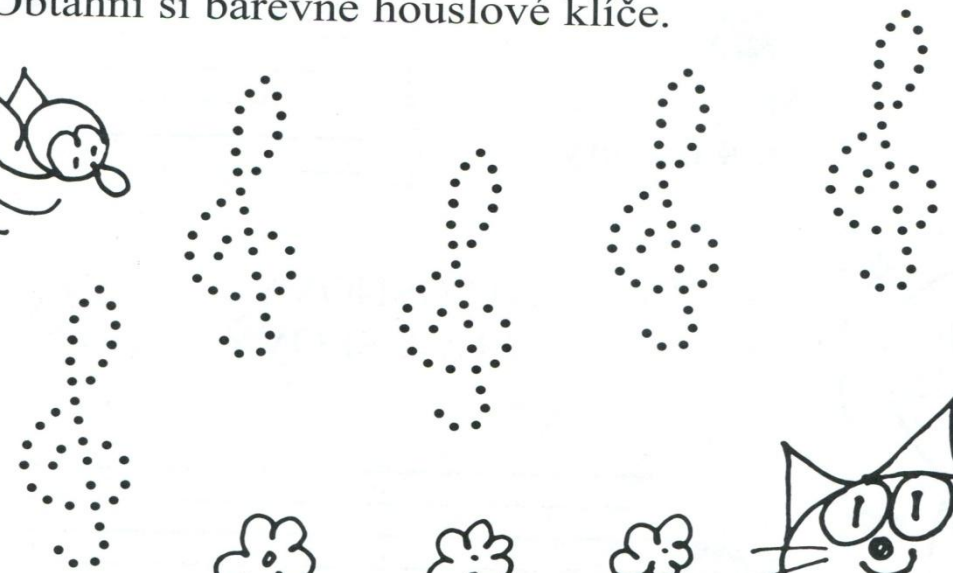

Notová osnova
má 5 linek
a 4 mezery.

5. _____ 4.
4. _____ 3.
3. _____ 2.
2. _____ 1.
1. _____

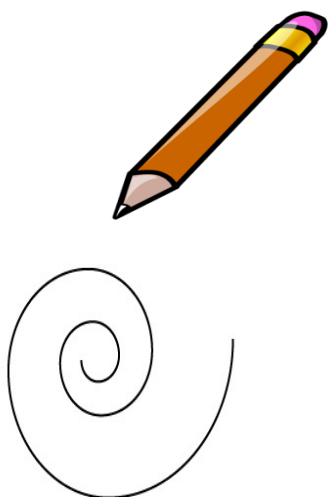
Na ZAČÁTKU OSNOVY
píšeme KLÍČ HOUSLOVÝ.

Obtáhni si barevně houslové klíče.

Příloha č: 5

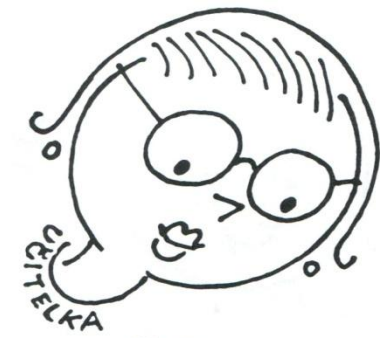

Příloha č: 6

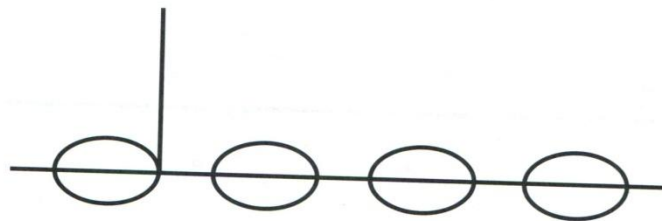
Opiš obloučky a notu.

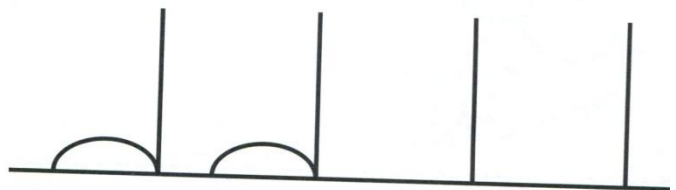
Příloha č: 7

Doplň nožičky k notám.

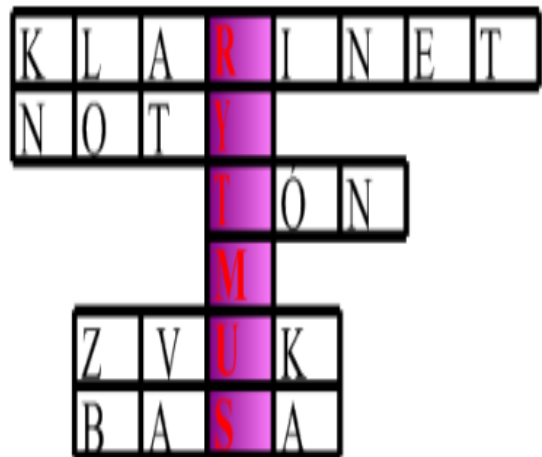

Doplň chybějící část noty.

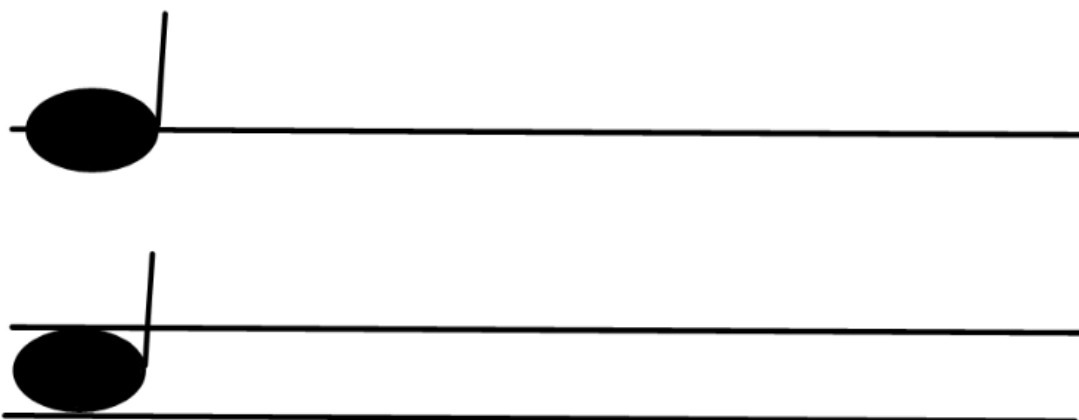

Příloha č: 8

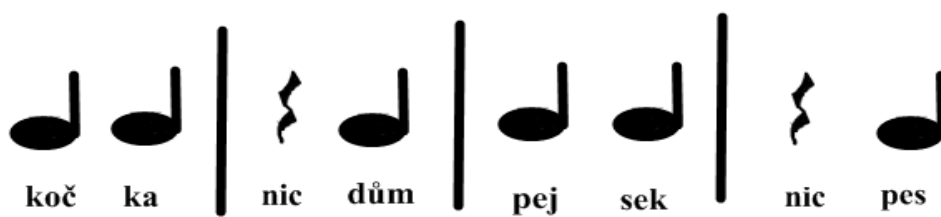
1. Nástroj, který v písničce o muzikantech spletl při muzice noty.
2. Značka pro tón.
3. Zvuk, který můžeme zahrát nebo zazpívat.
4. M
5. Všechno co kolem sebe slyšíme jsou.
6. Nástroj podobný houslím, ale mnohem větší.

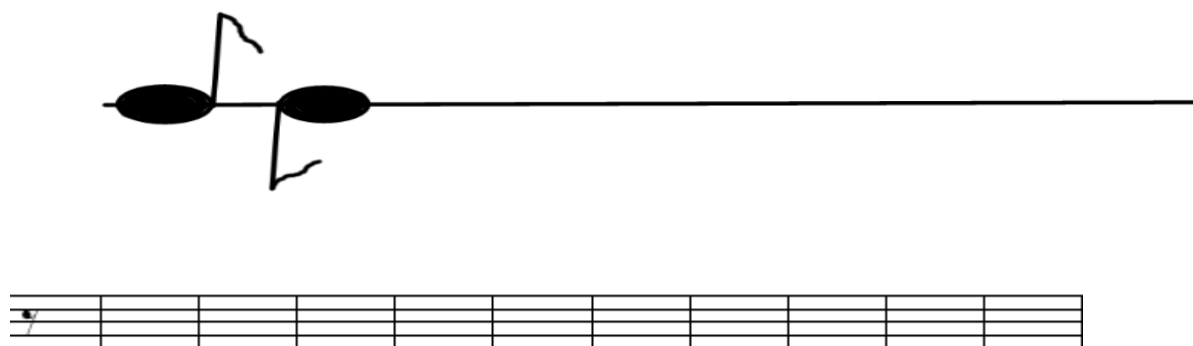
Příloha č: 9

Příloha č: 10

Příloha č: 11

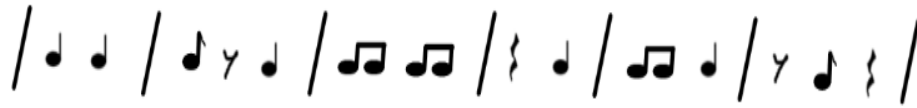
Příloha č: 12

Příloha č: 13

Příloha č: 14

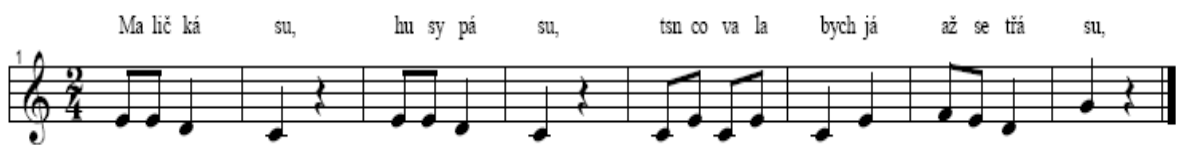

Příloha č: 15

červená

?

modrá

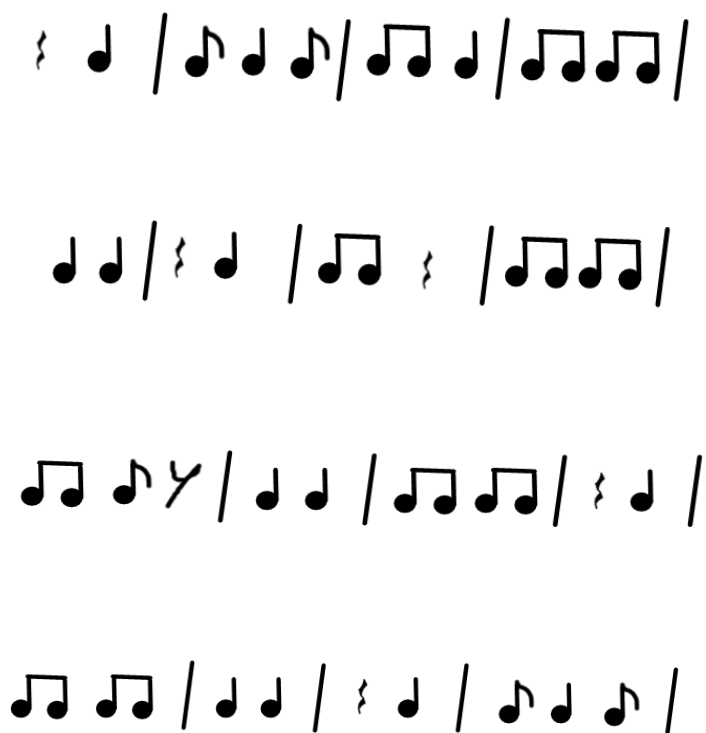

?

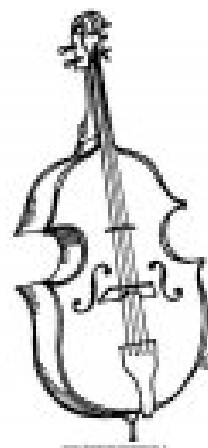
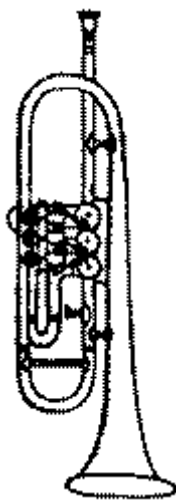

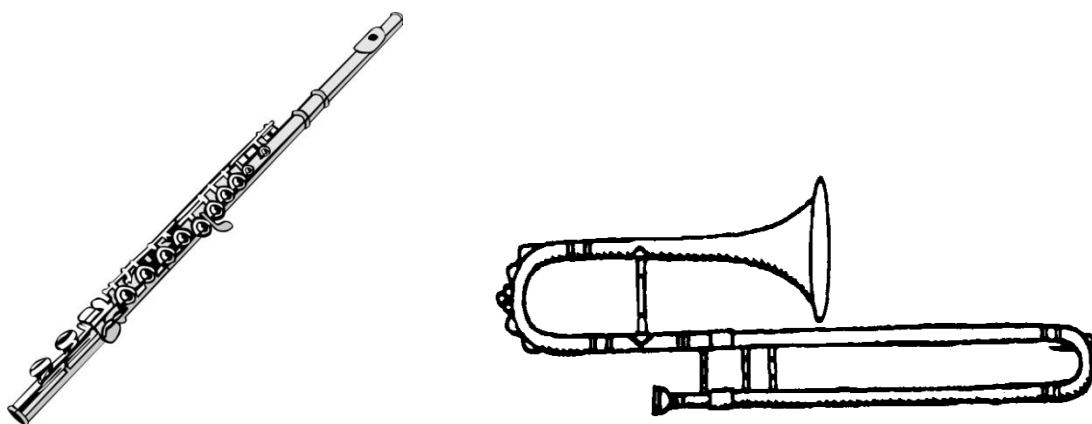
2. *Třeba su já, malušenká,
přesto mě má ráda,
má maměnka.
Přesto mě má ráda
má maměnka.*

Příloha č: 16

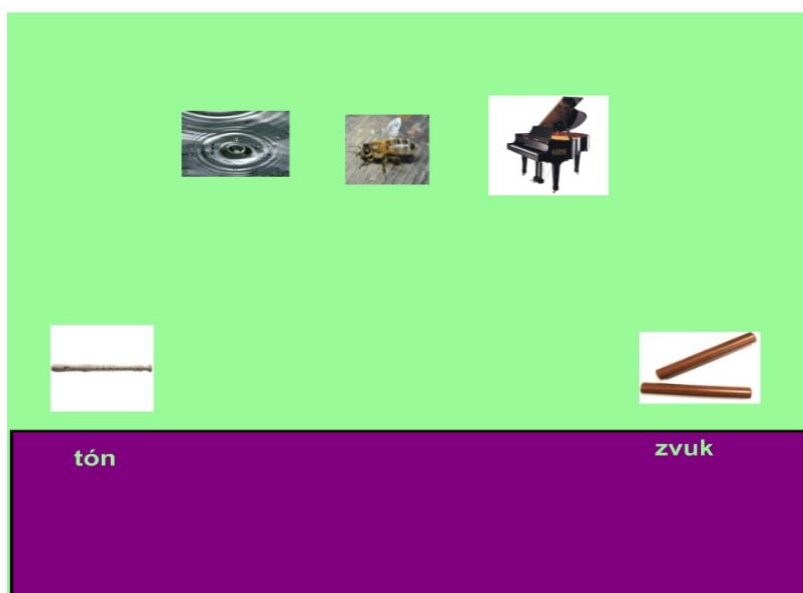

Příloha č: 17

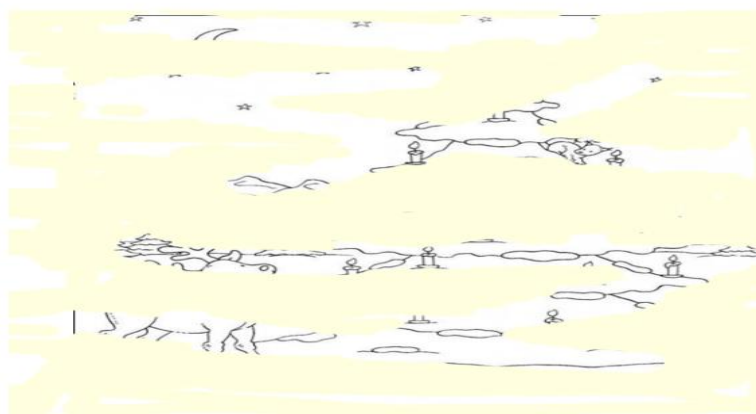

Příloha č: 18

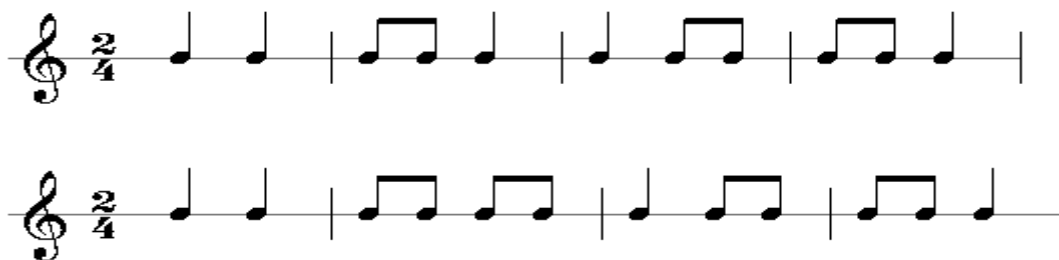

Příloha č: 19

Příloha č: 20

Úkoly: Poslechněte si ukázkou č. 1 a určete, který z řádků se tleská:

Poslechněte si ukázkou č. 2 a zkuste dopsat rytmus na řádek:

Poslechněte si písničky a zkuste poznat, o které písničky se jedná: Ovčáci, Kočka leze dírou, Čertovská, Kdybys měla, má panenka, Maličká su.

Které z řádků jsou napsány dobře?

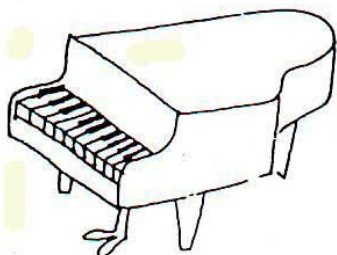
Nejprve doplňte, že se jedná o dvoučtvrtěový takt. Potom červenou barvou označte správně zapsané rytmy a ve špatně zapsaných řádcích najděte chyby a opravte je:

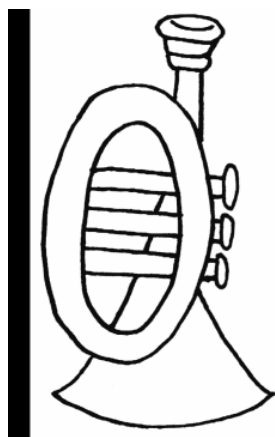
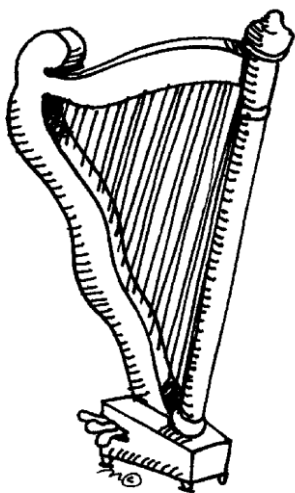
Příloha č: 21

číslo	rébus	řešení
1.	ŽÁDNÉHO KUBU BENDŮ NEZNÁM.	buben
2.	HOLKY, TA RADKA JE HODNÁ.	kytara
3.	HOLA HOU, SLEPIČKO!	housle
4.	ŘEKLA: VÍ RŮŽENA, CO JE TO SLEPICE?	klavír
5.	LADÍ NÁM TO, ČI NELADÍ?	činel
6.	Na nohou měl kuba sandály.	basa

Příloha č: 22

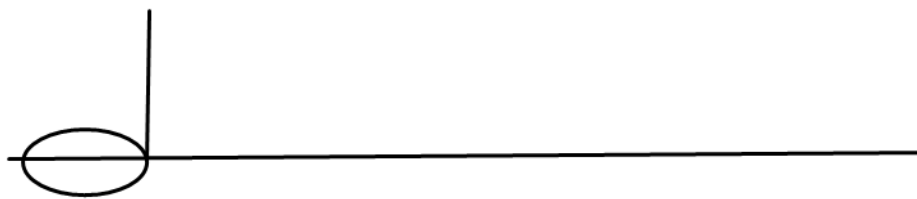

Příloha č: 23

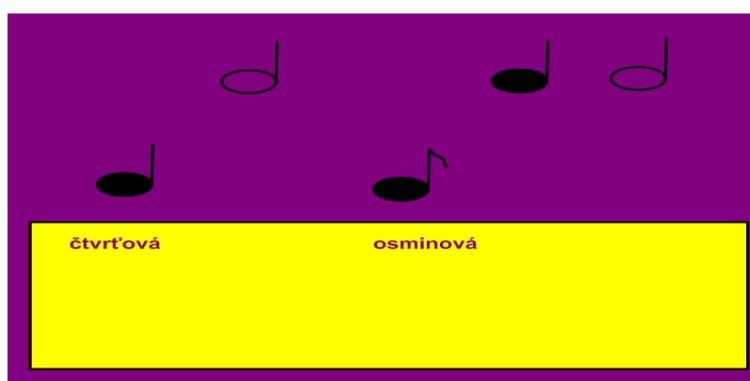
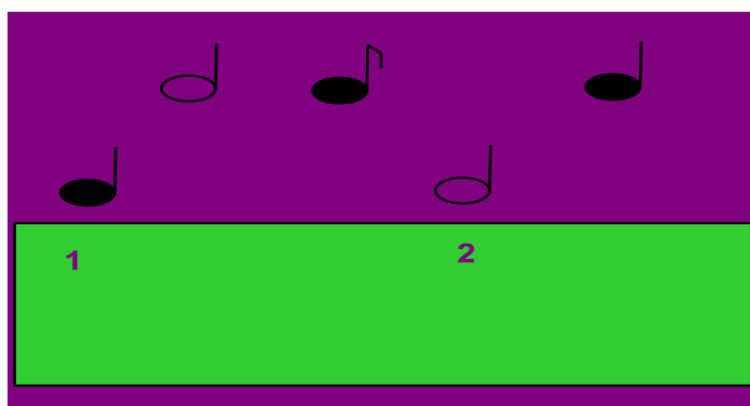

Trumpeta, housle, klavír, příčná flétna, varhany, harfa, flétna, harmonika, buben.

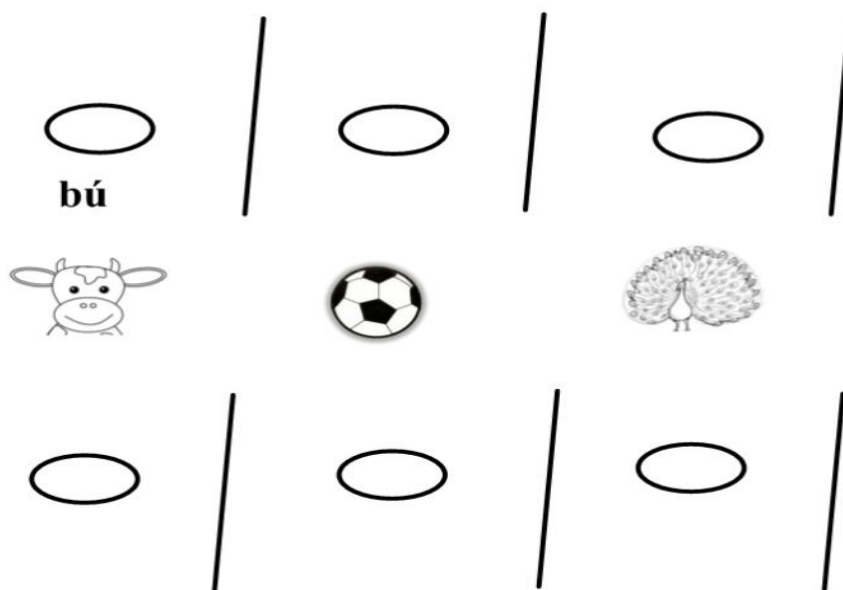
Příloha č: 24

Příloha č: 25

Příloha č: 26

Příloha č: 27

2/4

By - la jed - na bab - ka, pro - dá - va - la jab - ka
za - dě - ra - vý groš, pro - da - la jich koš.

2/4

Žá - ba le - ze do be - zu, já tam za - ní po - le - zu.
Ku - dy žá - ba tu - dy já, bu - de - me tam o - ba dva.

2/4

Had le - ze z dí - ry, vy - str - ku - je kní ry

ba - ba se ho lek - la, na ko - le - na klek - la.

Příloha č: 28

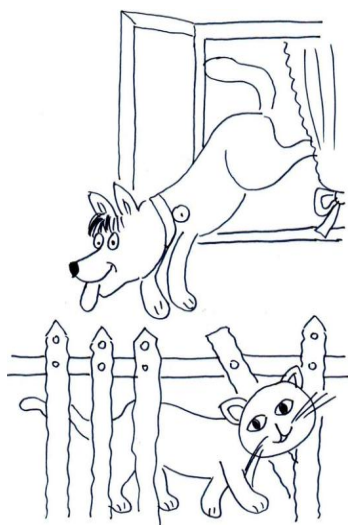
1)

2)

3)

4)

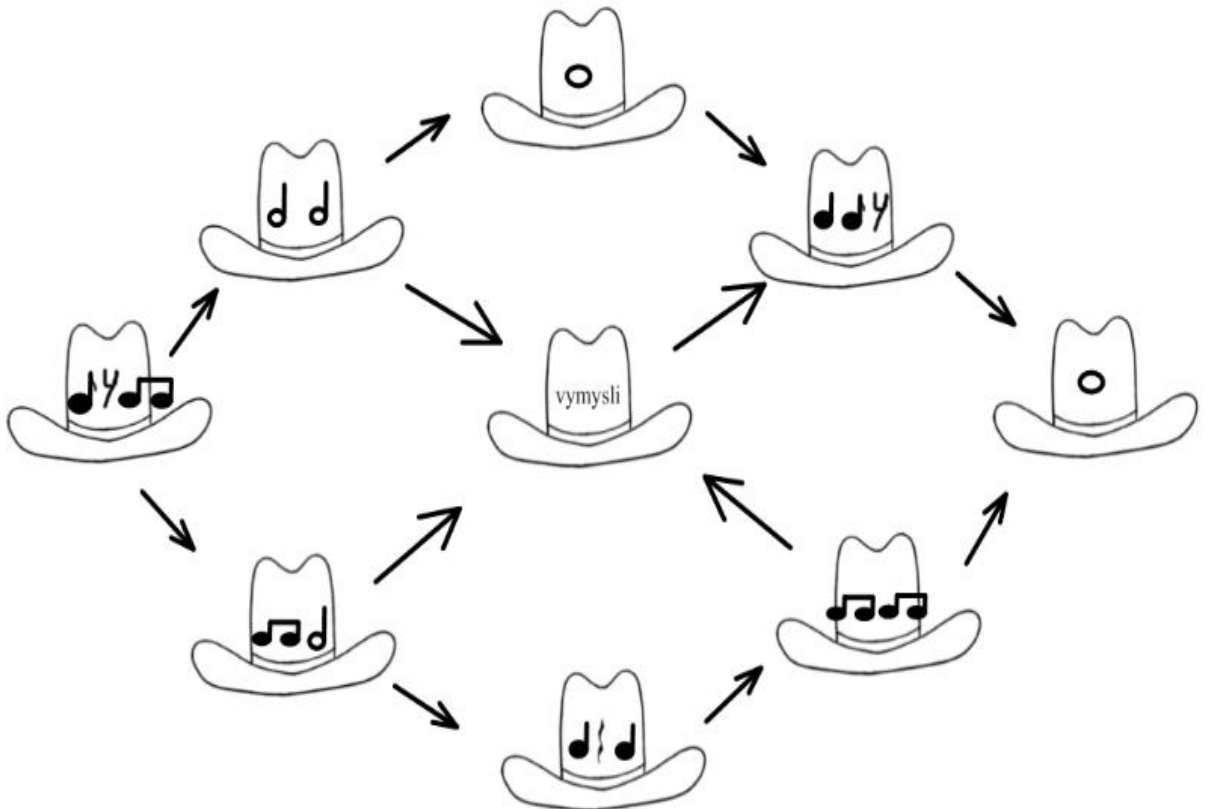
5)

6)

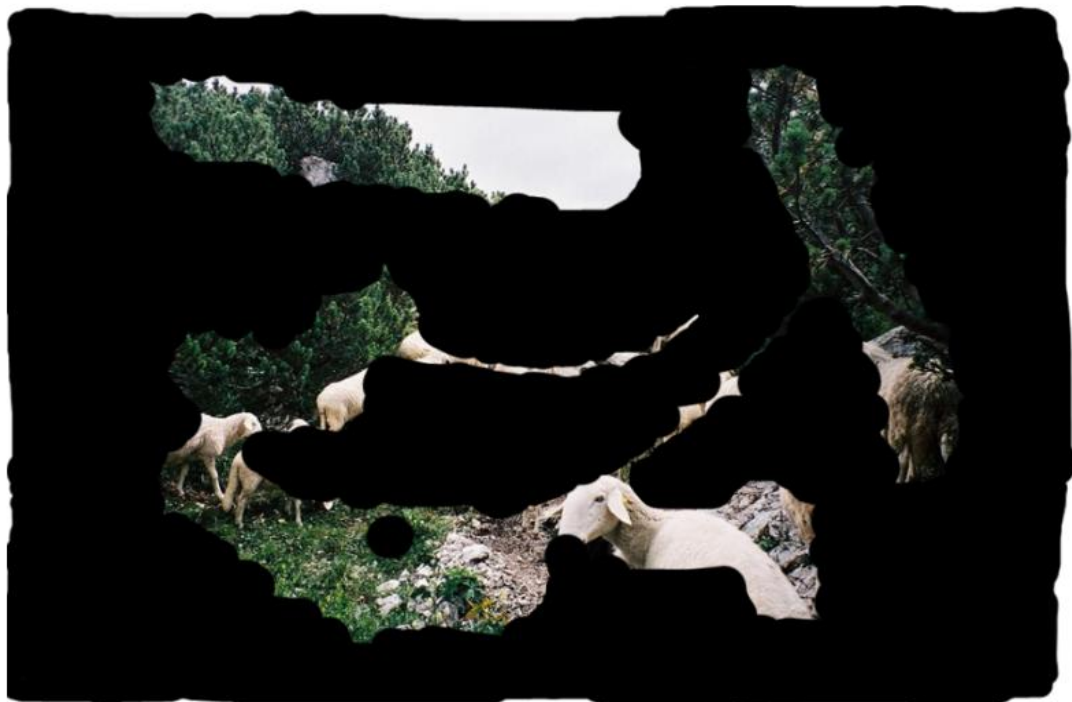
Příloha č: 29

Příloha č: 30

Příloha č: 31

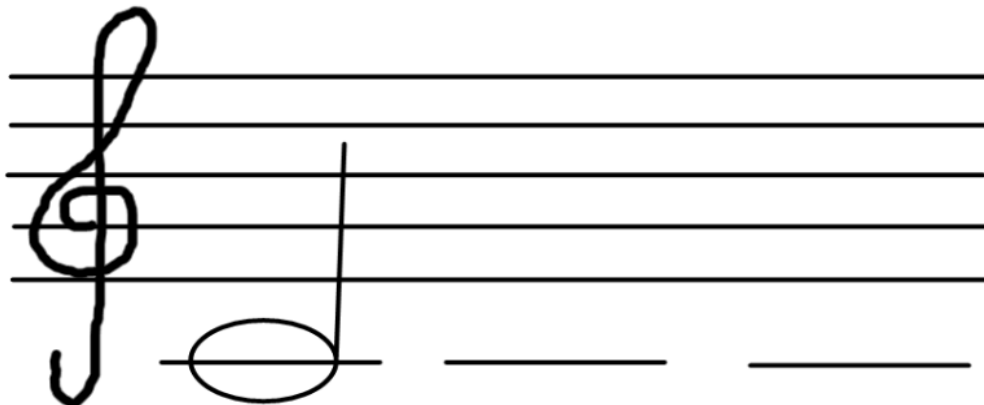

Příloha č: 32

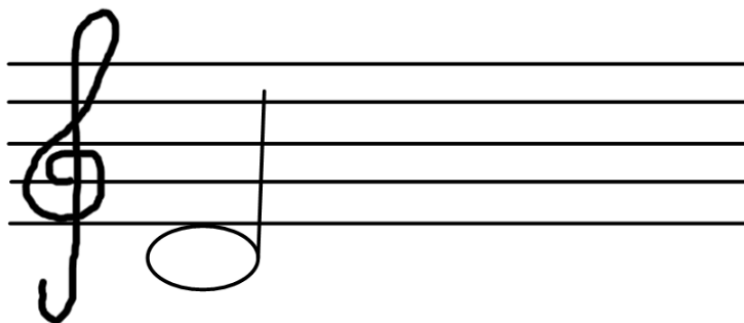
Příloha č: 33

Opiš notu C¹

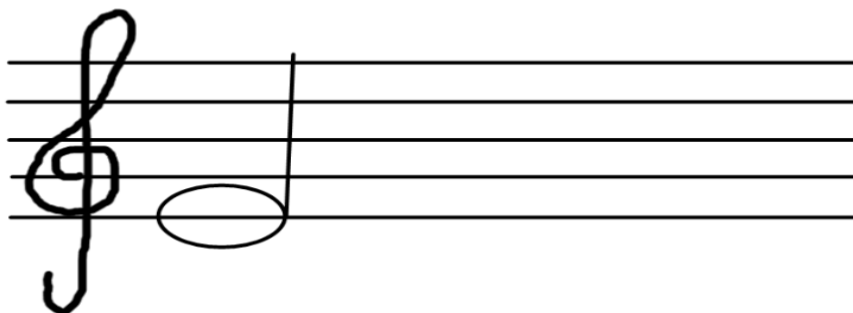
Příloha č: 34

Opiš notu d¹

Příloha č: 35

Opiš notu e¹

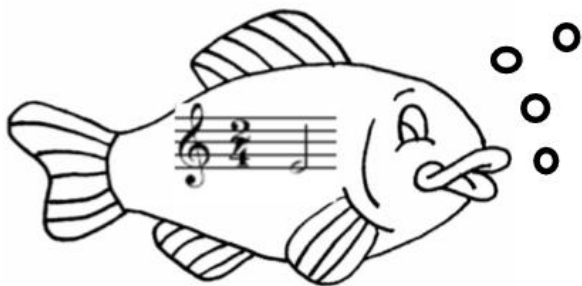
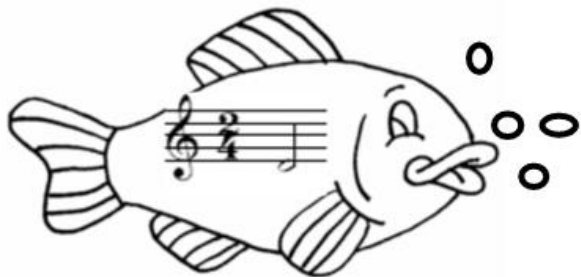
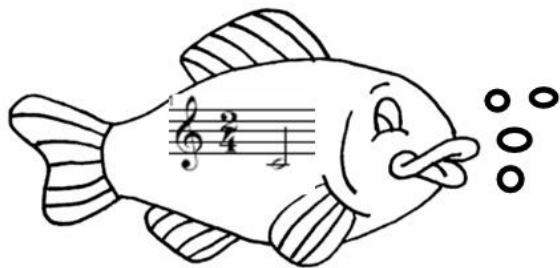

Příloha č: 36

Vybarvi rybičky: **c**¹ - červeně

d¹ modře

e¹ zeleně.

Příloha č: 37

Zakroužkuj noty, které jsou správně. Ostatní škrtni.

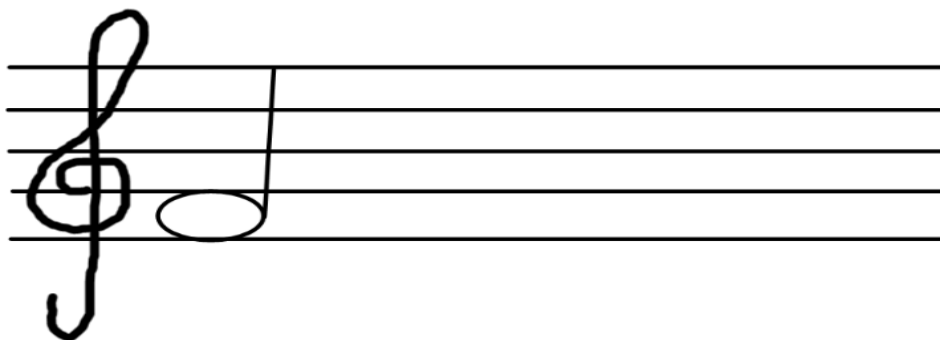

Příloha č: 38

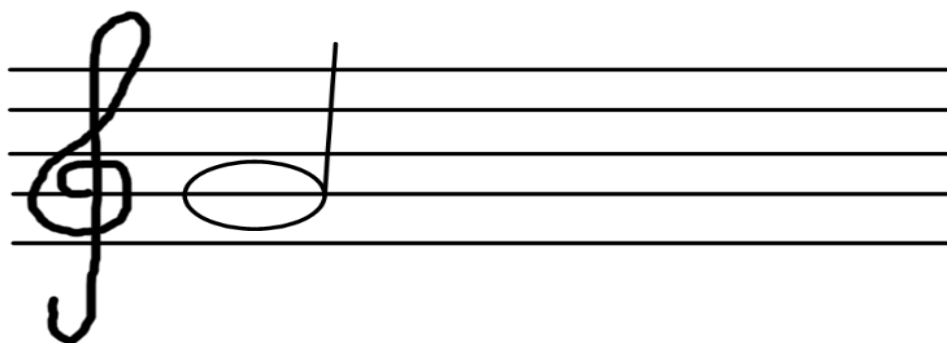
Příloha č: 39

Zkus opsat notu f¹

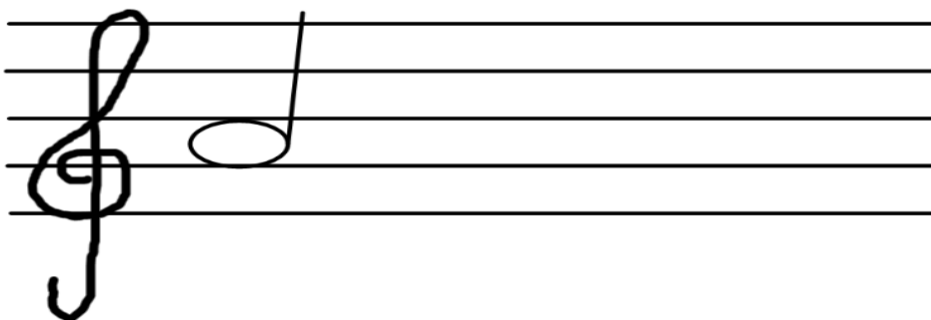
Příloha č: 40

Zkus opsat notu g¹

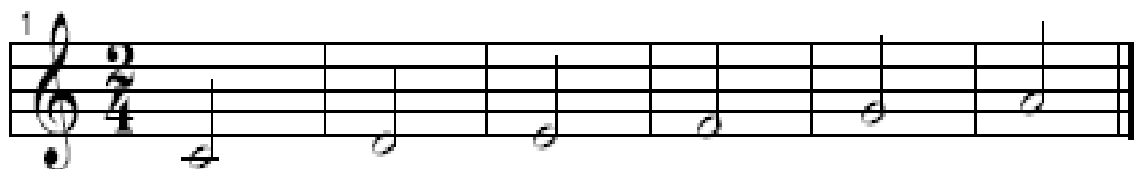
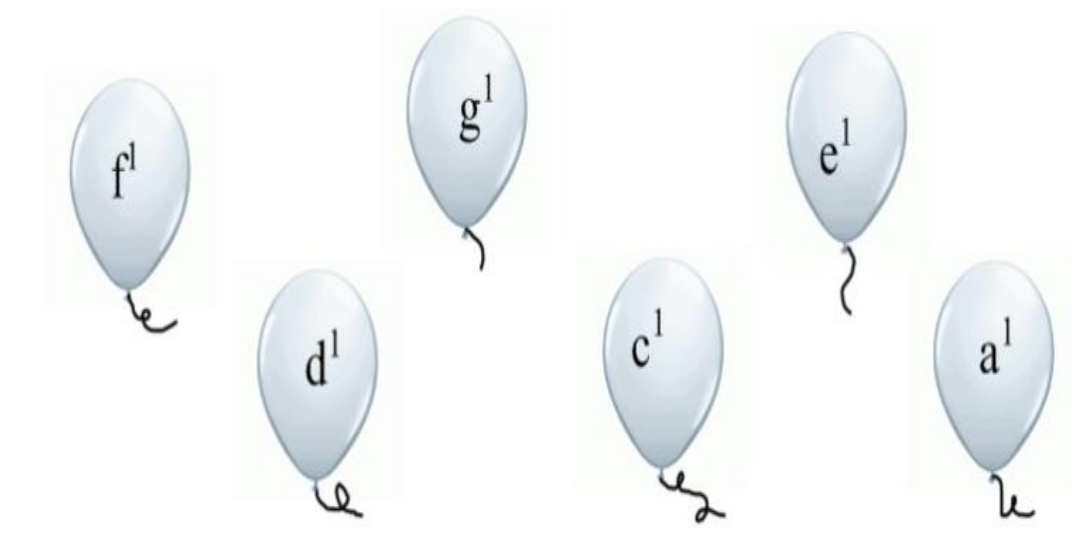
Příloha č: 41

- Zkus opsat notu a¹

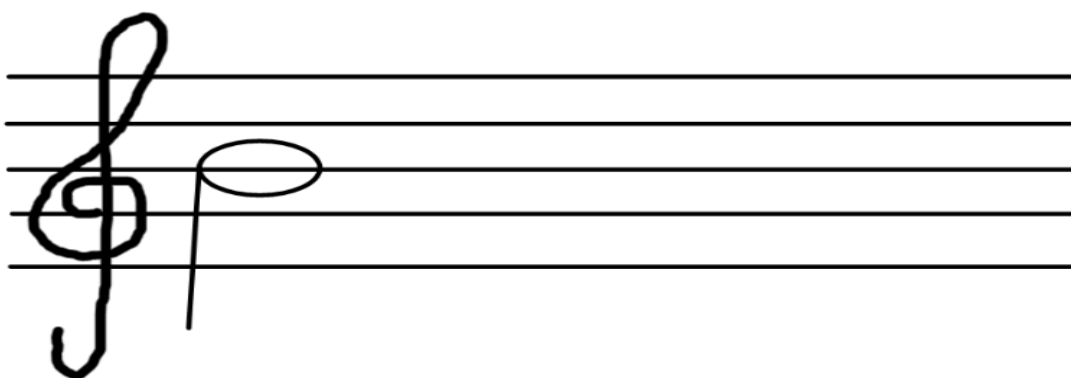

Příloha č: 42

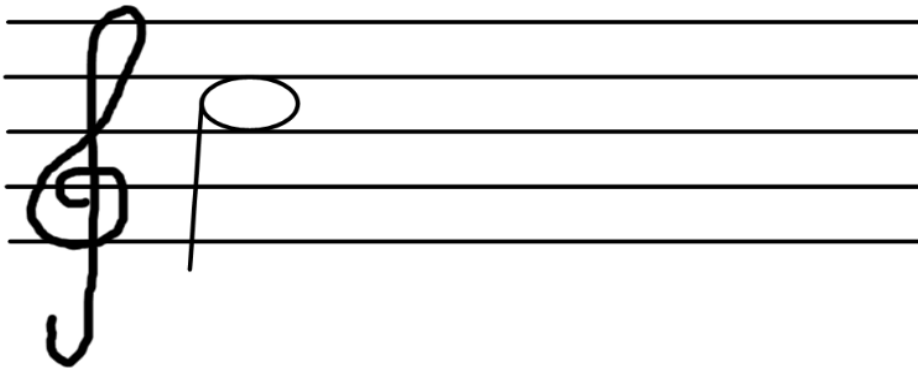
Privaž balónky ke správným notám tak, aby balónky nemohly uletět.

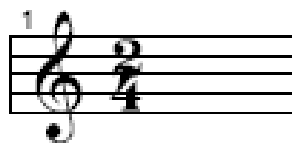
Příloha č: 43

Příloha č: 44

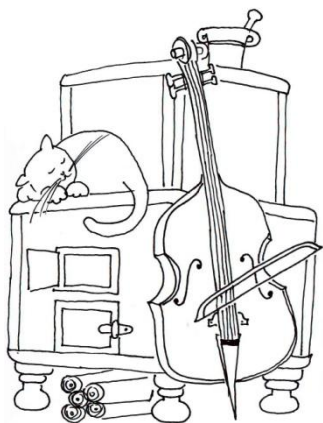
Příloha č: 45

Příloha č: 46

1)

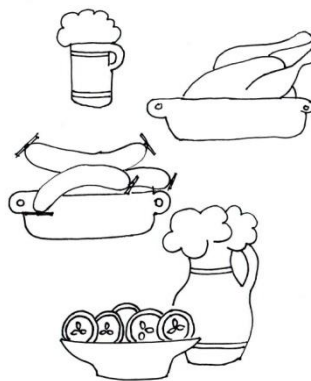
2)

3)

4)

5)

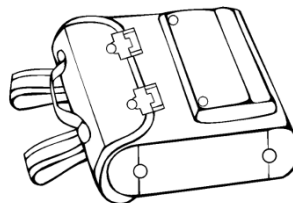
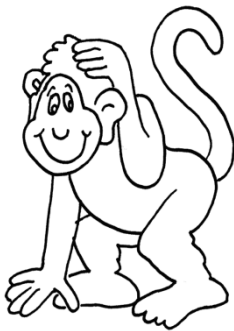
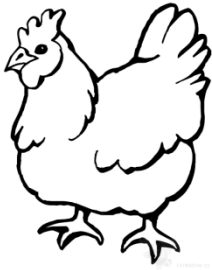
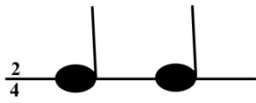
6)

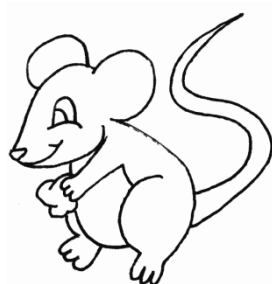
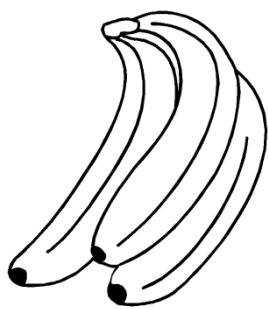

Příloha č: 47

		g		
		a	f	cis
ais	hes			ges
		h	e	c
his	des	c	d	
	h	d	e	
b	a	g	f	g

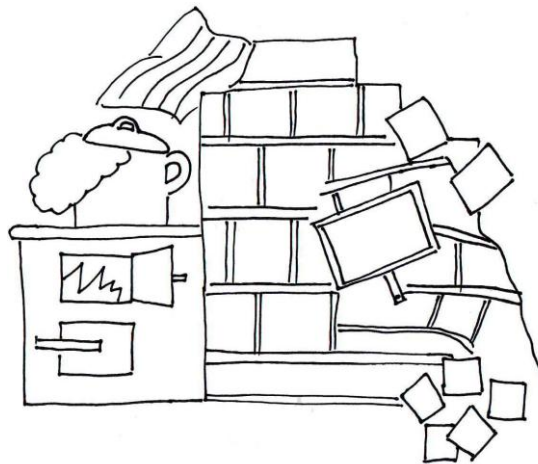
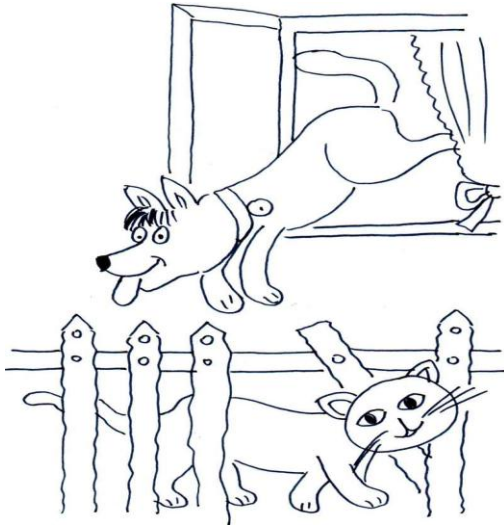
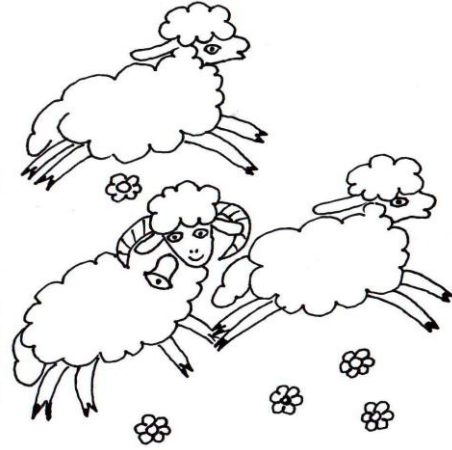
Příloha č: 48

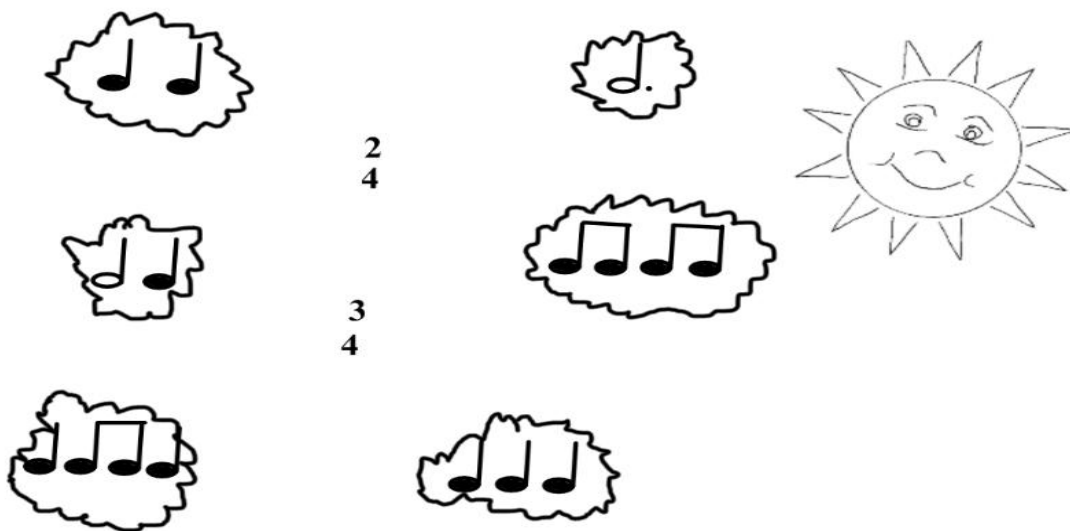

Příloha č: 49

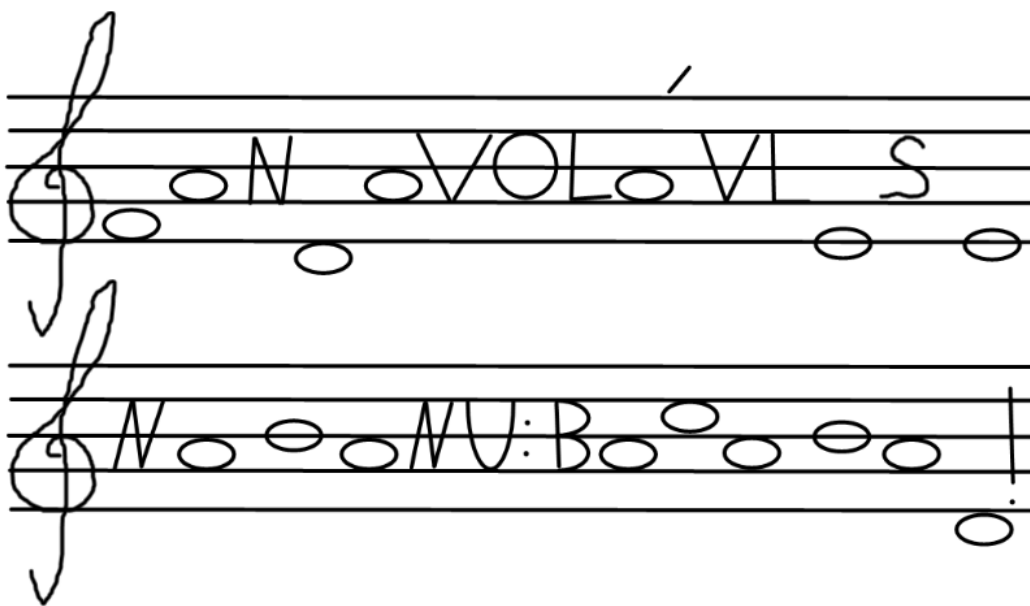

Příloha č: 50

Příloha č: 51

Příloha č: 52

2/4 **ťu - ky** **ťu - ky** **ťu - ky** **ťu - ky**

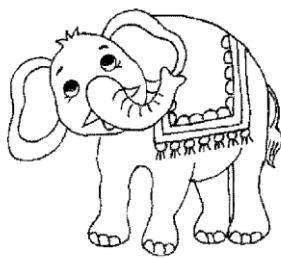
2/4 **ťuk - ťuk** **ťuk - ťuk**

2/4 **ťuk** **ťuk**

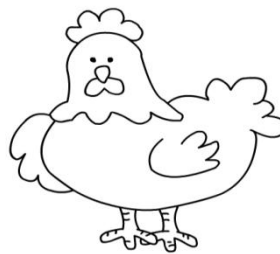
2/4 **ťu - ky** **ťuk** **ťu - ky** **ťuk**

2/4 **po - hro - zil - mu** **pa - lič - kou**

Příloha č: 53

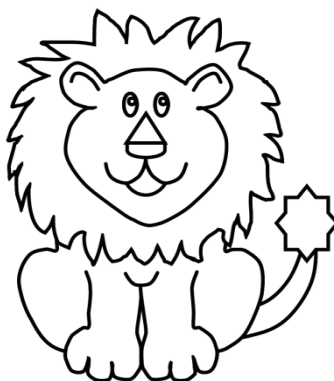
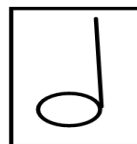
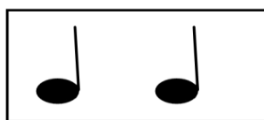
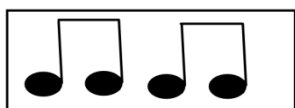
Kokokodák

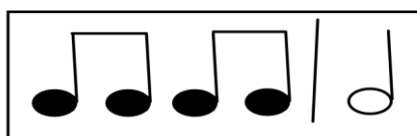
uáááááááááááá

dup bum

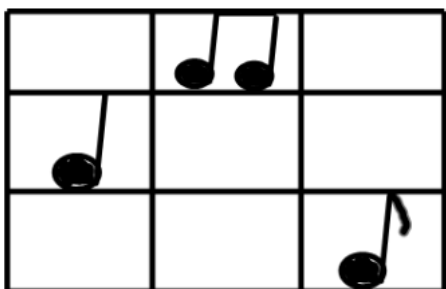

Hopsa hojsa

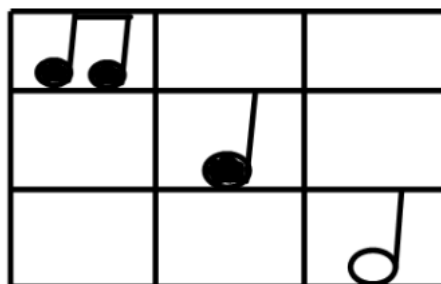

Příloha č: 54

$\frac{2}{4}$

$\frac{3}{4}$

Seznam obrázků

Obrázek 1: Stupnice sestupná f1 – c1	7
Obrázek 2: Stupnice vzestupná f1 a výš.	8
Obrázek 3: Notový zápis nácvik zadržování dechu.	19
Obrázek 4: Kombinace dechového a hlasového cvičení.....	20
Obrázek 5: Spojení brumenda s vokálem.	21
Obrázek 6: Nácvik hlavového tónu na zvířecí motivy.	21
Obrázek 7: Nácvik hlavového tónu.	22
Obrázek 8: Cvičení na uvolnění brady	23
Obrázek 9: Cvičení na vyrovnávání vokálů.....	24
Obrázek 10: kombinace dechových a hlasových cvičení	26
Obrázek 11: Artikulační cvičení – zpěv na melodii.	27
Obrázek 12: Terciové skoky	27
Obrázek 14: Nácvik měkkého nasazování tónů.....	28
Obrázek 13: Sekundové skoky	28
Obrázek 15: Vázání tónů	29
Obrázek 16: Cvičení pro zvětšování hlasového rozsahu	30
Obrázek 17: Přehled délek tónů.....	31
Obrázek 18: Nácvik 2/4 taktu pomocí slov.	34
Obrázek 19: Nácvik noty osminové.....	34
Obrázek 20: Procvičování osminových a čtvrt'ových délek not.....	34
Obrázek 21: Ukázka rytmických slabik.....	35
Obrázek 22: Ukázka rytmických slabik na pomlky	36
Obrázek 23: Ukázka kombinace rytmických slabik a pomlk	36
Obrázek 24: Ukázka slabik podle Z. Kodalyho	36
Obrázek 25: Ukázka rytmických slabik na pomlky podle Z. Kodalyho.....	37
Obrázek 26: Kombinace cvičení podle Z. Kodalyho.....	37
Obrázek 27: Melodie písně Cib, cib, cibulenka.....	38
Obrázek 28: Melodie písně Ovčáci, čtveráci	38
Obrázek 29: Melodie písně Maličká su, husy pásu	38
Obrázek 30: Rytmická zkratky písně Dobrů noc, má milá.....	38
Obrázek 31: Rytmická zkratky písně Kdyby byl Bavorov	39

Obrázek 32: Rytmická zkratky písně Čížečku, čížečku	39
Obrázek 33: řazení taktů rytmičké zkratky.	39
Obrázek 34: vyhledávání vhodných slov k rytmičké zkratce	39
Obrázek 35: Varianta sestavení dvoučtvrťového taktu.....	39
Obrázek 36: Další varianty 2/4 taktu	40
Obrázek 37: Variace taktů rytmičké zkratky	40
Obrázek 38: Variace celé zkratky	40
Obrázek 39: Rytmičká perioda – vytváříme předvětí a závětí.....	41
Obrázek 41: Píseň o Kryšpínovi	44
Obrázek 42: Notový záznam hudebního pozdravu.....	44
Obrázek 40: Obrázek hada Kryšpína.	44
Obrázek 43: Notový záznam písně Kolébej Janku.	46
Obrázek 44: Ukázky různých postýlek pro miminka.	46
Obrázek 45: Obrázek hada Kryšpína.	47
Obrázek 46: Notový záznam písně Říkal buben base.....	48
Obrázek 47: Notové znázornění básně o notové osnově.	50
Obrázek 48: Ukázka houslového klíče.	50
Obrázek 49: Notový záznam písničky Jede, jede vlak.	52
Obrázek 51: Obrázek čtvrt'ové pomlky.	55
Obrázek 50: Obrázek noty.	55
Obrázek 52: Notová ukázka čtvrt'ových not.	56
Obrázek 53: Notová ukázka tónových postupů.	56
Obrázek 54: Notová ukázka sestupné melodie.	57
Obrázek 55: Notová záznam písně Kdybys měla, má panenka.....	57
Obrázek 56: Obrázek hada Kryšpína.	58
Obrázek 57: Nota osminová.	58
Obrázek 58: Pomlka osminová.	59
Obrázek 59: Znázornění osminové noty.	59
Obrázek 60: Znázornění stoupající a klesající melodie.	59
Obrázek 61: Notový záznam písně Čert k nám leze tunelem.	60
Obrázek 62: Obrázky k písničce.	61
Obrázek 63: Notový záznam sestupné melodie.	63
Obrázek 64: Notový záznam písničky Proč kopřiva pálí..	63

Obrázek 65: Znázornění not osminových s textem.	64
Obrázek 66: Notový záznam písně Tancovaly dřeváčky.....	64
Obrázek 67: Obrázky dřeváků.	65
Obrázek 68: Notový záznam písně Hopsa pacholátka.....	67
Obrázek 69: Notový záznam písně Už Martin na bílém koni.....	68
Obrázek 70: Notový záznam písně Já malý přicházím koledovat.	69
Obrázek 71: Notový záznam písně Štědrej večer nastal.	70
Obrázek 72: Obrázek hada Kryšpína.	70
Obrázek 73: Rytmičkový záznam k vytleskání.	71
Obrázek 74: Rytmičkový záznam k vytleskávání.....	71
Obrázek 75: Volné takty k doplnění správných délek not.	71
Obrázek 76: Obrázek s ukázkou činelů.	72
Obrázek 78: Půlová pomlka.....	73
Obrázek 77: Obrázek noty.	73
Obrázek 79: Notový záznam písně Holka modrooká.	74
Obrázek 80: Takty s půlovými notami.	75
Obrázek 82: Nota celá.....	76
Obrázek 83: Prázdné takty.	76
Obrázek 84: Půlová pomlka.....	76
Obrázek 85: Notová osnova pro doplnění pomlk.	76
Obrázek 81: Obrázek noty.	76
Obrázek 86: Notový zápis písně Když jsem já šel k mé panence.....	77
Obrázek 87: Notový zápis písně Jede, jede mašinka.	79
Obrázek 88: Notový zápis rozezpívajících cvičení.....	79
Obrázek 89: Notový zápis stoupající a klesající melodie.	81
Obrázek 90: Notový zápis klesající melodie.	81
Obrázek 91: Notový zápis písně Pásla ovečky.	81
Obrázek 92: Zápis noty c ¹	84
Obrázek 93: Zápis noty d ¹	84
Obrázek 94: Zápis noty e ¹	84
Obrázek 95: Notový zápis písně Proč kopřiva pálí.....	85
Obrázek 96: Obrázek hada Kryšpína.	85
Obrázek 97: Notový zápis stoupající a klesající melodie.	86

Obrázek 98: Notový zápis rytmického cvičení.....	86
Obrázek 99: Notový zápis rytmického cvičení.....	86
Obrázek 100: Notový zápis písně Rybička maličká.....	86
Obrázek 101: Notový zápis písně Když sluníčko zapadá.....	87
Obrázek 102: Notový zápis stoupající a klesající melodie.....	88
Obrázek 103: Notový zápis rytmického cvičení.....	88
Obrázek 104: Notový zápis rozezpívávajících cvičení.....	88
Obrázek 105: Notový zápis fonačního cvičení.....	88
Obrázek 106: Notový zápis terciových schodů.....	89
Obrázek 107: Notový zápis stupnicových postupů.....	89
Obrázek 108: Notový zápis rytmického úryvku.....	89
Obrázek 109: Notový zápis rytmického úryvku.....	89
Obrázek 110: Notový zápis pro doplnění jednotlivých tónů.....	90
Obrázek 111: Zápis noty f1.....	90
Obrázek 112: Zápis noty g1.....	90
Obrázek 114: Notový zápis písně - Sedí liška pod dubem.....	91
Obrázek 115: Notový zápis písně – Kudy zima utekla.....	91
Obrázek 113: Zápis noty a1.....	91
Obrázek 116: Notový zápis hlasového cvičení.....	92
Obrázek 117: Notový zápis hlasového cvičení s opakovanými tóny.....	92
Obrázek 118: Notový zápis hlasového cvičení se stupnicovými chody.....	92
Obrázek 119: Notový zápis hlasového cvičení s terciovými chody.....	92
Obrázek 120: Notový zápis intonačního cvičení.....	92
Obrázek 121: Notový zápis intonačního cvičení se stupnicovými chody.....	92
Obrázek 122: Notový zápis intonačního cvičení s terciovými postupy.....	93
Obrázek 123: Notový zápis hudebních odpovědí.....	93
Obrázek 124: Notový zápis hudebních odpovědí.....	94
Obrázek 125: Zápis noty h1.....	94
Obrázek 127: Notový zápis stoupající melodie.....	95
Obrázek 126: Zápis noty c ²	95
Obrázek 128: Notový zápis písně O Honzíkovi.....	96
Obrázek 129: Notový zápis hudebních odpovědí.....	97
Obrázek 130: Notový zápis vzestupné a sestupné stupnice.....	97

Obrázek 131: Notový zápis hudebních otázek a odpovědí.....	98
Obrázek 132: Notový zápis hudebních otázek a odpovědí.....	98
Obrázek 133: Notový zápis stupnicových schodů vzestupných a sestupných.....	99
Obrázek 134: Notový zápis pěveckého cvičení.....	99
Obrázek 135: Notový zápis písně Bzum, bzum.....	99
Obrázek 136: Notový zápis vzestupné a sestupné stupnice.....	101
Obrázek 138: Notový zápis třídobé noty.....	101
Obrázek 137: Obrázek noty.....	101
Obrázek 139: Notový zápis písně - Vlák.....	102
Obrázek 140: Ukázky druhů vlaků.....	102
Obrázek 141: Notový záznam terciových chodů.....	103
Obrázek 142: Notový záznam rytmických a melodických celků.....	104
Obrázek 143: Notový záznam jednoduchých písní pro děti.....	105
Obrázek 144: Rytmické znázornění slovních spojení.....	105
Obrázek 145: Notový záznam písně Datel.....	106
Obrázek 146: Notový záznam pěveckého cvičení.....	107
Obrázek 147: Notový záznam hudebních odpovědí.....	108
Obrázek 148: Notový záznam básně Bambus.....	108
Obrázek 149: Notový záznam 4/4 taktu.....	109
Obrázek 150: Rytmický záznam dětského říkadla.....	109
Obrázek 151: Pěvecké cvičení.....	109
Obrázek 152: Pěvecké cvičení.....	109
Obrázek 153: Pěvecké cvičení.....	110
Obrázek 154: Notový záznam písně Krávy, krávy.....	110
Obrázek 155: Notový záznam vzestupné a sestupné stupnice.....	112
Obrázek 156: Notový záznam hudební otázky a odpovědi.....	112
Obrázek 157: Notový záznam tónického kvintakordu.....	113
Obrázek 158: Notový záznam písně - Vláček.....	113
Obrázek 160: Melodický záznam pro metalofon.....	114
Obrázek 159: Rytmický záznam pro hudební nástroje.....	114